

SELECTA
COLLOQUIORUM
Maturini Corderii
CENTURIA;

NOTIS ANGLICIS adpersa,
*Et à plurimis, quæ vulgares Editiones
infestas habent, mendis repurgata.*

A GULIELMO WILLYMOTT, A. M.
Coll. Regal. Cantab. Socio.

USUI SCHOLARUM.

Editio Nova prioribus emendatior.

GLASGUE:
Ex Officinâ GULIELMI SMITHÆI.
Prostant venales apud J. BELL, C. ELLIOT,
& GULIEL. ANDERSON, Bibliopolas.

MDCCLXXVI

SELECTA
COLLOQUIORUM

MATURINI CORDERII *Centuria.*

COLLOQUIUM I.

ARGUMENTUM. *Puer ultro salutatum venit præceptorem. Comiter ab illo accipitur. Quod Deum precatus esset, a Magistro laudatur. Exemplum ad parvulos blandè & comiter in Schola tractandos, ne severitate disciplinæ absterreantur.*

ERASMUS, PRÆCEPTOR.

SALVE, Præceptor. *P.* Salvus sis, mi Erasme. Unde venis (1) tam multo m̄ane? *E.* E cubiculo nostro. *P.* Quando surrexisti? *E.* Paulò ante sextam, Præceptor. *P.* Quid ais? *E.* Sic est ut dico. *P.* Tu nimis es matutinus: quis te expergescit? *E.* Frater meus. *P.* An precatus es Deum? *E.* Quum primùm frater me pexuit, precatus sum. *P.* Quomodo? *E.* Flexis genibus & conjunctis manibus, dixi precationem Dominicam cum gratiarum actione. *P.* Quâ linguâ? *E.* Latînâ. *P.* O factum bene! Quis te misit ad me? *E.* Nemo. *P.* (2) Quid ergo? *E.* Ultro veni. *P.* Mi ani-

mule, quàm pulchràm est sapere! Non est jentandi tempus. *E.* Nondum esurio.

(1) Tam multo mane.] *So early in the Morning.* (2) Quid ergo?] *How then?*

COLLOQUIUM H.

ARGUMENTUM. Duo pueri ad praelectionem repetendam sese parant. Lectiones saepe repetendae.

ABRAHAMUS, BARTHOLOMÆUS.

EAmus una repetitum. *B.* (1) Quid ego peterem? Nonne satis est, quod solus repetiverim? *A.* Si tantum semel aut bis repetieris, id (2) parum est ad ediscendum. *B.* Immo circiter decies repete. *A.* (3) Ne id quidem sufficit. *B.* Quid igitur vis amplius? *A.* Si vis (4) certissime reddere coram præceptore, opus est cum aliquo repetivisse. *B.* Istud ego nesciebam: sed tibi libenter assentior. *A.* Faciamus ergo quod ego te (5) monebam. *B.* (6) Equidem non recuso: incipe.

(1) Quid?] *Oh sc.* propter. (2) Parum.] *Too little. Not sufficient.* (3) Ne id quidem sufficit.] *Even that is not sufficient. That's not enough neither.* (4) Certissime reddere.] *To repeat, (say your Lesson) very exactly (without any Mistake at all.)* (5) Monebam.] *Facere sc.* (6) Equidem non recuso.] *I am not against it, for my part.*

COLLOQUIUM III.

ARGUMENTUM. Exordium est ad repetendam praelectionem.

CORNELIUS, DANIEL.

QUID repeto mecum. *C.* Quid repetam? *A.* Præscriptum hodiernum præ-

præceptoris. *C.* (1) Tenesne memoriâ? *D.* (2) Sic opinor. *C.* Repetamus unâ: si uterque nostrum rectius pronuntiabit coram præceptore. *D.* (3) Tu igitur incipe, qui me provocasti. *C.* Age, attentus esto: ne me finas aberrare. *D.* Sum promptior ad audiendum, quàm tu ad pronuntiandum.

(1) Tenesne memoriâ? *Have you it by Heart? Can you say it?* (2) Sic opinor.] *I think so.* (3) Tu igitur incipe.] *Begin you then.*

COLLOQUIUM IV.

ARGUMENTUM. *Exordium est ad colloquendum. Qui bene agit, reprehendi non timet. Prudenter igitur facit, qui præceptum istud usurpat. Sic age, ne timeas.*

GABRIEL, HYERONYMUS.

(1) **J**Amne tenes, (2) quæ reddenda sunt horâ tertiâ? *H.* Teneo. *G.* (3) Ego quoque. *H.* Ergo confabulemur paulisper. *G.* Sed (4) si intervenerit observator, putabit nos garrire. *H.* Quid times ubi nihil timendum est? Si venerit, non deprehendet nos in otio, aut in re mala: audiat, si velit, nostrum colloquium. *G.* Optimè loqueris. (5) Secedamus aliquò in angulum, ne quis nos impediat.

(1) Jamne tenes?] *Memoriâ sc. Have you got yet?* (2) Quæ reddenda sunt.] *Nobis sc. coram præceptore. What we are to repeat.* (3) Ego quoque.] *Teneo sc.* (4) Si intervenerit observator.] *If the Monitor should come in upon us in the mean time.* (5) Secedamus aliquò in angulum.] *Let us withdraw into some Corner. For in aliquem angulum.*

COLLOQUIUM V.

ARGUMENTUM. *Admonitio brevis, sed pueris aptissima.*

JOANNES, LEONARDUS.

NON (1) decet hîc otîari, aut garrîre, dum præceptor expectatur. *L.* Quid ais, non decet? immo non licet, nisi volumus vapulare. *J.* Tu igitur audi me, dum prælectionem pronuncio: ego deinde te audiam. *L.* Age, pronuncia.

(1) Decet.] Nos se.

COLLOQUIUM VI.

ARGUMENT. *Puer diligentia in literis admonitus, frustra ait se moneri, quod aliam aliquam artem mallet discere quam literas. Cuique ars discenda est ingenio suo apta.*

ADOLPHUS, BEATUS.

Miror ego (1) quid tibi velis: tu ferè semper es otiosus, aut garrîs, aut (2) ineptis. *B.* (3) Quid vis faciam? *A.* (4) Ut studeas diligenter. *B.* Cur me istud mones? *A.* (5) Pro meo in te amore, tuâque utilitate. *B.* Frustra mones. *A.* Quid ita? *B.* Quia non est mihi animus in literis. *A.* Quid ergo (6) velles? *B.* Discere aliquam artem (7) aptam ingenio meo. *A.* Jamne cogitasti, quænam ars tibi placeat potissimum? *B.* Jampridem. *A.* (8) Cur ergo patrem non admones? *B.* Nunquam ausus sum. *A.* Cur non? *B.* Vereor ne mihi irascatur. *A.* Roga præceptorem, ut illi dicat. *B.* Immo te oro, mi Adolphe, dic tu ipse præceptori (9) *meis verbis:*
nam

nam verecundia me impedit. Faciesne quod rogo? *A.* Faciam certè, idque libentissimè. Valde enim tædet me videre te adeò remissam. *B.* O quàm mihi gratum feceris! *A.* Sed præceptor (10) te appellabit. *B.* Quid tum? Oblata occasio me audacem reddet ad mentem meam liberè aperiendam. *A.* Rectè judicas. *B.* Tu igitur (11) fac promissi memineris: deindi renuncia mihi, quid ille tibi responderit. *A.* Alioqui essem tibi nuncius inutilis.

(1) Quid tibi velis.] *What you mean.* (2) Ineptis.] *Are trifling.* (3) Quid vis faciam? ut sc. *What would you have me do?* (4) Ut studeas diligenter.] *Volo sc. Study hard.* (5) Pro meo in te amore, tuâque utilitate.] *Out of my Love to you, and for your own Good.* (6) Velles.] *Facere sc.* (7) Aptam ingenio meo.] *Suitable to my Genius.* (8) Cur ergo patrem non admones?] *Why don't you speak to your Father of it then?* (9) Meis verbis.] *From me. In my Name.* (10) Te appellabit.] *Will speak to you.* (11) Fac memineris.] *Ut sc. See you remember. Take care to remember.*

COLLOQUIUM VII.

ARGUMENTUM. Puer infeliciori ingenio docetur quibus ad miniculis ad eruditionem fiat progressio. Virtutis studium non parùm ad eruditionem adipiscendum confert. Qui virtutis rationem habet, dotibus animo augetur à Deo.

BEATUS, CALVINUS.

VIsne permanere in ista ignorantia? *C.* (1) Avertat Deus. *B.* Quid igitur facies? *C.* Da mihi (2) super hac re consiliū. quæso. *B.* In primis Deum sepius & (3) ex animo precare;

care : deinde semper attentus esto : hoc est, diligenter audito quicquid docetur, sive præceptor loquatur, sive aliquid reddant condiscipuli tui : postremò charitatem diligenter (4) cole. *C.* Quibus modis? *B.* (5) Neminem neque lædito, neque offendito : nemini invideto : neminem odio habeto : sed contrà, omnes dilige tanquam fratres, ac (6) bene omnibus, quoad poteris, facito. *C.* (7) Quid illa mihi conferent ad studiorum profectum? *B.* Plurimum. *C.* Quomodo? *B.* Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium : memoriam ac cæteras (8) animi dotes augebit : (9) denique studia tua ita promovebit, ut majores in ea re progressus indies facias. *C.* Consilium mihi sanè das optimum. Utinam in Dei ipsius gloriam uti perpetuò valeam, (10) tibi que aliquando referre gratiam. *B.* Non opto, uti mihi aliud gratiæ (11) eo nomine referas, nisi ut Deum sæpenumero laudes, studiaque honesta semper prosequaris, atque ita ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

(1) Avertat Deus.] *God forbid.* (2) Super hac re.] *Upon (About) this Matter.* (3) Ex animo] *Heartily.* (4) Cole.] *Praetise.* (5) Neminem neque lædito, neque offendito.] *Don't either hurt, or offend any body.* (6) Bene omnibus, quoad poteris, facito] *Do good to all, as far as in you lies.* (7) Quid illa mihi conferent ad studiorum profectum?] *What will those things contribute towards the Advancement of my Studies? What will those things profit me towards, &c.* (8) Animi dotes.] *Natural Gifts, Qualifications, Powers of the Soul.* (9) Denique.] *In short. In fine.* (10) Tibique aliquando gratiam referre.] *And to make you a Return some time or other (at last.)* (11) Eo nomine. *Upon that account.*

COLLOQUIUM VIII.

ARGUMENTUM. *Patris docti diligentia in filiis domi decendis. Beneficium Dei agnoscendum ab iis qui bonos parentes habent. Fratres ex fide in Christum.*

DEMETRIUS, ELISEUS,

Quando rediisti domo? *E.* (1) Tantum red-
eo. *D.* Ubi est frater? Mansit domi.
D. Cur mansit? *E.* Ut pranderet cum matre.
D. Tu verò, cur etiam non mansisti? *E.* (2)
Jam pranderam cum patre. *D.* Quis vobis
ministrabat? *E.* Ancilla. *D.* Quid mater, ubi
erat? *E.* Etiam domi, sed occupata. *D.* Qua in
re? *E.* (3) In recipiendo tritico, quod nobis ad-
vectum fuerat. *D.* Quando redibis domum? *E.*
Quum accersar à patre. *D.* Quo die istud erit?
E. Fortasse hinc ad quatuor dies. *D.* Cur vos
tam sæpe domum comneatis? *E.* Sic volunt pa-
rentes. *D.* Quid agitis domi? *E.* Quod jube-
mur à parentibus. *D.* Sed interim perit vobis
studiorum tempus. *E.* Non omnino perit. *D.*
Quid igitur? *E.* Quoties pater non est necessariò
occupatus, omnibus horis exercet nos, mane,
ante et post prandium, ante cœnam (4) à cœ-
na satis diu, postremo etiam antequam cubitum
eamus. *D.* Quibus rebus vos exercet? *E.* Exigit
à nobis ea potissimum, quæ totâ hebdomade in
schola didicimus: themata nostra inspicit, ac de
iis nos interrogat: sæpe dat nobis aliquid, modò
Latinè, modò vernaculè (5) describendum: in-
terdum etiam nobis proponit brevem sententiam
ver-

vernaculo sermone, quam Latinè vertamus: interdum contrà, jubet aliquid Latinum vernaculè reddere. Postremò, ante cibum & post, semper ex Bibliis Anglicis aliquid legimus, idque totâ presente familiâ. *D.* Nihilne de Catechismo interrogat? *E.* Id facit omni die Dominico, nisi fortè domo absit. *D.* Mira narras, si modò vera. *E.* Immo sunt longè plura, quàm quæ tibi narravi: sum enim oblitus morum civilitatem, de qua etiam admonere nos solet in mensa. *D.* Cur pater vester tantum sumit laborem in vobis docendis? *E.* (6) Ut sic intelligat, num in schola operam ludamus, & tempore abutamur. *D.* Mira hominis diligentia, (7) atque adeò prudentia. O quàm devincti estis Patri cœlesti, qui talem patrem in terra dedit vobis! *E.* Faxit ille, ut hoc & cætera ejus beneficia nunquam obliviscamur. *D.* Bonum & pium est istud optare: cura ut habeas non modò in ore, sed in animo etiam magis. *E.* Quòd me tam fideliter mones, habeo tibi gratiam. *D.* Bene monendi officium debemus omnibus, sed maximè fratribus. *E.* Fratribusne igitur solis? *D.* (8) Eos potissimum fratres hîc dico, qui ex fide in Christum nobis conjuncti sunt. *E.* Rectè judicas. Sed (9) viso num frater domo tandem reverterit. Nam (10) ad cessandum promptus est plus satis.

(1) Tantùm redeo. *I am but just returned.* (2) Jam pranderam cum patre. *I had din'd before with my Father.* (3) In recipiendo tritico. *In taking in the Wheat.* (4) A cœna satis diu. *After Supper a good while.* (5) Describendum. *To transcribe.* (6) Ut sic. *That so. That by these means.* (7) Atque adeò prudentia. *Nay, and Pru-*

Prudence. And Prudence too. (8) Eos potissimum fratres hic dico.] By Brethren I mean here those especially (9) Viso.] I'll go and see. (10) Ad cessandum promptus est plus satis.] Quam sc. He is too apt to play the Truant.

COLLOQUIUM IX.

ARGUMENTUM. *Elisæus & Felix conferunt annos suos. Laudatur docti pædagogi diligentia: item boni patris prudentia in liberorum instituendorum cura. Agnoscitur ea in re beneficium. Exemplum exercitationis in lingua Latina à teneris annis.*

ELISÆUS, FELIX.

(1) **Q**Uot annos habes? *F. Tredecim, (2) ut à matre accepi. Tu verò? E. (3) Equidem non tot habeo. F. Quot igitur? E. Deest unus. F. Sunt ergo duodecim. E. (4) In promptu est ratio. F. Sed (5) frater tuus quotum agit annum? E. Quintum. F. (6) Quid ais? Jam Latine loquitur. E. Quid miraris? Semper habemus domi pædagogum, & doctum & diligentem: semper nos Latine loqui docet. (7) Nihil vernaculum effert, nisi aliquid declarandi causâ: quin etiam (8) patrem non audemus nisi Latine alloqui. F. Nunquam igitur vernaculè loquimini. E. Solùm cum matre, idque certâ quâdam horâ, quum illa nos ad se vocari jubet. F. Quid agitis (9) cum familia? E. Cum familia rarus est nobis sermo, (10) & quidem tantùm in transitu: & tamen famuli ipsi nos Latine alloquuntur. F. Quid ancille? E. (11) Si quan-*

quando usus postulat ut eas alloquamur, utimur sermone vernaculo, ut solemus cum ipsa matre. *F.* O vos felices, qui tam diligenter docemini! *E.* Est Deo gratia, cujus dono patrem habemus, (12) qui curet nos tam accuratè erudiendos. *F.* Certè ejus rei laus & honor unico cœlesti Patri debetur. *E.* Sed quid agimus? Jam (13) audio recitari catalogos. *F.* Ergo festinemus.

(1) Quot annos habes?] *Peraçtos* sc. *How old are you?*
 (2) Ut à matre accepi] *As I have heard my Mother say.*
 (3) Equidem non tot habeo] *For my part I am not so old.*
 (4) In promptu est ratio.] *You are a ready Arithmetician.*
 (5) Frater tuus quotum agit annum?] *What Year (of his age) is your Brother in?* (6) Quid ais?] *How say ye?*
Spoken with Surprize. (7) Nihil vernaculum effert, nisi aliquid declarandi causâ.] *He speaks nothing in our Mother Tongue, unless it be to explain any thing.* (8) Patrem non audemus nisi Latine alloqui.] *We dare not speak to our Father in any thing but Latin.* (9) Cum familia.] *With the Servants.* (10) Et quidem.] *And that.* (11) Si quando usus postulat ut eas alloquamur.] *Whenever we have Occasion to speak to them.* (12) Qui curet nos tam accurate erudiendos.] *That takes care to have us so well instructed. (instructed with so much exactness.)* (13.) Audio recitari catalogos.] *I hear the Bills a-calling.*

COLLOQUIUM X.

ARGUMENTUM. Liber eleganter compactus ostentatur. Reprehenditur stulta questio. Excusatur quasi jocus fuerit. Jocus inter familiares usitatus. In jocis nostris Deus non est offendendus.

FELIX, GIRALDUS.

Quis iste est novus liber deauratus, (1) quem tam magnificè ostentas? *G.* Terentius. *F.* Ubi

F. Ubi impressus? *G.* Lutetiæ. *F.* Quis dedit tibi eum? *G.* Emi pecuniâ meâ. *F.* Unde nactus eras pecuniam? *G.* Stulte, istud quæris? quasi verò furatus sim. *F.* (2) Absit à me id cogitare: sed (3) animi causâ id rogabam. *G.* Nec ego ferio dictum tuum reprehendi: sed eo more joculari solemus cum familiaribus. *F.* Nihil joculari prohibet, modò ne Deus offendatur. Sed age, ad propositum revertamur: de quo emisisti Terentium istum? *G.* De Clemente. *F.* Illône bibliopolâ circumforaneo? *G.* Maximè. *F.* Quanti constitit? *G.* Decem assibus. *F.* Nihilne amplius? *G.* Nihil omnino. *F.* Profectò satis vile pretium. *G.* Præsertim quum auratus, adeoque eleganter compactus sit. *F.* Erantne codices alii similes? *G.* Duo vel tres. *F.* Deduc me, quæso, ad illum. *G.* Eamus.

(1) Quem tam magnificè ostentas.] *That you make such mighty Boasts of. That you are so mighty proud of.* (2) Absit à me id cogitare.] *Far be it from me to have such a Thought.* (3) Animi causâ.] *For Diversion. For my Pleasure. For Mirth's Sake.*

COLLOQUIUM XI.

ARGUMENTUM. *Giraldus ab Hermete librum commodato petit: non dat Hermes, quia jam alteri dederat. Idem mavult injuriam pati, quam accusare condiscipulum ob privatam injuriam. O charitatem rarissimam! Consilium bonum res est tutissima.*

GIRALDUS, HERMES.

Commoda mihi Virgilium tuum in duos dies, si (1) nullo incommodo tuo id fieri potest. *H.* Profectò non possum. *G.* Cur non? *H.*
B Quum

Quum Gerardus (2) his diebus à me commo-
dato accepisset, pignori opposuit. *G.* Ain' tu,
pignori? *H.* Sic est ut dico. *G.* Quanti op-
pignoravit? *H.* Tribus (ut ait) assibus. *G.* O
hominem ingratum! *H.* Tantumne ingratum?
G. Immo verò, & ingratum & malum. Sed nun-
quid ille rem tuam oppignorare potuit, te in-
consulto? *H.* Potuit, ut factum vides. *G.* Non
tamen debuit. *H.* Rem acu tetigisti: Sed quid
facerem? *G.* Rogas? (3) defer eum ad præ-
ceptorem. *H.* Malo istam pati injuriam, quàm
(4) committere ut miser vapulet. *G.* Bene fa-
cis, dummodo tuum reddat. *H.* Reddet, spero.
G. Unde redderet? *H.* Ait se brevi accepturum
à patre pecuniam. *G.* Quid si te fallat? *H.* Fieri
potest: sed tamen (5) aliquot dies expectabo
quid futurum sit: (6) post deinde consilium
capiam. *G.* Consilio recto nihil est tutius. *H.*
Meministi probè, sic enim præceptor dictavit
nobis. Sed (7) nunquid vis aliud? *G.* Ut be-
ne tibi sit. *H.* (8) Et tibi optimè.

(1) Nullo incommodo tuo.] *Without any inconveni-
ence to yourself.* (2) His diebus.] *Lately.* (3) Defer eum
ad præceptorem.] *Complain of him to the Master.* (4)
Committere ut miser vapulet.] *To make the poor Boy be
beat (whip'd)* (5) Aliquot dies expectabo quid futurum
sit.] *I'll wait some Days to see what will be done.* (6)
Post deinde consilium capiam.] *After that (then after
that) I'll resolve what to do.* (7) Nunquid vis aliud?]
Do you desire any thing more? Have you any further Ser-
vice? *The Form at parting and taking Leave.* (8) Et tibi
optimè.] *Ego volo ut sit sc.*

COLLOQUIUM XII.

ARGUMENTUM. *Quæritur liber per oblivionem relictus. Arguitur negligentia qui reliquerat.*

HERMES, JUSTUS.

Vidistiñe librum meum? *J.* Quem librum quæris? *H.* Ciceronis Epistolas. *J.* Ubi reliqueras? *H.* Oblitus eram in (1) auditorio. *J.* Tua fuit negligentia. *H.* Fateor: sed (2) interim indica, si quem scias accepisse. *J.* Cur non adis præceptorem? Solet enim (ut scis) quæ à nobis relictæ sunt, aut ferre in mausæolum, aut alicui dare qui reddat. *H.* Bene mones. O me obli-
viosum, cui istud in mentem non venerat!

(1) Auditorio.] *The School. (The Place where Lessons are heard.)* (2) Interim.] *In the mean time, i. e. Yet. Notwithstanding.*

COLLOQUIUM XIII.

ARGUMENTUM. *Levinus & Marcus suos sibi vicissim libros enumerant. Legendi interdum libri extraordinarii. Præstat serò quàm nunquam discere.*

LÆVINUS, MARCUS.

Habésne multos libros? *M.* (1) Non admodum. *L.* Sed quos habes? *M.* Rudimenta Grammaticæ, Colloquia Scholastica, Terentium, Epistolas Ciceronis cum vernacula interpretatione, Catonem, Dictionarium, Testamentum Anglicum, Psalmos cum Catechismo, præterea librum chartaceum, ad scribendum dictata præceptoris. Tu verò quos habes? *L.* Omnes habeo

quos enumerasti, præter Catonem, Terentium, & Ciceronis Epistolas. Cur enim libros haberem (2) qui non præleguntur in classe nostra?

M. At ego, dum sumus otiosi, lego interdum illos: ut semper aliquid addiscam novi, præsertim in lingua Latina, & honestis moribus. *L.* Prudenter facis, mi Martee. O me miserum, qui nunquam didici quid sit (3) studiosum esse!

M. Disce igitur. Præstat enim serò quàm nunquam discere.

(1) Non admodum.] Multos sc. *Not very many.* (2) Qui non præleguntur.] *That are not read to us.* Prælego properly signifies to read and explain as a Master to a Scholar. (3) Studiosum esse.] Aliquem sc.

COLLOQUIUM XIV.

ARGUMENT. *Liber commodato petitur, isque impetratur, sed ab alio quodam repetendus. Beneficio non abutendum.*

NATHANAEL, MARCUS.

Visne mihi commodare tuum Terentium? *M.* Volo equidem, modò illum repetas à Conrado, cui utendum dedi. *N.* Quo (1) signo vis repetam? *M.* (2) Nempe hoc, quòd ejus habeo Epistolas. *N.* Id mihi satis est. *M.* Sed quando reddes? *N.* (3) Quum descripsero contextum in tres aut quatuor prælectiones. *M.* Matura igitur, ne mea studia incommodes. *N.* Matùrabo. *M.* Sed heus tu, cave macules: alioqui (4) ægre commodabo posthac. *N.* (5) Nempe indignus essem beneficio.

(1) Signo.] *Token.* (2) Nempe hoc.] *Even by this.* (3) Quum descripsero.] *As soon as I have wrote out (transcribed.)* (4) Ægre commodabo posthac.] *I shall hardly lend*

lend you again. I shall be unwilling to lend you another time. Not the Terence only, but any other Book. Any thing else. (5) Nempe.] Truly. Verily.

COLLOQUIUM XV.

ARGUMENTUM. Repetitur commodatum. Dilationem petit commodatarius, eamque impetrat.

LANGIUS, LAZARUS.

CUr non reddis mihi librum? Laz. (1) Expecta in crastinum diem: (2) nondum satis usus sum. L. Libenter expectabo. Laz. (3) Referam tibi gratiam, Deo volente. L. Pro tantillo beneficio nullam expecto gratiam. Laz. Tamen est meum agnoscere.

(1) Expecta in crastinum diem.] Stay 'till to-morrow.
(2) Nondum satis usus sum.] Ego sc. I have not done with it yet. (3) Referam tibi gratiam.] I'll make you a Requital (a suitable Return.)

COLLOQUIUM XVI.

ARGUMENTUM. Brevis confabulatio: sed doctrina plena. Vir bonus & prudens occasionem docendi capit è re minima.

NATHANAEL, OBERTUS.

UNde veniebas modò? O. E culina. N. Quid illuc iveras? O. Ut me calefacerem. N. (1) Tu, credo, libentiùs es in culina quàm in schola: nonne? O. Nihil mirum: in schola non est ignis, sicut in culina. N. Abi, sapias. O. Utinam tam saperem in divinis rebus, quàm in cura corporis. N. Fac sapias. O. Quommodo? N.

Studio, curâ, labore, diligentia. *O.* Non parco labori. *N.* Rectè facis: sed est tempus expectandum, cujus progressu fiunt omnia. Interea precandus est Deus assidue. *O.* Bene mones: utinam ille studia nostra promoveat in gloriam sui nominis. *N.* Id faciet, si pergamus eum colere diligenter.

(1) Tu credo, ut sc. libentiùs es in culina quàm in schola.] *You had rather, I believe, be in the Kitchen than in the School.*

COLLOQUIUM XVII.

ARGUMENTUM. *Amici libera reprehensio si bene accipiat, haud mediocriter prodest.*

OBERTUS, PONTANUS.

U^Nde nunc redis? *P.* Foris. *O.* Cur prodieras? *P.* Ut irem domum. *O.* Quid eò? *P.* Petitum libros meos. *O.* Eho, cur non attuleras? *P.* Oblitus eram. *O.* Siccine solès jentaculum aut merendam oblivisci? *P.* Rarissimè. *O.* Profectò magna fuit negligentia. *P.* Immo, maxima: sed (1) quid agas, pueri sumus. *O.* Quid si præceptor tuum factum sciret? *P.* Fortasse poenas darem. *O.* Ain' tu, fortasse? procul dubio vapulares. Non te pudet sine libris in scholam venire? *P.* Non solùm pudet, sed etiam piget: veruntamen ne me accuses, obsecro. *O.* Nihil miùs cogito: sed non possum dissimulare, quin ego te reprehendam. *P.* Istud (credo equidem) amicè facis: itaque boni consulo. *O.* Id satis est mihi. Eamus intrò in auditorium.
P. Tem-

P. Tempus est: jam decuriones exigunt scripturæ rationem.

(1) Quid agas?] *What shall one say? What's to be done?*

COLLOQUIUM XVIII.

ARGUMENTUM. *Oblata occasione, quidam proventus sermonem ad parvuli captum decendi gratia accommodat. Exemplum est, quod nulla bene agendi occasio, præsertim in docendo, sit prætermittenda.*

PONTANUS, RENATUS.

Q Uid rides? R. Nescio. P. Nescis? magnum signum stultitiæ. R. Me igitur stultum vocas? P. Minimè verò. Sed dico tibi argumentum esse stultitiæ, quum quis ridet, & ridendi causam nescit. R. Quid est stultitia? P. Diligenter (1) evolvas Catonem tuum, istud quod quæris invenies. R. Nunc non habeo meum Catonem, & volo aliam rem agere. P. Quod habes negotium? R. Habeo ediscere aliquid de Rudimentis. P. Et interim quæris fabulari, ineptule? R. Dic mihi, quæso, de stultitia in Catone. P. *Stultitiam simulare* (2) *loco prudentia summa est.* Annon hæc didicisti? R. Immo, sed non recordabor. P. Quum domi eris, inspicere librum tuum. R. O quantas gratias tibi ago! ego proponam alicui istam quæstionem, qui non poterit mihi respondere, & sic erit victus. P. Tace, puer, tace, & stude, ne vapules. R. Non multum curo: ego ferè tenco prælectionem. P. Ni-

si taceas, dicam observatori, qui te statim notabit. *R.* Mane, mane, nihil dicam amplius. *P.* Sed memento id quod dixi tibi. *R.* Quid est? *P.* Ne rideas unquam sine causa. *R.* Sed ridere non est malum. *P.* Non dico istud. *R.* Quid igitur? *P.* (3) Stultum sine causa ridere. *R.* Nunc intelligo. *P.* Recordare sæpè.

(1) Evolvere, invenire.] *Turn over and you'll find. If you turn over, you'll find. Si is understood.* (2) Loco.] *suo sc. In Season. At the right Time.* (3) Stultum.] *Esse sc. That it is a foolish Thing.*

COLLOQUIUM XIX.

ARGUMENTUM. *Quidam occupatus in merenda, monetur instare prælectionis tempus. Sic pueros studiosos mutua decet admonitio.*

RENATUS, SIMON.

A Udistine horologium? *S.* Dudum sonuit. *R.* Dinumerâsti horas? *S.* Dinumeravi. *R.* Quota est? *S.* Ferè sesquiprima. *R.* Instat igitur prælectionis tempus: fac ut paratus sis. *S.* Ubi merendam peredero, ecce me paratum. *R.* Cur meridie non adfuisti nobiscum? *S.* Prodi-eram cum bona venia præceptoris. *R.* Sed interim sum tibi impedimento. *S.* Nihil impedis? ne holum quidem perdidisti interpellatione tuâ. *R.* Bene habet: perge, sed matura.

(1) Nihil impedis.] *You don't hinder me at all. Nihil for Non, or Neutiquam.*

C O L-

COLLOQUIUM XX.

ARGUMENTUM. *Scripturus quidam detrahet praelectionem repetere. Ludo temporis quid detrahendum, idque studiis impendendum. Exemplum pueri lusibus dediti.*

TITUS, VINCENTIUS.

VIncenti. *V.* Quid vis? *T.* Repetamus unā praelectionem. *V.* Non est mihi otium. *T.* Quid habes negotii? *V.* Volo scribere. *T.* Quid scribere paras? *V.* Dictata praeceptoris. *T.* Cur heri non scripsisti? *V.* Quo tempore scripsissem? *T.* Quum luderetur. *V.* At ego nolebam amittere ludendi occasionem. *T.* Ah piger, nihil aliud quā lusiones meditaris. Nonne diebus Mercurii & Sabbati ternæ sunt horæ liberæ? *V.* Liberæ, quidem sunt, sed ad lusum destinatae, deputatae, attributæ, assignatae. *T.* Immo partim lusibus aut alicui honestæ remissioni, partim studio literario sunt dicatae. *V.* Fateor, duntaxat iis (1) qui volunt immori studiis. *T.* Non poteras heri sesquihoram (2) detrahere ludo tuo, aut saltem horam unicam? *V.* Tu stude quantum voles, ego verò ludam quamdiu licebit. *T.* Per me quidem licebit, interim parum promovebis in literis. *V.* Nonne praeceptoris satisfacio? *T.* (3) Utcunque. *V.* Tu igitur, studiosè, vis esse praeceptore ipso severior? (4) Omitte me tandem, age tuum negotium, ego meum. *T.* Age, age, ut libet.

(1) Qui volunt immori studiis.] *That intend to study themselves to Death.* (2) Detrahere ludo tuo.] *Spare from your Play.* (3) Utcunque. *So and so.* (4) Omitte me.] *Let me alone.*

COLLOQUIUM XXI.

ARGUMENTUM *Doctrina pueris maxime necessaria. De fugienda videlicet pravorum consuetudine, & maxime, impostorum. Exemplum amici fidi in dando consilio.*

CAMPANUS; DOMINICUS.

NON meministi præceptorem tam sæpe monere nos de fugiendis sodalibus pravis? *D.* Ego verò probè memini. *C.* (1) Tamen alicubi satis negligenter uteris ejus monitis. *D.* In quo videor tibi ea negligere? *C.* Dicam tibi, si modo attentè audias. *D.* Dic, obsecro, audiam attentissimè. *C.* Nunquam vis cavere ab illo impostore? *D.* Cur caveam? *C.* Ne illius contagione depraveris. Nôsti enim eum esse pessimum. *D.* Atqui non sponte sequor: ad me accurrit undique. *C.* Nimirum, quia novit te habere quod des; & dare libenter ac sæpe. *D.* Quid igitur mihi faciendum suades? *C.* Dic semel, & serio, & quasi animo irato; Quid vis, amice? cur me ubique sequeris? omnes clamitant te esse pessimum, & ideo sodales tui esse nolunt. Proinde omittè me posthac, quæso; ne tuâ causâ, virgis palam cædar. *D.* Quid si velit aliquid contrà respondere? *C.* Abrumpe illi sermonem, teque recipe celeriter. *D.* Ago tibi gratias, quod me tam fideliter monueris.

(1) Tamen alicubi satis negligenter uteris ejus monitis.] *Yet sometimes (in some things) you are careless enough in observing his Directions.*

COLLOQUIUM XXII.

ARGUMENTUM. *Quidam quod abfuerit, quarit ex condiscipulo quid actum sit in auditorio.*

DOMINICUS, ENNIUS.

Quid actum est in auditorio horâ tertiâ? *E.* Tractatæ sunt orationis partes ex prælectione. *D.* Nihilne amplius? *E.* Dixissem, (1) nisi me interpellâsses. *D.* Erravi: perge. *E.* Postea dictavit præceptor (2) argumentum vernaculum, hodie vertendum. *D.* (3) Quando reddendum? *E.* Cras meridie. *D.* Jamne vertisti? *E.* Utcunque. *D.* Dicta mihi, quæso, vernaculum. *E.* Accipe, festina, nam habeo scribere aliquid.

(1) Nisi me interpellâsses.] *Had not you interrupted me.* (2) Argumentum vernaculum.] *A Piece of English Matter in our own Tongue.* (3) Quando reddendum?]
When is it to be given up?

COLLOQUIUM XXIII.

ARGUMENTUM. *Puer cœnatus prælectionem repetit. A cœna non statim studendum. Prælectiones sæpius lægendo & relegendo faciliè ediscuntur.*

ENNIUS, FERDINANDUS.

Quò properas? *F.* Eo cœnatum. Quid tu? *E.* Jam cœnavi. *F.* Quotâ horâ? *E.* Quintâ, ut ferè solemus. *F.* Quid nunc agis? *E.* Repetam aliquid eorum, quæ reddere habemus crastino die. *F.* Ego didici ex pædagogo meo, non tam citò (1) à cibo studendum. *E.* Istud ego quoque didici, sed volo nunc ediscere. *F.* Quid ergo facies? *E.* Ego, quasi animi causâ, prælectionem particulatim aliquoties legam & relegam.

gam. *F.* Quid tum? *E.* Ita paulatim fiet, ut sine cura, sine tædio, sine molestia, bonam partem prælectionis ediscam. *F.* Ista non satis intelligo, & certè videris mihi supra ætatem sapere. *E.* Non est res adeò difficilis, quin te docere possem, nisi ad cœnam properares. *F.* De cœna in tempore admones: ego igitur ejus causâ me domum recipio. Vale. *E.* Ducat te Deus, & reducat.

(1) A cibo.] *After meat.*

COLLOQUIUM XXIV.

ARGUMENTUM. *Ferdinandus conferre quarit de concione sacra: Gualterus recusat atque offenditur. Exemplum in morum similitudine.*

FERDINANDUS, GUALTERUS.

Hodie te non vidi in concione: (1) quid illud sibi vult? *G.* Quid sibi velit nescio: ego tamen interfui. *F.* Narra mihi quæ mandâsti memoriæ. *G.* Non est tuum à me rationem exigere. *F.* (2) Ego quidem non exigo, verùm id rogo, ut memoriæ causâ conferamus unâ. *G.* (3) Malim nunc solus recordari. Audies me, si voles, quum præceptor ante prandium nos interrogabit. *F.* Quid mali esset, si nunc inter nos ea de re conferamus? *G.* Nihil mali esset, fateor, sed nunc mihi non libet. *F.* Tua igitur te (4) libido regit. *G.* Omitte me, cur molestus es? *F.* Omitto fanè, sed audi verbum. Non decet puerum esse tam morosum. *G.* Nec puerum decet esse tam molestum.

(1) Quid illud sibi vult?] *What is the Meaning of that?*

(2) Ego quidem non exigo.] *For my Part I don't demand it of you.* (3) Malim.] *The same with Malo. Thus Ve-*

lunt

lim, Nolim, &c. Est ut may be understood. (4) Libido.]
Humour.

COLLOQUIUM XXV.

ARGUMENTUM. *Premii parvitas contemnitur a sordido.*
Præmium non lucri, sed honoris causâ datur.

HUGO, JACOBUS.

Qui sunt victores hâc hebdomade? *J.* Ubi
eras, quum rationes redderentur? *H.* Ac-
cersitus à patre fueram, sed qui sunt victores?
dic sodes. *J.* Ego & Puteanus. *H.* Jamne ha-
buistis præmium? *J.* Habuimus. *H.* Quodnam?
J. Duodenas jûglandes. *H.* Hui! quale præ-
mium? *J.* Eho, inepte, (1) æstimas ergo præ-
mium ex rei pretio? *H.* Hic nihil aliud video
æstimandum. *J.* Sordidus es, qui lucro sic in-
bias. Non meministi verbum præceptoris? *H.*
Quod verbum? *J.* Non lucri, sed honoris cau-
sâ datur præmium. *H.* Nunc reminiscor, qua-
si per nebulam: posthac ero diligentior. *J.*
Sic tandem sapiēs.

(1) *Æstimas ergo præmium ex rei pretio?*] Do you rate
(estimate) then the reward by the value of the thing?

COLLOQUIUM XXVI.

ARGUMENTUM. *Omnis victoria, nisi ad Dei gloriam re-
feratur, mera est vanitas. Victoria modesti adolescentes
recte utuntur: stulti contra faciunt. Curiositas. A pue-
ris tria potissimum curanda. Sine Deo nihil fit boni.
Spiritus Divinus in nobis operatur. Omne bonum a Deo
esse, constituendum est. Deus auctor fidei idem & perseve-
rantia. Spes bona. Adolescentum ingenuorum consensio
in bonum.*

Valde miror, cur hodie manè non adfueris.
L. Quid miraris tantopere? (1) Nihil hoc est novi: multi absunt quotidie, immo ferè horis singulis. *J.* Atqui victoria (2) tibi erat in manibus. *L.* Quid ergo? ejusmodi victoria (ut bene dicebat quidam) nihil aliud est quàm brevis gloria. *J.* Sed interim modesti adolescentes hinc ad studia magis incenduntur, nec tamen inani gloriâ tumescunt: sed ad honorem Dei referunt quicquid inde laudis acceperit. *L.* Istud certè raro contingit. Plures enim sunt qui victoriis abutantur ad privatam gloriam, quàm qui divini honoris rationem habeant. *J.* Verisimile dicis. *L.* Immo verissimum. *J.* Sed velim mihi dicas, cur abfueris. *L.* Scripsi ad patrem literas. *J.* Cujus nomine? *L.* Matris. *J.* Dictavitne tibi ipsa? *L.* Quid scripsissem, nisi dictasset? *J.* Quid continebant literæ? *L.* (3) Longum esset narrare. *J.* Saltem dic (4) earum argumentum. *L.* Varium erat & multiplex; & quid tua, quæso, scire refert? *J.* Nihil. *L.* Cur ergo tam avidè quæris? *J.* (5) Animi causâ, ut ferè curiosi sumus novi aliquid audiendi. *L.* (6) Nihil aliud quàm garris: omitte me. *J.* Ausculta paucis. *L.* Age, ausculto, loquerè quid velis. *J.* Scire cupio ubi sit pater tuus. *L.* Quasi verò nescias. *J.* Unde scirem? *L.* Quum tibi sit notissimus, & quum simus vicini, non putassem te ignorare. *J.* Dic tandem, quæso. *L.* Est Lugduni. *J.* Quando est profectus? *L.* Abhinc dies quatuor. *J.* Quid illic agit? *L.*

Negotiatur. *J.* Quando rediturus est? *L.* Finito mercatu. *J.* Ad quod tempus finietur? *L.* Roga mercatores: non est meum curare talia. *J.* Quid igitur curas? *L.* Ut Deum timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate discam. *J.* Næ tu magnificè loqueris; sed dic mihi seriò potesne res tantas efficere? *L.* Egone istud mihi assumo? (7) Quin potius fateor, ne incipere quidem penes me esse. *J.* Quid ergo de te fiet? *L.* Deus ipse Spiritu suo in me operabitur. *J.* Optimè sentis: nihil ex te præterea requirebam. *L.* Est Deo gratia, (8) cui acceptum refero quicquid inest in me boni. *J.* Illud rectè, et laudo equidem: ne tibi videar nihil aliud quàm garrire. *L.* Quum illud dicerem, jocabar fanè. *J.* (9) Ego sic accepi; sed tu, ut cœpisti, perge discere & sapere. *L.* Qui mihi dedit fidem, idem, ut spero, perseverantiam dabit. *J.* Bene speras: & ego idem spero tecum. Itaque pergamus vivere inter nos conjunctissimè, ut adhuc fecimus. *L.* (10) Per me quidem non stabit, nisi ope divinâ prorsus ero destitutus. *J.* Avertat ipse Deus: sed audin' tu horologium? *L.* Ut in ipso tempore sermonem finivimus!

(1) Nihil hoc est novi.] *This is no News. There is nothing strange in this.* (2) Tibi in manibus.] *In your Power.* (3) Longum esset.] *'Twould be tedious.* (4) Earum argumentum.] *The Subject of it.* (5) Animi causâ.] *For my Pleasure.* (6) Nihil aliud quàm garris.] *Agis sc. You do nothing but prate.* (7) Quin potius fateor, ne incipere quidem penes me esse.] *I acknowledge, on the contrary, that it is not in my power so much as to begin.* (8) Cui acceptum refero quicquid inest in me

boni.] *To whom I acknowledge myself indebted for all the Good that is in me.* (9) *Ego sic accepi.] I took you so.* (10) *Per me quidem non stabit.] Quo minus conjunctissime vivamus sc.* *It shall be no fault of mine that we den't.* Mine, with an Emphasis, expresses the Force of *Quidem*; which Particle is generally limiting. Wherever the Fault is, it shall not be with me.

COLLOQUIUM XXVII.

ARGUMENTUM. *Latinus sermo colloquiis exercetur. Colloquiorum materia. Otiosus sermo quid sit. Docilitas.*

LIGARIUS, MICARIUS.

UNde redis? *M. Foris. L. Cur exieras?*
M. (1) Redditum urinam. L. (2) Qualis est cœli facies? M. Nebulosa. L. An regelat? M. Sic resolvitur gelu, ut nives omnino liquecant. L. Etiamne pluit? M. Sensi aliquid supernè distillare. L. Fortasse in transitu è stillicidio testi. M. Immo è nubibus scio: quòd si non credis, vide tu ipse. L. Quasi ego tibi non credam in re tantilla? M. Cur igitur dubitare videbaris? L. (3) Ut pluribus verbis tecum fabularer. M. Quorsum id pertinet? L. Ad Latinum sermonem exercendum. M. Sed interim sæpe otiosa verba dicimus, à quibus omnino (4) abstinendum Christus precipit. L. Totâ erras viâ in præcepti intellectu. M. Cur istud dicis? L. Quia non est otiosus sermo qui ad aliquam institutionem refertur, præfertim (5) ubi agitur de bonis & honestis rebus, qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus. M.

Videris

Videris mihi rectè sentire : proinde facilè tibi assentior. *L.* (6) Sed hæc hæctenus. Instat nobis aliud negotium. *M.* Age, desinamus.

(1) Redditum urinam.] *To make Water.* (2) Qualis est cœli facies ?] *How is the Weather? What kind of Weather is it?* (3) Ut tecum fabularer.] *That I might talk with you.* (4) Abstinendum.] *Esse à nobis sc.* (5) Ubi agitur de.] *When the Discourse is about.* (6) Sed hæc hæctenus.] *Dicta sunt sc. But so much for this.*

COLLOQUIUM XXVIII.

ARGUMENTUM. *Euntes in scholam Latine colloquuntur. Simile gaudet simili. Improborum mores probis odiosi.*

NICOMACHUS, OTHOMANNUS.

S Alve, Othomanne. *O.* Tu quoque salvis, Nicomache. Quota est hora? *N.* Mox audies sonum semihoræ post quintam. *O.* (1) Bene habet : maturè satis aderimus. *N.* Guadeo me tibi occurrissè, ut euntes Latine (2) tantisper colloquamur. *O.* Ea sanè est utilis & jucunda exercitatio. *N.* (3) Quoties incido in aliquem ex istis dissolutis nebulonibus, mallem rhedarium offendisse. (4) Non enim per eos mihi licet aliquid in via meditari, adeò mihi sunt eorum mores (5) odiosi. *O.* Nihil mirum, nam serè sunt ejusmodi, ut neque loqui velint quidpiam boni, (6) neque audire sustineant. *N.* Quid cum illis agas, (7) quibus nihil est curæ, nisi ut suas libidines expleant? *O.* (8) Nihil aliud crepant nisi suas cupedias, &

meras computationes in secretis cauponulis. *N.* Etiam nos irrident plenis buccis, quòd Latine per vicos loquamur. Illud verò est omnium pessimum, quòd (9) nusquam se patiuntur admoneri. *O.* Quia scilicet (ut ait propheta) non est timor Dei ante oculos eorum. *N.* Si quid occeperis amicè commonere, statim audies; Tace, concionator, obtundis me. Quòd si dixeris, Deferam te ad præceptorem, aut ad observatorem: Oh, egòne curo, inquiunt, tu non audes. Nam si me accusares, non ferres impunè. *O.* Immò vero te continuo verberabunt, si locus erit semotus (10) ab arbitris. *N.* Profectò quum quidam eorum me nuper offendisset in quodam recessu, impegit mihi in utramque malam duos ingentes colaphos: & aufugit continuo. *O.* Quid tu, quæso, interea? *N.* Quid istud quæris? tam istud subitum fuit, ut vix hominem aspicere potuerim. *O.* Sed quì tam citò, & sensim ad scholam pervenimus? *N.* Sic ferè confabulantibus (11) usu venire solet. *O.* Age, ingrediamur sine murmure & strepitu, ne stùdentes offendamus.

(1) Bene habet.] Se res sc. 'Tis well. (2) Tantisper.] A little. The little Time we are going along. (3) Quoties incido in aliquem ex istis dissolutis nebulonibus, mallem rhedarium offendisse.] As often as I look upon any of these loose Rascals, I had rather have met with a German. (4) Non per eos mihi licet aliquid in via meditari.] I can't think of any thing by the Way for them. (4) Odiosi.] Troublesome. Disgustful. (6) Neque sustineant.] Nor can endure. Nor have the Patience. (7) Quibus nihil est curæ, nisi ut suas libidines explcant.]

That

That mind nothing but the satisfying of their Lusts. (8) Nihil aliud crepant } They talk of nothing else. They have nothing else in their Mouth. (9) Nusquam] Never. (1) Ab arbitris.] From Witnesses. (11) Ufu venire] To happen.

COLLOQUIUM XXIX.

ARGUMENTUM. *Res ad bonam scripturam necessariae. Probus puer bene merendi occasionem non modo expectat, sed etiam querit. Charitas Christiana. Spiritus auctor ejus Exemplum diligenter notandum.*

OTHOMANNUS, PHILIBERTUS.

SERiōne scribis, an tu ineptis? *P.* Equidem scribo seriō; cur enim tempore abuterer? Tu vero cūr istud rogas? *O.* Quia vidi aliquando quum bene scriberes. *P.* Scribo interdum meliūs. *O.* Quī fit igitur ut nunc tam scribas malē? *P.* Desunt mihi bene scribendi adjuncta. *O.* Quæ tandem? *P.* Bona charta, bonum attramentum, bona penna. Nam hæc mea charta, ut vides, (1) miserè perfluit: attramentum est aquosum & subalbidum; penna mollis & (2) malē parata. *O.* Cur ista omnia maturè non providisti? *P.* Pecunia mihi deerat, & nunc etiam deest. *O.* Incidisti in illud vulgare proverbium: *Cui deest pecunia, huic desunt omnia.* *P.* (3) Sic agitur mecum. *O.* Sed quando te speras accepturum. *P.* In mercatu proximo pater ad me missurus est, aut ipsemet venturus. *O.* Ego te interea juvare volo. *P.* Si quidem id potes, magno beneficio me affeceris. *O.* Accipe hos sex asses mutuo (4) ad chartam & cætera comparanda, *P.* Quàm ve-

rè dictum est illud: *Amicus certus in re incerta cernitur*. Sed quid te impellit, ut mihi ultro tam benignè facias? *O. Charitas Dei, quæ (ut Paulus ait) effusa est in cordibus nostris. P. Mira est vis Divini Spiritûs, qui ejus auctor est charitatis. Sed mihi interim cognitandum quomodo tibi referam gratiam. O. Parva res est: (5) omitte istam cogitationem; ne te impediat quo minùs in utramvis aurem dormias: tantùm redde mutuum quum tibi commodum fuerit. P. Reddam, ut spero, propediem. O. Eamus ad precationem ne notemur. P. Adde unum, si placet. O. Quid est? P. Ne hodie incœnati mittamur cubitum. O. Ha! ha! he!*

(1) Miserè perfluit.] *Sinks wretchedly.* (2) Male parata.] *Ill made.* (3) Sic agitur mecum.] *This is my Case.* (4) Ad chartam & cætera comparanda.] *To buy Paper and all other Things.* (5) Omitte istam cogitationem.] *Lay aside (forbear) that Thought.*

COLLOQUIUM XXX.

ARGUMENTUM. *Cultellus datur commodato, sed agre.*

SULPITIUS, THEODORUS.

COMMODA mihi parumper cultellam tuam. *T. Semper aliquid commodato petis: accipe: quin tu emis potiùs? S. Non habeo pecuniam. T. Cur non petis? S. (1) Unde peterem? T. A patre. S. Non est in urbe. T. Ubi igitur? S. Peregre profectus est. T. Quo? S. Bernam. T. Quo die? S. Nudiustertius. T. Quando est revesurus? S. Cras, ut speramus, sic enim dixit proficiscens.*

(1) Unde

(1) Unde peterem ?] *Whom should I ask of ? Unde for à quo.*

COLLOQUIUM XXXI.

ARGUMENTUM. *Theodorus & Villerius de scalpello recens empto colloquuntur. Res inventa restituenda est domino, si cognosci potest. Inventori dandum ali- quod præmium. Deus precandus & laudandus.*

THEODORUS, VILLERIUS.

Quid ais de scalpello quod emeram tibi nu-
diustertius ? Estne satis bonum ? *V.* Im-
mo verò est optimum, sed (me miserum !)
(1) parum abfuit, quin perdiderim. *T.* Eho
quid ais ? quomodo id accidit ? *V.* Quum re-
direm foris, exciderat mihi in vico. *T.* Unde
exciderat ? *V.* E theca mea, quam impruden-
ter apertam reliqueram. *T.* Quomodo recu-
perasti ? *V.* Affixeram statim chartulam valvis
januæ : post prandium quidam puer sextæ classis
mihi retulit. *T.* Utinam omnes tam fideles es-
sent, qui res amissas reperiunt. *V.* Profectò
pauci sunt qui restituant, si modo sit res alicujus
pretii. *T.* Et tamen id verbo Dei (2) nomina-
tîm præcipitur. *V.* Quidni ? est enim furti spe-
cies, si quis rem alienam inventam retineat, mo-
do sciat cui reddenda sit. *T.* At plerique pu-
tant se jure possidere quicquid amissum invene-
rint. *V.* Errant illi quidem gravissimè. *T.* Ve-
rùm (ut redeamus ad inceptum sermonem)
quid didisti puero, qui scalpellum tuum invene-
rat ? *V.* Dedi sextantem, & nuces aliquot ju-
glandes : laudavi præterea, & paucis admonui
idem

idem semper esse faciendum. *T.* Rectè fecisti, sic enim libentiùs reddet alias, si quid repererit. Sed quid si perdidisses? *V.* Æquo animo tulissem, & mihi emissem aliud. *T.* Itane æquo tulisses animo? *V.* Certè non sine aliqua molestia. *T.* Non igitur æquo animo: sed nolo te arctiùs urgere. *V.* Non sumus Theologi. *T.* Quid ergo? *V.* Grammaticuli. *T.* Et quidem imperiti. *V.* Tanto diligentius Deum precari debemus, ut per Evangelium suum nos liberet ab ignorantiae tenebris, in quibus & versati sumus, & adhuc versamur. *T.* Id verò faciemus, si sanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie à præceptore, & sæpe à concionatoribus, divini verbi ministris. *V.* Vide quantum nobis profuerit scalpelli mei amissio. *T.* Ob eam rem tibi dupliciter gratulor, primum quòd tibi rectè emerim, deinde quòd amissum recuperaveris. *V.* Habeo tibi gratiam, mi Theodore. *T.* (3) Quin Patri nostro cœlesti sit laus & gratiarum actio. *V.* Amen.

(1) Parum abfuit, quin perdiderim.] *I had like to have lost it.* (2) Nominatim.] *Particularly.* (3) Quin Patri, &c. *Rather, &c.*

COLLOQUIUM XXXII.

ARGUMENTUM. *Arnoldus a Bernardo pennam commodato petitam accipit.*

ARNOLDUS, BERNARDUS.

VIsne mihi dare unicam pennam? *B.* Non sic dantur mihi. *A.* Hem! Rem tantillam

lam mihi negas? quid si magnum quid roga-
rem? *B.* Fortasse (1) repulsam ferres. *A.*
Credo equidem: age, non peto dono: saltem
commodabis. *B.* Non recuso; modò ne abu-
tare. *A.* Non abutar. *B.* Cave hic pedem mo-
veas, *A.* Nusquam moveo.

(1) Repulsam ferres. *For acciperes. You would have*
a Denial.

COLLOQUIUM XXXIII.

ARGUMENTUM. *De pennis ad scribendum acuendis. Pen-
narum bonarum notæ.*

CAPELLUS, DIONYSIUS.

M Ihi non videris (1) nimis occupatus. *D.*
(2) Mediocriter. *C.* Quid si mihi ex-
acuas duas aut tres pennas? *D.* (3) Satis sit
tibi, si unam acuero in præsentia. Suntne no-
væ; *C.* Novæ quidem, sed paratæ usque dum
acuantur. Jam enim lævigavi, caudam rescidi,
detraxi plumulas. *D.* Ostende. Profecto sunt
optimæ, & ad scribendum aptissimæ. *C.* Unde
id nosti? *D.* Quia (4) sunt caule amplo, fir-
mo & nitido: nam molles, & quæ caulem bre-
viorē habent, parū sunt ad scribendi usum
habiles. *C.* Gaudeo (5) me utiliter emis-
se. *D.* (6) Non ab re: sed quanti? *C.* Pro his tribus
dedi quadrantes duos. *D.* Singulas igitur binis
emisti denariolis. *C.* Res apparet. Est vile
pretium (7) pro rei bonitate. *D.* De quo emi-
sti? *C.* De quodam circumforaneo. *D.* (8)
Apud

Apud hujus oppidi mercatores singulæ, & quidem minùs bonæ, venduntur sextantibus. *C.* Et tamen audent interdum dicere, pluris sibi constare Lugduni. *D.* Ea ferè est mercatorum consuetudo. (9) Nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur, ut ait Cicero. *C.* Sed age, te ne diutius remorer, agamus quod instat. *D.* Citò expediêro: aspice me diligenter ut discas aliquando. *C.* Aspicio intentis oculis: sed mihi opus esset spatio paulo longiore. *D.* Istud ergo fiet in cubiculo, si quando me velis invisere. *C.* Quo tempore? *D.* (10) Post scholæ missionem: hoc est, horâ nonâ matutinâ, vel quartâ pomeridianâ. Nunc habes pennas duas, recte, ni fallor, in usum tuum accommodatas. Hac tertiam in aliud tempus tibi integram servabis. *C.* Accipe tibi, si placet. *D.* Quin tibi serva; domo ad feruntur mihi fatis multæ. *C.* Ago tibi quantas possum gratias. Vale. *D.* Incolumem te conservet Deus. Sed heus, ne parcas unquam labori meo. *C.* Tu quoque, & me, & rebus meis vicissim utere, si quid opus fuerit. Iterum vale.

(1) Nimis occupatus.] *Very (over) busy.* (2) Mediocriter.] *So so.* (3) Satis sit tibi.] *Be contented* (4) Sunt caule amplo,] *præditæ sc. They have a large Quill.* (5) Me utiliter emisse] *That I bought them well.* (6) Non ab re.] *Gaudes sc. You have reason.* (7) Pro rei bonitate.] *Considering the goodness of the Commodity.* (8) Apud hujus oppidi mercatores singulæ, & quidem minus bonæ, venduntur sextantibus.] *They are sold by the Traders of this Town for Doubles a Piece, and not so good neither.* (9) Nihil proficiunt, nisi admodum mentiantur. *They*

They get nothing unless they lie stoutly. (10) Post scholæ missionem.] After School is given up.

COLLOQUIUM XXXIV.

ARGUMENTUM. *Dionysius & Eustatius experiuntur atramenti sui mixturam. Mediocritas. Experientia. Ex duobus corruptis aliquid componitur.*

DIONYSIUS, EUSTATIUS.

HAbesne bonum atramentum? *E.* Cur istud rogas? *D.* Ut mihi des aliquantulum. *E.* (1) Eho, non habes? *D.* Immo; sed eo non possum scribere. *E.* Quid obstat? *D.* Quia nimis spissum est. *E.* (2) Nescis diluere? *D.* Non est mihi aqua. *E.* Dilue vino. *D.* (3) Multo minùs. *E.* Quid si aceto dilueres? *D.* (4) Inde charta perflueret. *E.* Qui scis? *D.* Audivi ex quodam magistro, qui me docebat scribere. *E.* Ego vero aliud audiui magis mirum. *D.* Narra mihi sodes. *E.* Quid mihi dabis? *D.* Bonam aciculam. *E.* Audi igitur quid ego didici ex quodam pedagogo meo: Atramentum quod aceto liquefactum est ægre eluitur. *D.* Fieri potest: sed interim da mihi parum in usum præsentem. *E.* Tene atramentarium tuum bene apertum: ego infundam tibi. *D.* Ecce, infunde. (5) Vah, quàm liquidum est! *E.* Fortasse quia non est gummi satis. Sed quàm decolor! *D.* (6) Utere, si vis quale quale est: non enim habeo melius. *E.* Quid igitur faciam? *D.* Hem, inepte, non potes pennâ tuâ bene miscere? *E.*

D

Miscui

Miscui satis: quid possem præterea? *D.* Infunde rursus in cornu meum. *E.* Admove proprius; estne satis? *D.* Comprime pennâ linteolum. *E.* Ita compressi, ut ferè sit aridum: quid erit tandem? *D.* Atramentum bonum, aut certè mediocre. *E.* Bona est mediocritatis regula, ut ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici potest aliquid boni? *D.* Ubi miscuero, & tibi rursus infudero, videbis experimentum. *E.* Ardeo istud videndi desiderio. *D.* Porrige nunc atramentarium tuum. *E.* Ecce, infunde. Ohe, jam satis est: quæ isthæc est profusio? plus mihi dedisti quàm tibi retinueris. *D.* (7) Commisce iterum atque iterum. *E.* Nunquam posset coquus sua jura & condimenta meliùs confundere. *D.* Jam tandem facito periculum. *E.* Dicta mihi aliquam sententiam, ut interim discam aliquid. *D.* *Experientia* (ut vulgò dicitur) *est rerum magistra.* Habes? *E.* Dicto citiùs. *D.* Videlicet jampridem tenebas. *E.* Quis illud ignoraret, quod est adeo vulgare? *D.* Nunc videamus. *E.* Res apparebit melius, ubi scriptura bene desiccata fuerit. *D.* Quid vis exspectare? jam sicca est plus satis. *E.* Oh, vide quàm nigra sit! *D.* Dixine verè? *E.* (8) Aliquando periculum feceras scilicet. *D.* Constat igitur, experientiam esse rerum magistram. *E.* Quinetiam hinc experimur, ex rerum commistione bonum fieri temperamentum. *D.* Jam incipis (9) altiùs philosophari. Itaque discedo. *E.* O longum sermonem de nihilo?
D. Ni-

D. Nihil me pœnitet : alioquî inertî otio tor-
puiffemus.

(1) Eho, non habes ?] *What, have you none ?* (2) Nescis diluere ?] *Don't you know how to make it thinner ?* (3) Multo minùs.] *Est mihi vinum sc. Much less have I Wine.* (4) Inde charta perfluere] *That would make the Paper sink.* (5) Vah ! quàm liquidem est !] *Out upon it ! How thin is it !* (6) Utere, si vis, quale quale est.] *Accept it, if you will, such as it is.* (7) Commisce.] *Stir it together.* (8) Aliquando periculum feceras scilicet.] *You had sometime made the Experiment, I suppose.* (9) Altius philosophari.] *To play the profound Philosopher.*

COLLOQUIUM XXXV.

ARGUMENTUM. *Charta mutuo data repescitur. Prudentis est priùs referre in codicem expensû, quàm aliquid credere, sive dare mutuo.*

HERMINIUS, JULIUS.

MEministin' me tibi nuper dedisse chartam mutuo ? J. (1) Quidni meminerim ? non adeò sum obliviosus. H. Quot erant schedæ ? J. Quatuor. H. Cur non reddidisti ? J. Exspectavi dum haberem codicem. H. Habuiffine tandem ? J. (2) Tantùm hodie. H. Unde nactus es ? J. Petivi à præceptore. H. Ubi ? J. In Bibliotheca ejus. H. Quid ille ? Deditne libenter ? J. Misit me ad hypodidascalum, qui statim dedit codicem ? H. (3) Non antè in suum codicem retulit ? J. Nihil dare solet, (4) quin priùs inscribat. H. Audi ex patre, id esse viri prudentis. J. Præsertim, si reddenda est ratio. H. Sed quibus indiciis dare

tibi ausus est? *J.* Ostendi illi manu meâ scriptum in libello meo. Sic enim, ut scis, facere solemus. *H.* Reddes ergo mihi mutuum? *J.* (5) A prandio statim, ne dubites.

(1) Quidni meminerim? *J.* What should ail me? (2) Tantum hodie. *J.* Not till this very Day. (3) Non antè in suum codicem retulit? *J.* Did he not enter it first into his Book? (4) Quin prius inscribat. *J.* Without setting it down first. (5) A prandio statim. *J.* Immediately after Dinner.

COLLOQUIUM XXXVI.

ARGUMENTUM. *Ludovicus Michaeli vult dictata describere; Michael permittere non audet, ne a præceptore arguatur. Nec fallendum, nec mentiendum est. Præstat puerum timidiorē esse quàm audaciorē.*

LUDOVICUS, MICHAEL.

Quid agis? *M.* Scribo. *L.* Quid scribis? *M.* (1) Describo dictata præceptoris. *L.* Quænam? *M.* Hesternâ. *L.* Quid? Non aderas? *M.* Immo aderam: sed non poteram (2) magistrum dictantem assequi. *L.* Quæ res impediēbat? *M.* (3) Quòd satis commodè non federem. *L.* (4) Veneras ergo ferius? *M.* Illud est. *L.* Cedo commentarium tuum, egomet tibi scribam. *M.* (5) Quid faciam lucri? *L.* Ego citius quàm tu descripsero: post ludemus unâ, ut concessit præceptor. Da, inquam, libellum tuum. *M.* Libenter id quidem facerem, sed non audeo. *L.* Quid times? *M.* Edictum præceptoris. *L.* Quod mihi edictum narras? *M.* Nescis eum vetuisse,

ne

ne quis sine permissu ejus alteri scribat? L. Id ego probè memini: sed unde hoc sciet? M. Rogas? quum emendandi causâ scripturæ rationem exiget, tum captus ero. Novit enim manum meam: præterea neque fallendum est, neque mentiendum. L. Verbo Dei utrumque vetatur. M. Quid ergo responderem præceptorî, quum ille negaret me ista scripsisse? L. (6) Non eò res evadet, spero. M. (7) Nolo tuâ spe tantum subire periculum. L. (8) Vah! nimium timidus es: nunquam rem facies. M. At tu forsitan audacior. L. Tu igitur scribe quantum voles: ego ad ludendum me conferam. M. Abi, quæso; jam unam paginam descripsissem nisi me interpellâsses. L. Interim aliquid proficimus, dum Latinè fabulamur.

(1) Describo.] *I am transcribing, (writing out.)* (2) Magistrum dictantem assequi.] *To keep pace with (to go along with) my Master as he dictated.* (3) Quòd non satis commodè sederem.] *Because I was not well seated.* (4) Veneras ergo seriùs?] *Justo sc. You came late (too late) then? (Did you not?)* (5) Quid faciam lucri?] *What shall I get by that!* (6) Non eo res evadet, spero.] *The Matter will not come to that, I hope.* (7) Nolo tuâ spe tantum subire periculum.] *I'll not run such a Hazard upon your Hope, (Presumption.)* (8) Vah!] *Fie upon you!*

COLLOQUIUM XXXVII.

ARGUMENTUM. In hō colloquio quæsitæ est colloquendi materia ex simulato ludendi pretextu. Exemplum bonæ indolis puerorum, ubi alter bene monet, alter paret sine controversia.

NOÆUS, OLIVARIUS.

S Alve, Olivari. *O.* Tu quoque salvus sis, Noæ. *N.* Ludamus paulisper. *O.* Quid ais, ineptule? vix scholam ingressus es, & jam de ludo loqueris? *N.* Ne irascaris, quæso. *O.* Non irascor. *N.* Quid ergo sic exclamas? *O.* Accuso tuam stultitiam. *N.* Non licet igitur ludere? *O.* Immo licet, at quum tempus est. *N.* Vah! tu nimium sapis. *O.* Utinam tantum sciperem satis: sed (1) mitte me, quæso, ut repetam (2) quæ mox reddenda erunt præceptori. *N.* Æquum dicis: volo ego quoque tecum repetere, si tibi placet. *O.* Eho, quid hoc est? (3) Quid sibi vult ista tam subita mutatio? Nonne tu modò loquebaris de lusu? *N.* Loquebar quidem, sed non seriò. *O.* Cur simulabas? *N.* Ut (4) paucis tecum fabularer. *O.* Quid istud prodest? *N.* (5) Etiam rogas? nunquam audivisti ex præceptore. *O.* Nunc mihi non occurrit: quid, inquam, prodest confabulari? *N.* Ad nos in Latina lingua exercendos. *O.* Profectò rectè putas, & ego te nunc magis amo. *N.* Habeo tibi gratiam: age, repetamus prælectionem, nam (6) brevi præceptor aderit.

(1) Mitte me.] *Let me alone. Trouble me not.* (2) Quæ reddenda erunt.] *Mihi sc. or Nobis! What I am (we are) to recite. (Rehearse).* (3) Quid sibi vult?] *What means?* (4) Paucis.] *Verbis sc.* (5) Etiam rogas?] *What, and do you ask too?* Corripientis est. *How can you ask such a Question?* (6) Brevi.] *Tempore sc.*

C O L.

COLLOQUIUM XXXVIII.

ARGUMENTUM. *Invitatio ad animum relaxandum. Corporis exercitatio confert valetudini.*

OLIVARIUS, PAULUS.

Visne venire mecum? *P.* Quò properas? *O.* Ad lacum. *P.* Quid eò? *O.* Lotum pedes. *P.* I sanè: nunc lotionè mihi opus non est. *O.* Sed interim parum fabulabimur. *P.* Ne fabulari quidem nunc velim. *O.* Atqui utilis est confabulatio, (1) duntaxat de honestis rebus. *P.* At mihi utilior est ad valetudinem exercitatio corporis. *O.* Quid si mansero tecum? *P.* Prudenter facies; & nos pilâ palmarîâ colludemus. *O.* Bene vertat Deus: maneo. *P.* Aliàs lotum unà tecum ibo: quum scilicet longius erit temporis spatium. *O.* Ad ludum igitur nos accingamus. *P.* Nulla est in me mora.

(1) Duntaxat de rebus honestis.] *At least about good things. (Sober Matters.)* Si minus de aliis rebus, certe de honestis.

COLLOQUIUM XXXIX.

ARGUMENTUM. *Invitatio ad ambulationem lusionis loco. Dei opera imitare debent ad eum imitandum.*

PAULUS, QUINTINUS.

Jamdudum tædet me toties repetere lusus scholasticos. *Q.* Quid facias igitur? *P.* Eamus in hortum nostrum. *Q.* Quid illic agemus? *P.* Ambulabimus: colloquemur: Dei beneficia in ejus operibus commemorabimus. *Q.* Nihil senè

sanè jucundius: sed interim petenda esset à præceptor venia. *P.* (1) Jam impetravi mihi, & item uni quem vellem ducere. *Q.* Bene res habet, eamus, ducente Deo. *P.* Precor ut nos custodiat. *Q.* Ego quoque idem precor tecum.

(1) Jam impetravi mihi, & item uni quem vellem ducere.] *I have already got leave for myself, and for one likewise that I should have a mind to take along with me.*

COLLOQUIUM XL.

ARGUMENTUM. *Invitatio ad lufum. Eventus ludi. Quicquid nobis accidit, est boni consulendum. Ditare aliquem, solius est Dei. Spe lucri non est ludendum, Ethnorum doctrina de fortuna. Admonitio careat odio & invidia. Solus Deus est cordium scrutator Exemplum admonitionis mutuæ.*

QUINTUS, RUFUS.

UBI sunt juglandes tuæ? *R.* De quibus loqueris juglandibus? *Q.* Quas hodie ex præmio accepisti. *R.* Ubi sunt, rogas? (1) quasi verò tibi servare debuerim. *Q.* (2) Non sic intelligo: sed quæro, quid feceris. *R.* Edi in merenda. *Q.* Edisti, miser? cur potius non servabas ad ludendum? *R.* Edere malui quàm perdere. *Q.* (3) Non poteras perdere nisi duodecim. *R.* Fateor. *Q.* (4) Quòd si fors tulisset, potuisses ducentas aut fortasse plures lucrifacere. *R.* Dubius est (ut vulgò dicitur) ludi eventus. *Q.* Quid tum? Ubique parati esse debemus in utramque partem, & boni consulere, quicquid nobis evenierit. *R.* Istud ego scio: sed non sum admodum ludendi peritus in

eo genere. Q. (5) Abi, nunquam rem facies
 R. Nemo rem faciet, nisi Deo volente : nec ego
 ditari ex ludo velim. Q. Ergo (ut video) quæ-
 rendus est mihi collusor alius. R. Nihil sanè
 impedio. Sed mane parumper. Q. Quid vis ?
 R. Quid tu vocas sortem, de qua hîc mihi
 mentionem fecesti ? Q. Ipsam fortunam. R.
 Quid autem est fortuna ? Q. Stultorum opi-
 nio. R. De fortuna quid opinantur stulti ?
 Q. Nunc mihi non vaeat de hoc tibi respon-
 dere : sed vide annotationem præceptoris in
 Catonem. R. In quem locum ? Q. In illum
 versiculum, *Indulget fortuna malis, ut ledere
 possit.* R. Ut video, non ignoras quid sit for-
 tuna. Q. Satis scio fortunam nihil esse. R.
 Cur ergo dixisti : *Quid si fors tulisset ?* Q.
 (6) Excidit mihi sic loqui Ethnicorum more.
 Nam eorum libri, ut sæpe docet præceptor,
 pleni sunt ejusmodi impiâ doctrinâ. R. Nihil
 mirum : (7) nemque illi veram Dei cognitionem
 non habuerunt. Q. Sed audi, mi Rufe, si vis
 ampliùs disputare, quære tibi alios disputatores,
 nam mihi nunc seriò ludendum est : volo tamen
 priùs te vicissim admonere. R. O quàm gra-
 tum mihi feceris ! Q. Nonne tu dixisti hæc
 verba : *Dubius est ludi eventus ?* R. Fateor me
 dixisse ; (8) sed præmunivi. Q. Quomodo i-
 stud intelligis ? R. Addidi enim hæc tria ver-
 ba, *Ut vulgò dicitur.* Q. O astutum vulpecu-
 lam ! os occlusisti mihi. Sed hæc inter nos sine
 odio aut malevolentia dicta sint. R. Novit
 Deus utriusque animum. Q. Est enim ille so-
 lus

lus cordium scrutator. Sed quid tu? vis hic solus otio torpescere? *R.* Cogito quo lusu me exerceam. *Q.* Quasi verò sit diutius cogitandum. Age, sequere me, dabo tibi mutuo juglandes. *R.* Amicè nunc loqueris: sed quando reddam. *Q.* Ad Calendas Græcas, si non potes citius. *R.* O festivum caput! Eamus.

(1) Quasi verò tibi servare debuerim.] *As tho', I warrant, I were obliged to keep them for you.* (2) Non sic intelligo: sed quæro, quid feceris] *iis or de iis seems to be wanting. I don't mean so; but I ask what you have done with 'em.* (3) Non poteras perdere nisi duodecim.] *You could lose but twelve.* (4) Quod si fors tulisset.] *And if Luck had served. If you had had Luck.* (5) Abi, nunquam rem facies.] *Awav, you'll never thrive. (Make an Estate.)* (6) Excidit mihi sic loqui more Ethnicorum.] *A Pagan Expression slipped from me ('scaped me)* (7) Nempe] *For. For why?* (8) Sed præmunivi.] *But I guarded. I fenced it from any Objection.*

COLLOQUIUM XLI.

ARGUMENTUM. *Invitatur ad lulum quidam: At ille studium præfert lului. Exemplum rarum pueri studiosi. Omnia tempus habent. Utendum remissionibus in tempore.*

RUFUS, STEPHANUS.

(1) **Q**UA de re sic elatus es lætitiâ. *S.* Pater meus advenit modò. *R.* Quid mea refert? *S.* Immo plurimum, quia nobis impetravit ludendi veniam. *R.* (2) Ain' tu? *S.* Vide pueros jam ludentes in area. *R.* (3) Ludant fanè alii: ego studere malim quàm ludere. *S.* Nec

S. Nec minùs ego, sed in tempore. Nam (ut est in proverbio) *Omnia tempus habent.* Unde & nos rectè monet Cato noster :

Interpone tuis interdum gaudia curis :

Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

R. Vera sunt quæ dicis, fateor : sed interim omitte me, ut seriò studeam. S. (4) Per me studeas licet : nihil impedio : at ego hac utar occasione. R. Utere sanè.

(1) Qua de re sic elatus es lætitiâ? *What is the Reason you are so transported with Joy?* (2) Ain' tu? *Say you so?* (3) Ludant sanè alii.] *Let others play with all my Heart.* (4) Per me studeas licet : nihil impedio.] *You may study for all me : I do not binder you.*

COLLOQUIUM XLII.

ARGUMENTUM. *Stephanus, & Torquatus parant se ad ludendum pila palmaria.*

STEPHANUS, TORQUATUS.

(1) **I**mpetravistis ludendi facultatem? T. Impetravimus. S. Ad quod usque tempus? T. Ad cœnam usque. S. Qui dederunt versus? T. Primi & secundi. S. Quid cæteræ classes? T. Primus quisque decurio trium proximarum classium pronunciavit unam è sacras literis sententiam. S. Nonne precati estis, ut solemus? T. Precati, (2) & quidem presente ludimagistro: tu verò ubi eras? S. Fueram domum à matre accersitus. T. Nunc igitur, quid agere cogitas? S. Ludere sesquihoram, deinde ad studium me recipere. T. Vin' tu ut tibi sim col-

collusor? *S.* (3) Quidni velim? *T.* Quo lusu nos exercebimus? *S.* Nullus est mihi jucundior pilâ palmariâ. *T.* (4) Nec mihi quidem. *S.* Visamus igitur an cæteri (5) partes sortiti sint: nam si soli luderemus, minus esset voluptatis. *T.* (6) Visamus sanè.

(1) Impetravistis ludendi facultatem? *] Have you got leave to play?* (2) Et quidem presente ludimagistro. *] And in Presence of the Master too.* (3) Quidni velim. *] With all my Heart.* (4) Nec mihi quidem. *] Est ullus jucundior sc. Nor to me I am sure.* (5) Partes sortiti sint. *] Have taken (chosen) Sides.* (6) Visamus sanè. *] Come on, let's go see.*

COLLOQUIUM XLIII.

ARGUMENTUM. *Non solum nobis nati sumus, sed alius alium sollicitè curare debet in tempore. Exemplum tempestivæ admonitionis.*

VINCENTIUS, TORQUATUS.

Quid cogitas, Torquate? *T.* Cave tibi, obsecro. *V.* Quid mihi cavebo? *T.* Ne in morbum incidas. *V.* Qua ex causa. *T.* Ex nimia lusûs intemperantia. *V.* Unde apparet periculum? *T.* Quia (1) totus æstuas, totus sudore mades. *V.* Rectè & in tempore admones: profectò non sentiebam. *T.* Desiste, si me audis. *V.* Audio verò libenter, ac (2) tibi morem gero: quis enim respuat tam fidele consilium? *T.* Deterge faciem sudario-lo, & (3) indue te celeriter: (4) ne subitum frigus contrahas. *V.* Habeo tibi gratiam, nam ferè morbis sum obnoxius. *T.* Quid est causæ?

causæ? *V.* Infirmitas meæ valetudinis: vides enim quàm imbecilli sim corpore. *T.* Tanto magis debes tibi cavere. *V.* Istud probè novi: & parens uterque me monet sæpissimè: sed (5) quid agas? naturâ proni sumus in nostram perniciem. *T.* O mi Vincenti, non est voluptati serviendum, sed temperentiâ valetudini consulendum. *V.* Est in promptu carmen Catonis in eam sententiam. *T.* (6) Teneo. (7) Sed de his aliàs. Jam satis indutus es: non est quòd hic morere diutius. *V.* Vale, Torquate, monitor amicissime. *T.* (8) Vin' tu ut domum te deducam? *V.* Nihil opus est deductione: ego bellè me habeo, Dei beneficio. *T.* Mi Vincenti, cura ut valeas.

(1) Totus æstuas, totus sudore mades.] *You are all of an Heat, you are all over of a running Sweat.* (2) Tibi morem gero.] *I do as you advise me.* (3) Indue te.] *Vestibus sc. Put on your Cloaths.* (4) Ne subitum frigus contrahas.] *Left you should catch (take) cold suddenly.* (5) Quid agas?] *What's to be said! What can a Man do!* (6) Teneo.] *I remember.* (7) Sed de his aliàs.] *Fabulemur sc. But of this another Time.* (8) Vin' tu ut domum te deducam?] *Wou'd you have me see you home (go along with you home!)*

COLLOQUIUM XLIV.

ARGUMENTUM. *Ob negotiùm lusus pratermissus. Exemplum diligentiae.*

VINCENTIUS, AUGUSTINUS.

CUR hodie non lufisti nobiscum? *A.* (1) Non erat ludendi spatium. *V.* Quid habebas negotiù? *A.* Non abolveram pensum meum.

meum. *V.* Quod pensum? *A.* (2) Dimidium exemplaris restabat mihi perscribendum. *V.* Perfecistine? *A.* Perfeci. *V.* Laudo tuam diligentiam: ludes aliàs otiosè. *A.* Quum voluerit Deus. *V.* Rectè dicis. Nam absque voluntate ejus fieri nihil potest.

(1) Non erat ludendi spatium.] Mihi sc. *I had no Time to play. I was not at Leisure to play.* (2) Dimidium exemplaris restabat mihi perscribendum.] *I had half a Copy left to write out.*

COLLOQUIUM XLV.

ARGUMENTUM. Duo ad tonsorem euntes colloquuntur. Nemo gaudet se adiri intempestivè.

CORNELIUS, CYPRIANUS.

QUónam is tam celeriter? *Cy.* (1) Ad tonsorem. *Cor.* Ego quoque unà tecum. *Cy.* Rogásti veniam? *Cor.* Non rogavi, sed tantisper exspecta me dum eo rogatum. *Cy.* Festina igitur. *Cor.* (2) Mox rediëro. Rediit: eamus nunc jam. *Cy.* Quo vultu te præceptor accepit? *Cor.* (3) Hilari sanè. *Cy.* Eodem me quoque acceperat. *Cor.* Non solet irasci nobis, nisi illum adeamus intempestivè. *Cy.* (4) Quotusquisque id non ægrè fert? *Cor.* Etiam nos, qui pueri sumus sæpiùs irascimur condiscipulis, cùm studia nostra, (5) quantulacunque sunt, interpellant. Sed jam desinamus: (6) optimè, tonsorem ante officinam video. *Cy.* Euge, nulli sunt igitur expectantes: (7) ita fiet ut minùs diu moremur.

(1) Ad

(1) Ad tonsorem.] *To the Barber's.* (2) Mox rediëro.] *I'll be back again in a Moment.* (3) Hilari sanè.] *With a very pleasant one.* (4) Quotusquisque id non agrè fert?] *Where's the Man that does not take that ill!* (5) Quantulacunque sunt.] *How trifling soever they are.* (6) Optimè.] *Very a propo.* (7) Ita fiet ut minùs diu moremur.] *So we shall tarry the less while.*

COLLOQUIUM XLVI.

ARGUMENTUM. Docti adolescentis colloquium cum puero mediocriter proveſto. Admonitio ad præſtandum ntuas operas. Preactio. Quid pueris agendum, quum mane surrexerint. Deus agnoscendus eſt adjutor. Spes certa in Deo neminem fruſtratur. Philoſophi Ethnici multa verbo Divino conſentanea dixerunt.

EMERICUS, EZECHIEL.

QUOTâ horâ surrexiſti hodie? *Ez.* Paulò ante quintam. *Em.* Quis te expergeſecit? *Ez.* Nemo. *Em.* (1) An cæteri jam surrexerant? *Ez.* Nondum. *Em.* Non iviſti illos excitatum? *Ez.* Non ivi. *Em.* Quamobrem? *Ez.* Nefcio, niſi quia non putabam illud ad me pertinere. *Em.* An non te illi excitant interdum? *Ez.* Immo ſæpiſſimè. *Em.* Deuiſti igitur ſimiliter facere. *Ez.* Debui, fateor. *Em.* Memmento igitur, ut poſthac facias. *Ez.* Meminero, Deo juvante. *Em.* Sed tu, quid feciſti ex quo surrexiſti è lecto? *Ez.* Primùm flexis genibus precatus ſum patrem cœleſtem, in nomine Filii ejus Domini noſtri Jeſu Chriſti. *Em.* Factum bene. Quid poſtea? *Ez.* Deinde ornavi me, & curavi corpus mediocriter, ut Chriſtianum decet: poſtremò ad quotidiana ſtudia me retuli. *Em.* Si perges ſic facere, ne dubites

quin Deus tua juvet studia. *Ez.* Adhuc me semper juvit, (2) quæ est ejus benignitas, nec me (ut spero) derelinquet. *Em.* Rectè loqueris: nec ille spem tuam frustrabitur. *Ez.* Anno superiore didici in Catone, *Spem retine, spes una hominem* (3) *nec morte relinquit.* *Em.* Quòd retinueris, bene fecisti: est enim egregia sententia, & homine Christiano digna. *Ez.* Atqui auctor ejus libri non fuit Christianus. *Em.* Non fuit: certa res est. *Ez.* Unde igitur sumisit tot pulchras sententias? *Em.* Maximè ex philosophis Ethnicis. Nam & ipsi Divino Spiritu illuminati, plurima dixerunt quæ sunt verbo Dei consentanea, quod tu quoque videre aliquando poteris, si literarum studium prosequare. *Ez.* Ego prosequar (ut spero) dummodo ipse Deus det patri meo vitam longiorem. *Em.* Precare diligenter & ex animo, ut illud contingat. *Ez.* Quotidie id precor sæpe. *Em.* Det tibi Dominus Deus in omni opere bono perseverantiam. *Ez.* Quod mihi optas idem tibi precor: & gratias ago, quòd me tam fraternè monueris.

(1) An cæteri jam surrexerant?] *Were the rest then up? Were the rest got up then!* (2) Quæ est ejus benignitas.] *Such is his Goodness.* (3) Nec morte.] *Not even at the Point of Death.* Nec for ne quidem.

COLLOQUIUM XLVII.

ARGUMENT. *Admonitus monitorem vicissim monet. Suspectus cave sis, ne sis miser omnibus horis: Nam timidis & suspectis aptissima mors est. In suspiciosos.*
HEN.

HENRICUS, HERMES.

CUR (1) solus rides? *Her.* Quid tua? *H.* Quia fortasse rides me. *Her.* Unde tibi orta est ista suspicio? *H.* Quia malus es. *Her.* Omnes quidem mali sumus: at ego te pejor non sum. Nemo igitur ridet, nisi aliquem irideat? *H.* Non sic intelligo: sed qui solus ridet (ut sæpe audiui) aut stultus est, aut aliquid mali cogitat. *Her.* Ista sententia cujus sit, nescio; sed cujuscunque sit, non est perpetuo vera: tamen admonitionem tuam in bonam partem accipio: teque moneo (2) vicissim, ut caveas suspiciosus esse: *Nam timidus & (3) suspectis aptissima mors est*, ut est in morali nostro carmine. *H.* Memini: boni tamen consulo admonitionem tuam.

(1) Solus.] *To yourself.* (2) Vicissim.] *Again. In my turn.* (3) Suspectis.] *Suspicious Persons. For suspicious, or suspicacibus.*

COLLOQUIUM XLVIII.

ARGUMENTUM. *Israel Josuam monet, ne sit curiosus alienarum rerum percontator.* Horatius. Percontatorem fugito: nam garrulus idem est: Nec retinent patulæ commissa fideliter aures. Exemplum in percontatoris.

ISRAEL, JOSUA.

UNde venis? *Jo.* Domo. *Is.* Quid agitur domi vestræ? *J.* Nihil tua refert. *Is.* Fateor, sed familiares sic rogare ferè solemus, perinde quasi rogemus ut valetis? quomodo se vestræ res habent? *Jo.* De re aliena nimium

percontari non decet. *If.* Taceo: sed videris mihi (1) pro ætate nimis sapere. *Jo.* Nihil meum dico: id audiui sape. *If.* Ego quoque (2) non semel audiui. *Jo.* Cur ergo non uteris? *If.* Quia non semper in mentem venit. *Jo.* Immo, quia tu es percontator: (3) quæ res non sine causa datur vitio. *If.* Habeo gratiam, quòd me adeò amicè moneas: posthac, adjuvante Deo, (4) cavebo ineptus esse. *Jo.* Ita paulatim sapiēs.

(1) Pro ætate.] *For (considering) your Age.* (2) Non semel.] *Tantum sc. Many a Time.* (3) Quæ res non sine causa datur vitio.] *A thing that's blamed not without Reason.* (4) Cavebo ineptus esse.] *I'll avoid being impertinent, I'll take care not to be troublesome.*

COLLOQUIUM XLIX.

ARGUMENTUM. *Lambertus cum Leonardo mictum ire cupiens, confabulationis ergo ab eo reprehenditur.*

LAMBERTUS, LEONARDUS.

VIS venire mictum? *Le.* Satis otiosè minxi. *L.* Eamus unà, quæso, ut parum fabulemur. *Le.* Tace, inepte, nisi vis accusari: non est fabulandi tempus. Nonne debuisti mejere quum jentaretur? *L.* Debui; sed obliuſus sum. *Le.* Ito igitur solus cum bona venia præceptoris: nec sis posthac tam obliuſius. *L.* Prebo tibi, & meminero.

COLLOQUIUM L.

ARGUMENTUM. *Marcus officium petit a Menandro: hic occupationem causatus, belle denegat. Alter non urget alterius.*

alterius. Exemplum modestiæ, tum in petendo, tum in denegando.

MARCUS, MENANDER.

V Isne mihi describere prælectionem? *Men.* (1) Cur non habes? *M.* Quia hesterno die fui occupatus. *Men.* Accipe librum meum, & describe. *M.* Non ignoras me (2) lentius scribere: & tu citius totum descripseris, quam ego quatuor aut quinque versiculos. *Men.* Quære tibi alium scriptorem: (3) nunc ego tibi non possum dare operam. *M.* Cur non? *Men.* Est mihi aliud negotium, idemque pernecessarium. *M.* (4) Nolo te urgere, nec possum quidem: sed saltem commoda tuum codicem. *Men.* Accipe, utere, ut habet, modò ne abutare. *M.* Nihil est quod hîc verearis.

(1) Cur non habes?] Descriptam sc. *Why have you not wrote it out yourself?* (2) Lentius.] Solito sc. *Slower than ordinary.* (3) Nunc ego tibi non possum dare operam.] *At present I cannot serve you.* (4) Nolo te urgere, nec possum quidem.] *I am loth to press you, nor indeed can I.* (5) Nihil est quod hic verearis.] *You need not fear that. You have no Reason to fear in this Point. Nihil causæ est propter quod, &c.*

COLLOQUIUM LI.

ARGUMENTUM. Officium promittitur amici absentis nomine.

OBERTUS, ORONTIUS.

QUando rediturus est Blasius? *Or.* (1) Non certò scio: fortasse die crastino: sed cur istud rogas? *O.* Quia secum abstulit catalogum; & præceptor irascetur, si nemo sit qui

qui recitet. *Or.* Relinque mihi istam curam : habeo (2) catalogi exemplum. *O.* Recitabis igitur ? *Or.* Recitabo. *O.* Bene facies ; & noster Blasius (3) referet gratiam, (4) si qua se offert occasio.

(1) Non certò scio.] *I don't know for certain (positively.)* (2) Catalogi exemplum.] *A Copy of the Bill.* (3) Referet gratiam.] *Will requite the Obligation.* (4) Si qua se offert occasio.] *If any Occasion (When ever any Opportunity) offers.*

COLLOQUIUM LII.

ARGUMENTUM. Pecuniam qui adfert, nuncium adfert vulgi opinione jucundissimum. Reprehensio libera inter familiares. Evangelium, id est, gratia Dei à Christo nunciata. Cur Evangelio non omnes credant.

VALERIUS, VINCENTIUS.

FRater tuus venitne Lugduno ? *Vin.* Jam venit heri ante meridiem. *V.* Nihilne literarum tibi attulit ? *Vin.* Nihil. *V.* Quid igitur nunciavit ? *Vin.* Prospera omnia. *V.* De patre quid narrat potissimum ? *Vin.* (1) Ait illum, Dei beneficio, jam planè febri carere, & paulatim convalescere. *V.* Gaudeo sanè, Deumque precor, ut pristinam valetudinem brevi recuperet : sed cur ille, (2) ut solet, nihil ad te scripsit ? *Vin.* (3) Negat frater eum potuisse scribere. *V.* Quamobrem ? *Vin.* Quia nondum satis erat confirmatus. *V.* (4) Nihil mirum, quum tam diu tam graviter ægrotaverit. Sed ille nihil ad te misit ? *Vin.* Immo pecuniam. *V.* Euge, nullus est jucundior nuncius. *Vin.* Ita aiunt. *V.*

Tu

Tu verò sic respondes, quasi fabulam audias. *Vin.* (5) Quin pejus audio. *V.* Quidnam? *Vin.* Merum mendacium. *V.* Ego ne mentitus sum? *Vin.* Non dico te esse mentitum; sed falsum dixisti. *V.* Ego (6) quid dicas non intelligo. *Vin.* (7) Dabo operam ut intelligas. *V.* Obsecro te. *Vin.* Si nullus est jucundior nuncius, quàm de allata nobis pecuniâ, quid ergo est Evangelium Christi? quis est jucundior nuncius, quàm gratia Dei, quam Christus attulit nobis per Evangelium. *V.* Fateor nihil esse jucundius Evangelio, (8) iis duntaxat, qui credunt ei, quique id ex animo amplectuntur. *Vin.* Equidem sic intelligo. *V.* At ego loquebar de humanis & terrenis rebus: tu verò statim ad cœlum ascendisti. *Vin.* Ita solent boni concionatores. *V.* Non putabam te esse Theologum tam acutum. *Vin.* Nihil dixi, nisi quod est (9) tritum & in medio positum. *V.* Utinam illud adeò vulgare & protritum foret, ut omnes in Christum crederent. *Vin.* Nunquam credent omnes. *V.* Quid prohibet? *Vin.* Quia multi sunt vocati, pauci verò electi: sicut Christus ipse testatur. *V.* Sed (10) ne te diutius teneam; (11) potesne facere ut fratrem tuum paucis conveniam? *Vin.* Vix possum. *V.* Quid ita? *Vin.* Nam habet à patre nostro (12) mandata plurima, in quibus curandis (13) totus est occupatus. *V.* Nonne cœnabit apud vos? *Vin.* Cœnabit, opinor. *V.* Iho igitur sub horam cœnæ. *Vin.* Veni, precor: & (14) eâdem operâ nobiscum cœnabis. *V.* Non recusabo. *Vin.* Interim vale: sed fac memineris adesse

adefse tempore. *V. Quotâ horâ? Vin. Ante sextam. V. Hora est mihi (15) commodissima.*

(1) *Illum jam plane febri carere.] That he is quite rid of his Fever. That his Fever has quite left him.* (2) *Ut solet.] Scribere sc. (3) Negat frater eum potuisse scribere.] My Brother says he was not able to write.* (4) *Nihil mirum.] No wonder. 'Tis in no wise (in no Degree) wonderful, since, &c.* (5) *Quin pejus audio.] Nay, I hear that which is worse.* (6) *Quid dicas.] What you mean.* (7) *Dabo operam ut intelligas.] I'll endeavour to make you understand.* (8) *Iis duntaxat.] To such at least.* (9) *Tritum & in medio positum.] Common and ordinary (known to every body.)* (10) *Ne te diutius teneam.] Not to detain you any longer (too long.)* (11) *Potesne facere ut fratrem tuum paucis conveniam?] Can you help me to a Word or two with your Brother?* (12) *Mandata plurima.] A great many Things in charge.* (13) *Totus occupatus.] Wholly taken up.* (14) *Eâdem operâ.] All under one. In to the Bargain.* (15) *Commodissima.] Very convenient.*

COLLOQUIUM LIH.

ARGUMENTUM. *Longa insinuatione petitur mutuo in futurum pecunia: ea statim promittitur. Exemplum astutiz; item animi prompti ad bene merendum.*

DANIEL, DAVID.

A Bistne pater tuus? *Dav. Abiit. D. Quotâ horâ? Dav. Primâ pomeridianâ. D. Quid dixit tibi? Dav. Multis verbis monuit me, ut diligenter studerem. D. Utinam sic facias. Dav. Faciam, Deo juvante. D. Ecquid pecuniæ dedit tibi? Dav. Dedit, ut ferè solet. D. Quantum? Dav. Nihil ad te. D. Fateor: fed*

sed tamen (1) quid facies istâ pecuniâ. *Dav.* Emam chartam & alia, quæ mihi sunt usui. *D.* Quid si amiseris? *Dav.* Æquo animo ferendum erit. *D.* Quid si fortè eguero? dabisne mihi mutuo? *Dav.* Dabo, (2). & quidem libenter. *D.* Habeo tibi gratiam.

(1) Quid facies istâ pecuniâ?] De sc. *What will you do with that Money?* (2) Et quidem libenter.] *And that very freely too.*

COLLOQUIUM LIV.

ARGUMENTUM. *Ab amico quidam mutuo assem impetrat. Obiter mentio fit de providentia Dei.*

ENNIUS, EUSTATIUS.

QUantum habes pecuniæ? *Eust.* Assem cum semisse. Tu verò? *En.* Non tantum. *Eust.* Quantum igitur? *En.* Unicum assem. *Eust.* Vis mihi dare mutuo? *En.* Est mihi opus. *Eust.* In quem usum? *En.* Ad emendam chartam. *Eust.* Hodie reddam tibi. *En.* Addendum fuit, Deo juvante. *Eust.* Sic docet præceptor ex verbo Dei: sed non possum assuescere. *En.* Fac assuescas. *Eust.* Quomodo id fiet? *En.* Si sæpe cogitas, (1) nos à Deo sic pendere, ut nihil possimus sine ejus auxiliò. *Eust.* Bonum mihi das consilium. *En.* Quale mihi dari velim. *Eust.* Sed (ut ad propositum redeams) dabis mihi mutuo istum assem? *En.* Miror te mutuo petere, qui plus habes quàm ego. *Eust.* Est quidam scholasticus hâc transiens, (2) qui librum venalem ostentat. *En.* Quid tum?

tum? *Eust.* Cupiebam emere, quia (3) vilius indicat quàm noster bibliopola. *En.* Accipe: sed quæso unde tam citò reddes? *Eust.* A cœna ibo domum ut à patre petam. *En.* Quid si dare nolit? *Eust.* (4) Nihil cunctabitur quum librum ostendero.

(1) Nos a Deo sic pendere, ut nihil possimus (facere sc.) sine ejus auxilio.] *That we so depend upon God, that we can do nothing without his Aid.* (2) Qui librum venalem ostentat.] *That offers a Book to Sale.* (3) Vilius indicat.] *He asks less for.* (4) Nihil cunctabitur.] *He'll make no Scruple*

COLLOQUIUM LV.

ARGUMENTUM. *Forestus a Frederico quinque asses mutuo petit: solum duos obtinet.*

FORESTUS, FREDERICUS.

POtesne mihi mutuo dare aliquantum pecuniæ? *Fr.* Quantum petis? *Fo.* Quinque asses, (1) si tibi est commodum. *Fr.* Non tot habeo. *Fo.* Quot igitur? *Fr.* (2) Tantum quatuor. *Fo.* Bene sanè; da mihi istos quatuor. *Fr.* Dabo, si vis, dimidium. *Fo.* Cur non totum? *Fr.* Quia sunt mihi (3) opus duo. *Fo.* Da igitur duos quæso. *Fr.* Sed tibi non sufficient. *Fo.* Petam ab aliquo alio. *Fr.* Accipe igitur hos duos. Quando reddes? *Fo.* Die, ut spero, Sabbati, quum pater ad forum venerit. *Fr.* Esto igitur memor. *Fo.* Ne timeas.

(1) Si tibi est commodum.] *If it stands with your Convenience.* (2) Tantum quatuor] *But four.* (3) Opus.] *For Necessary.*

C O L.

COLLOQUIUM LVI.

ARGUMENTUM. *Invitat Sylvium ad jentandum Stephanus. Exemplum convictûs, obedientiæ & studii.*

STEPHANUS, SYLVIVS.

VIS jentare mecum? *S.* Non habeo jentaculum. *St.* Quid non attulisti? *S.* Ego domi jentaveram. *St.* Itane semper facis? *S.* Minimè: sed quia (1) bene manè surrexeram, sic matri placuit me tractare. *St.* Profit tibi: ego igitur solus jentabo. *S.* Et ego interim studebo.

(1) Bene manè.] *Early in the morning. Very early.*

COLLOQUIUM LVII.

ARGUMENTUM. *Theophilus & Thomas de prandii horis inter se colloquuntur: ille maturius ait se prandere, hic seriùs, idque propter patrem e curia expectandum, eademque de causa psalmorum cantioni interesse non solere. Modus servandus. Offensiones mutuò remittendæ.*

THEOPHILUS, THOMAS.

Quando vis prandere? *Tho.* Ego jam prandi. *T.* Quotâ horâ? *Tho.* Sesi-
octavâ. *T.* Tam manè igitur prandetis? *Tho.*
Sic ferè solemus in æstate: vos autem? *T.* Non
prandemus ante sesquidecimam, interdum (1)
ab undecima. *Tho.* Papæ! cur non citiùs?
T. Expectandus est pater dum è curia re-
diêrit. *Tho.* Tu igitur non potes adesse aulæ
in cantione psalmorum. *T.* (2) Rarò admo-
dum: interdum. *Tho.* Quomodo excusaris?
T. Exemptus sum illo munere. *Tho.* Quis te
ex mit? *T.* Didascalus, patris me monitu.

F

Tho.

Tho. Ergóne omnes senatorum filii habent hujusmodi privilegium? *T.* Habent, modò patres jubeant. *Tho.* Nonne mater posset tibi dare prandium ante reditum patris è senatu? *T.* Posset quidem: sed pater vult à me expectari. *Tho.* Quamobrem? *T.* Quia (3) sic illi placet. *Tho.* Nunc mihi tacendum est. Os enim mihi occlusisti. *T.* Cur tu es tam curiosus percontator? *Tho.* Puer sum; & pueri semper cupiunt aliquid scire novi. *T.* Fateor; sed est modus in rebus, ut præceptor nos sæpe docet. *Tho.* Ergo discedamus, ut te pransum conferas. *T.* Ignosce, quæso, si qua in re te offenderim. *Tho.* Ego abs te idem peto; ego, inquam, potiùs, qui te offendere potui loquacitate meâ, sed interim nihil mali cogitans.

(1) Ab undecima.] *After Eleven.* (2) Raro admodum: Interdum.] *Very seldom; yet sometimes.* Adsum sc. (3) Sic illi placet.] *This is his pleasure.*

COLLOQUIUM LVIII.

ARGUMENTUM. De carnum differentia, & beneficiorum Divinorum agnitione. Mendacium vitandum est. Christus veritas. Christiani sunt filii Dei & Christi fratres. Charitas in pauperes.

AURELIUS, AUGUSTINUS.

Quid tibi dedit mater in merendam? *Aug.* Vide. *A.* Caro est: sed quænam? *Aug.* Bubula. *A.* Utrùm recens, an falsa? *Aug.* Est bubula salita. *A.* Utrùm pinguis, an macra? *Aug.* Eho inepte, non vides macram esse? *A.* An non malles esse vitulinam aut ver-

vervecinam? *Aug.* Utraque bona est; sed in omnia genere sapit mihi hœdina, præsertim assa. *A.* Hem delicatule, (1) jamne palatum tam doctum habes? *Aug.* Dico ut sentio: non enim est mentiendum. *A.* Absint à nobis mendacia. Sumus enim filii Dei, & Christi fratres, qui est ipsa veritas, ut ipse, de se loquens, testatur. *Aug.* (2) Sed ad rem. (3) Suillâ quoque vescor libenter modico sale aspersâ, & bene coctâ. *A.* O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opsoniorum genera, & tam bona! *Aust.* Quot putas esse hac in urbe pauperes, qui solo pane hordeaceo victitant, (4) neque tamen ad saturitatem? *A.* Non dubito multos esse, (5) in tanta præsertim annonæ caritate. *Aug.* Itaque nos in tanta bonarum rerum copia, quantas Deo gratias agere debemus? quas laudes illi dicere? *A.* Ejus igitur beneficia magnificè ubique prædicemus: atque interim precemur, ut pauperum suorum misereatur inopiæ. *Aug.* Utinam ipse corda nostra suo spiritu ad eam rem penitus afficiat. *A.* Ita precor.

(1) Jamne palatum tam doctum habes?] *Are you so dainty mouthed already?* (2) Sed ad rem.] *Ut redeamus sc. But to come to the Purpose.* (3) Suillâ quoque vescor libenter.] *I love Pork too very well.* (4) Neque tamen ad saturitatem.] *And have not their Bellies full of that neither.* (5) In tanta præsertim annonæ caritate.] *Especially now Corn is so dear.*

COLLOQUIUM LIX.

ARGUMENTUM. De puero contra edictum regium in foro pira emente.

BARBATUS, BENEDICTUS.

U^Nde venis? *Be.* A foro. *B.* Quis te illuc miserat? *Be.* Mater. *B.* Quid egisti in foro! *Be.* Emi pira. *B.* Nescis nobis vetitum esse emere fructus aliquos? *Be.* Quis illud ignorat? nam dictum est palàm in aula. *B.* Quì igitur ausus es emere pira? *Be.* Mater dederat mihi sextantem, ut mihi emerem merendam. Quid mali feci, si parui matri?

COLLOQUIUM LX.

ARGUMENTUM. *Interrogatiuncula de morbo. Deus est medicorum princeps.*

DIGNUS, DOLOBELLA.

Q^Uid egisti per hos quindecim dies? *Do.* Ministravi matri, quæ graviter ægrotabat. *Di.* Ain' tu? *Do.* Sic est profectò. *Di.* Quo laborabat morbo? *Do.* Febri tertianâ. *Di.* An convaluit? *Do.* Paulatim convalescit, gratia Deo. *Di.* Quis eam sanavit? *Do.* Medicorum summus. *Di.* Quis ille? *Do.* Ipse Deus. *Di.* De hoc nihil dubito: sed cujus operâ? *Do.* Domini Sarasini. *Di.* Is habetur maximi nominis in medicinæ professione. *Do.* Id quotidie probant egregiæ curationes ejus. *Di.* Quibus remediis utebatur in curanda matre tua? *Do.* Medicamentis. *Di.* Satis istud intelligo, etiam te tacente: sed dic planè quæ fuerunt ista medicamenta? *Do.* Sine me aliquantisper recordari. *Di.* Sino: dic tandem quæ reminisces. *Do.* Duo tantùm nomina mihi occurrunt,
c ly-

elysteres & potiones. *Di.* Quid ista conferunt? *Do.* Eho inepte, ita rogas, (1) quasi ego medicinæ operam dederim? Itaque si cupis amplius scire, quære tute ipse ab iis potiùs qui ista profitentur, hoc est, à medicis & pharmacopolis. *Di.* Ne mihi succenseas, oro. *Do.* Cur tu es adeò curiosus? *Di.* (2) Ut addiscam semper aliquid. *Do.* At (3) vide interim ne voceris percontator. *Di.* (4) Audi tamen item pauca. *Do.* Loquere. *Di.* Quamdiu ægrotavit mäter? *Do.* Ferè duas hebdomadas. *Di.* Interea ubi erat pater? *Do.* Profectus erat Lugdunum ad mercatum. *Di.* Sed tu, quâ horâ redisti in gymnasium? *Do.* Hodie manè. *Di.* Dedisti excusationem præceptori? *Do.* Dedi. *Di.* Quid tibi respondit? *Do.* Factum bene, inquit. Tu verò, ubi eras? *Di.* Hesternò die rus iveram cum patruo. *Do.* Age, videamus quid simus reddituri horâ secundâ. Nam ego quodammodo nunc novus sum discipulus.

(1) Quasi ego medicinæ operam dederim.] *As tho' I study'd Physick (were a Physician.)* (2) Ut addiscam semper aliquid.] *That I may always learn something that I did not know before. That I may still learn something new.* (3) Vide.] *Take care.* (4) Audi tamen item pauca.] *Nevertheless bear me a Word more.*

COLLOQUIUM LXII.

ARGUMENTUM. *Ernestus Eudoxo ægrotanti suadet, ut quiescat. Parei Eudoxus.*

ERNESTUS, EUDOXUS.

Quid tristis es, Eudoxe? *Eu.* Ægroto. *E.*
 Quid morbi est? *Eu.* Haud scio. *E.*
 Sed tamen estne gravis morbus? *Eu.* Non
 admodum, gratia Deo. *E.* Quidnam tibi dolet?
Eu. Caput. *E.* Quid? totumne caput? *Eu.*
 Non certè. *E.* Quæ pars igitur? *Eu.* Ne-
 scio nomen. *E.* Estne vertex? *Eu.* Non est,
E. Quid ergo? utrùm sinciput, an occiput?
Eu. Hæc pars anterior. *E.* Est ergo sinciput.
Eu. Quid igitur faciam? *E.* Quiesce bene:
 mox sanus eris. Sic enim à matre accepi,
 (1) nullum esse præsentius remedium capitis
 doloribus, quàm quietem. *Eu.* At varii
 sunt morbi capitis. *E.* Et varia fortasse reme-
 dia: sed quid est facilius quàm id tentare,
 quod dixi tibi? *Eu.* (2) Experiri quidem,
 nihil, ut spero, nocebit. Sed ubi quiescam? *E.*
 Domi vestræ in lecto. *Eu.* Mater non finet.
E. Immo, si dixeris te ægrotare. *Eu.* Atqui
 me putabit simulare. *E.* Fieri potest: sed (3)
 quid dubitas periculum facere? *Eu.* Bonum
 consilium. *E.* Utere, si vis. *Eu.* Faciam pro-
 fectò. *E.* (4) Enimvero, si sapias. *Eu.* Sed
 unum restat. *E.* Quid est? *Eu.* Impetranda
 est à præceptore venia. *E.* Adi, & pete. *Eu.*
 Quid si nolit dare? *E.* Immo facillimè, *Eu.*
 Quî scis illud? *E.* Quia satis est credulus
 nobis; (5) nisi qui aliquoties illum fefellerunt.
Eu. Nunquam (6) sciens illum fefelli. *E.* Ito
 igitur (7) fidenter. *Eu.* Nunc eo *E.* Sed
 heus, priùs meditare quid sis dicturus, ne for-
 tè

tè loquendo hæreas. *Eu.* Bene mones? non accedam imparatus.

(1) Nullum esse præsentius remedium.] *That there is not a more effectual Remedy. That there is no present (surer) Remedy.* (2) Experiri quidem nihil nocebit.] *'Twill do no Harm to try at least.* (3) Quid dubitas periculum facere?] *Why do you scruple, (make a Difficulty) to try it?* (4) Enimvero, si sapias.] *Certainly, if you are wise.* (5) Nisi qui.] *iis sc. Unless to such as.* (6) Sciens.] *To my Knowledge. Designedly.* (7) Fidenter.] *Confidently. With Assurance.*

COLLOQUIUM LXII.

ARGUMENTUM. *De frigoris acerbitate & hypocausti incommodo.*

FABIANUS, FORTUNATUS.

QUò nunc is? *For.* In hypocaustum. *F.* (1) Quid eò? *For.* Hoccine rogandum est? non frigus sentis? *F.* (2) Quotusquisque nunc non sentiat quum adeò sit acerbum: sed ego malim me in culina calefacere. *For.* Atqui præceptor vetuit. *F.* Non ignoro: sed rogabo veniam. *For.* Cur non vis in hypocausto calefieri? *F.* Vapores clibani (3) tentant mihi caput, (4) quod alioqui infirmum fatis habeo: unde fit, (5) ut facilè ex capite laborem. *For.* Ego quoque sic aliquando fui, sed paulatim assuefeci me ad ferenda hypocausti (6) incommoda. *F.* Et ego, ut spero, me assuefaciam: verùm præstat id fieri horis pomeridianis, ubi tantus æstus deferbuerit. *For.* Sed nunc tempus
non

non est hic philosophandi diutius; jam mihi dentes frigore crepitant.

(1) Quid eò?] *What to do?* (2) Quotusquisque nunc non sentiat?] *Who is there but must feel it now?* (3) Tentant mihi caput.] *Offend (disturb) (weaken) my Head.* (4) Quod alioqui infirmum satis habeo.] *Which is otherwise crazy enough.* (5) Ut facile ex capite laborem.] *That I am soon troubled with the Headach.* (6) Incommoda.] *The inconveniencies.*

COLLOQUIUM LXIII.

ARGUMENTUM. *Curiosus res novas audire semper captat.*

GALENUS, GEORGIUS.

UNde venis? *Geor.* E foro. *G.* Quid illic audivisti novi? *Geor.* Nihil. *G.* Nihilne? *Geor.* Nihil prorsus. *G.* Mirum est te nihil audisse de bello, aut de cæteris rebus Gallicis. *Geor.* De iis quæ nihil ad me pertinent, non soleo percontari. *G.* Esto: (1) sed tamen aliquid vel in transitu audiri solet. *Geor.* Ne mentiar, intellexi nonnihil in transitu. *G.* Narra mihi, quæso. *Geor.* (2) Non est narrandi spatium. *G.* Cur non? *Geor.* Est mihi aliò properandum. *G.* Quónam? *Istud audiamus.* *Geor.* Nihil ad te. *G.* Quando igitur revises nos, ut ex te istud audiamus? *Geor.* A prandio, (3) si licebit per otium. *G.* (4) Amabo te, fac liceat. *Geor.* (5) Dabò operam; sed me detines (6) diutius. *Vale.*

(1) Esto.] *Be it so.* (2) Non est narrandi spatium.] *I am not at leisure to tell it you.* (3) Si licebit per otium.] *If I am at leisure to do it.* (4) Amabo te, fac

fac liceat.] *Pray now order it so that you may be at leisure.*

(5) Dabo operam.] *I'll endeavour it. I'll do my best.*

(6) Diutius.] *Iusto sc. Too long.*

COLLOQUIUM LXIV.

ARGUMENTUM. *Octavius & Oedipus de reditu a vindemia, deque uvis allatis, colloquuntur.*

OCTAVIUS, OEDIPUS.

GRatulor tibi reditum, Oedipe. Quando rediisti rure? *Oe.* Heri post meridiem. *Oct.* Quid mater? *Oe.* Quemadmodum illa me secum duxerat, ita reduxit. *Oct.* Nonne venit in equo? *Oe.* (1) Et quidem tolutario. *Oct.* Tu verò? *Oe.* Quid rogas? eram illi à pedibus. *Oct.* Non fuit tibi molestus labor itineris? *Oe.* Nulla mihi fuit via difficilis: adeò erat jucunda in urbem reditio. (2) Quid quæris? noluissem eques venire. *Oct.* Quantum distat hinc villa vestra? *Oe.* Quatuor milliaribus, iisque non admodum longis. *Oct.* Sed jam satis de reditu: nunc aliud agamus. Fuistine memor promissi tui? num rediisti vacuus? *Oe.* Attuli (3) uvarum quantum potui. *Oct.* Quantum igitur? *Oe.* Quasillum. *Oct.* Hui, quasillum! tibi igitur uni? *Oe.* Immo nobis duobus. *Oct.* Quid duobus tantillum? *Oe.* (4) Non poteram ferre amplius pro viribus corpusculi mei. Quòd si robustus essem asini onus (5) asportassem; mater enim facilè permittebat. *Oct.* Quàm vellem adfuisse? *Oe.* Ego & mater te plurimùm desideravimus. Sed esto animo bono: ea reliquit famulum rari, qui amplissimâ corbe

corbe onustus veniet : tum illa tibi dabit affatim. *Ost.* Aha, nunc optata loqueris, mi Oedipe. *Oe.* (6) Eamus domum ad nos : videbis quasillum nostrum, adhuc, ut spero, integrum. *Ost.* O lepidum caput ! nam & cupiebam ire salutatum matrem tuam mihi charissimam. *Oe.* Profectò illi gratissimum feceris. *Ost.* Eamus igitur.

(1) Et quidem solutario.] *And upon an Ambler too.* (2) Quid quæris ?] *In short.* (3) Uvarum quantum potui.] *As many Grapes as I could.* Tantum uvarum quantum potui asserre. (4) Non poteram ferre amplius pro viribus corpusculi mei.] *The Strength of my little Body was able to carry no more. I could carry no more than my weak Body would permit. But the first Sense seems the truer. Pro, signifies, Because of. By reason of.* (5) Asportâsem.] *I had carried off (away) for Absportâsem.* (6) Eamus domum ad nos.] *Let us go home to our House.*

COLLOQUIUM LXV.

ARGUMENTUM. *Padagogus ad exercendam suorum discipulorum memoriam, a quodam eorum exercitationis matutinae rationem exigit. Narrat puer ordine & distincte singula (idque memoriter, & audientibus condiscipulis.) Exemplum ad pueros in simplici narratione exercendos, ut puro sermoni paulatim assuecant.*

PÆDAGOGUS, ALBERTUS.

Hodie manè quotâ horâ expergefactus es ? *A.* Ante lucem : quotâ horâ, nescio. *P.* Quis te expergefecit ? *A.* Venit (1) excitator hebdomadarius cum laterna sua : pulsavit (2) acriter ostium cubiculi : quidam aperuit : excitator accendit nostram lucernam

nam: elatâ voce inclamavit: experrecti sunt omnes. *P.* (3) Narra mihi ordine quid egeris ex illo tempore usque ad finitum jentaculum. Vos pueri, auribus atque animis diligenter attendite; ut discatis hunc vestrum condiscipulum imitari. *A.* Experrectus surrexi è lecto: indui tunicam cum thorace: sedi in scabello: accepi femoralia & tibialia: utraque indui: calceos calceavi: femoralia ligulis astrinxi thoraci: tibialia periscelide ligavi supra crura: cingulo mæ præcinxi: caput diligenter pexui: aptavi capiti pileolum: togam indui: deinde egressus cubiculum, descendi infrà, urinam in area reddidi

(4) ad parietem: accepi frigidam è situla, manus & faciem lavi: os & dentes collui: deterfi mantili manus & faciem. Interea signum ad precationem datur minore tintinnabulo: in aulam privatam convenitur: precamur unà: accipimus ordine jentaculum à famulo culinario: jentamus in triclinio sedentes & quieti, sine murmure, sine strepitu: quos audiui ineptè garrientes, aut verba loquentes otiosa, aut etiam lascivientes vidi, amicè admonui: qui non paruerunt admonitioni, (5) detuli ad observatorem, ut eos notaret. *P.* Nemone vobis præerat dum jentaretis? *A.* Immo hypodidascaus. *P.* Quid agebat interea? *A.* Ille per mediam aulam ambulabat, tenens librum in manibus, & identidem monens observatorem, ut notaret ineptè garrientes. *P.* Nullumne igitur verbum tunc licet emittere? *A.* Immo licet: verùm (6) ii demum notari solent, qui diu & multis verbis ineptè

eptè

eptè & sine ullo fructu confabulantur. Cæterum licet omnibus jucundos inter se tractare sermones de bonis & honestis rebus, dum tamen id modestè fiat, citra clamorem & contentionem. *P.* Hactenus satisfacisti mihi: cætera narrabus à prandio, nisi aliquod negotium intervenerit. Eamus nunc in aulam ad prandium, (7) ne magistro in mora simus. *A.* Audivi modò signum dari. *P.* Opportunè datum.

(1) Excitator hebdomadarius.] *He whose Turn it was to call us up this Week.* (2) Acriter.] *Smartly. Soundly.* (3) Narra mihi ordine.] *Relate to me in order, i. e. particularly.* (4) Ad parietem.] *Against the Wall.* (5) Detuli ad observatorem.] *I complained of to the Monitor.* (6) Ii demum.] *Those only.* (7) Ne magistro in mora simus.] *That we may not make our Master stay (tarry for us.)*

COLLOQUIUM LXVI.

ARGUMENTUM. *Pædagogus puerum in divinis rebus per otium instituit. Divinorum beneficiorum commemoratio. Christi mors est salus omnium credentium. Laudatur pueri studium ac diligentia. Locus ex Joannis Evangelio.*

PÆDAGOGUS, AUGUSTINUS puer.

A Des, Augustine? *A.* Adsum, præceptor. *P.* Quid agunt duo condiscipuli tui? *A.* Adhuc docentur ab hypodidascalo. *P.* Tu verò, jamne pronunciasti contextum prælectionis in crastinum mane? *A.* Pronunciavi. *P.* Satisne rectè? *A.* Satis, gratia Deo. *P.*

Quis

Quis te audivit? *A.* Ludimagister. *P.* Bene habet; sed est quod monere te velim. *A.* Ego istud audire percupio. *P.* Sæpenumerò cogitandum tibi est quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui et ingenium & memoriam tam felicem tibi dederit. *A.* Quid illi non debeam, qui mihi dedit omnia? *P.* Dic aliquot ejus beneficia (1) præcipua, quemadmodum docui te aliquando. *A.* Dedit mihi cœlestis illè Pater corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupletes, nobiles, bene erga me affectos; & qui non modò suppeditant mihi copiosè omnia ad hanc vitam necessaria, sed etiam (quod est longè maximum) me bonis literis, bonisque moribus, tam diligenter instituendum curant, ut nihil sit præterea requirendum. *P.* Verè omnia ista dixisti: sed unum prætermisisti, quod est singulare Dei beneficium. Scin' tu quid sit? *A.* Sine me paulisper cogitare. *P.* Otiosè cogita. *A.* Nunc ego reminiscor; sed (2) pro magnitudine rei, nescio quibus verbis id possim exprimere. *P.* Dic tamen quo poteris modo. *A.* Cogito etiam atque etiam. *P.* Dic tandem. *A.* Innumerable sunt Dei optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus, sed (3) nullum majus nec dici, nec cogitari potest, quàm quòd Filium suum unicum gratis mihi dederit, qui me miserrimum peccatorem, & sub Satanæ tyrannide captivum, ac morti æternæ destinatum redemit, idque morte suâ omnium crudelissimâ, & maximè ignominiosâ,

nioâ. *P.* Satis aptè dixisti, & totidem ferè verbis, quot aliàs te docueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium præstitit? *A.* Minimè verò. *P.* Quibus præterea? *A.* Omnibus quotquot Evangelio fideliter ac verè crediderint. *P.* Age, profer locum ex Joannis Evangelio in eam sententiam. *A.* Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret; ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternum. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur: qui verò non credit, jam condemnatus est, quia non credit in nomen Unigeniti Filii Dei. *P.* Hactenus satis, sed cujus sunt verba ista? *A.* Ipsius Christi de seipso loquentis. *P.* Quem alloquitur? *A.* Nicodemum, qui ad eum nocturno venerat. *P.* Fecit ipse Christus, unicus Servator noster, ut magis ac magis in ipsius cognitione proficias. *A.* Faciet, spero. *P.* Perge igitur, ut cœpisti, alacriter; quod bene vertat Deus in gloriam sui nominis. *A.* Ita precor. *P.* Eamus cœnatum.

(1) Præcipua.] *Principal. Peculiar.* (2) Pro rei magnitudine, nescio quibus verbis id possim exprimere.] *The Thing is so great, that I know not what Words to express it in.* (3) Nullum majus nec dici, nec cogitari potest.] *No greater can either be expressed or imagined.*

COLLOQUIUM LXVII.

ARGUMENTUM. *Pueri a lusu revocantur.*

No.

NOMENCLATOR, CLAUDIUS, & CLEMENS,
pueri.

HEus, pueri, heus, heus. *Clau.* Quid clamas? *N.* Desistendum est à lusu. *Clau.* Eho, inepte, (1) nondum quarta exacta est. *N.* Immo, ferè semihora post quartam. *Clau.* Cur non dedisti signum? *N.* Quia tintinnabuli funis fractus est. *Clau.* Clama iterum, sed attolle vocem. *N.* Heus pueri, recipite vos omnes. Festinate, festinate, inquam: urget præceptor. *Cl.* Desine clamare, accurrunt omnes.

(1) Nondum quarta exacta est.] 'Tis not quite four o'Clock yet.

COLLOQUIUM LXVIII.

ARGUMENTUM *Faceta observatoris confabulatio cum puero vere candido & simplicis ingenii.*

OBSERVATOR, ENNIUS.

TU nunquam studes, quando eris doctus? *En.* Id fiet progressu temporis, Deo juvante. *Ob.* Rectè dicis, sed interim laborandum tibi est. *En.* Atqui ego non sum arator. *Ob.* (1) Etiam rides? quasi laborare idem sit quod arare. *En.* Scio non idem esse. *Ob.* Cur ergo sic respondisti; nonne istud ridere est? *En.* Et ridere non est malum, quum sit naturale omnibus hominibus. *Ob.* Pergin' tu nugas dicere? *En.* Quod dixi verum est; & verum dicere, non est nugari: cur me immeritò reprehendis? *Ob.* Jure te arguo. *En.* Quo jure?

jure? *Ob.* Quia non ignoras ridere pro iridere usitatum esse, & tamen sic accepisti, quasi de risu sim locutus. *En.* Si defendo causam meam, quid mali facio? *Ob.* Pergis igitur esse pertinax? profectò seriò notaberis. *En.* Ne, quæso, mihi irascaris, mi Martine. *Ob.* Non irascor, sed officium meum facio. *En.* Sed audi, quæso. *Ob.* Quid audiam? tuas nugas? *En.* Audi, inquam, nihil mentiar. *Ob.* Dic breviter: est mihi alibi negotium. *En.* In primis, cum tu me admonuisti, non eram otiosus. *Ob.* Quid ergo? si nihil faciebas, nonne otiosus eras? *En.* (2) Non eram, pace tuâ dixerim. *Ob.* Quì potest istud fieri. *En.* Dicam tibi; etsi (3) tute meliùs hoc intelligis quàm ego. Nihil faciebam, ut apparebat: sed tamen cogitabam aliquid boni. *Ob.* (4) Declara istud mihi. *En.* Quum tu facis versus, sæpe meditaris diu, quasi sis otiosus: quamvis nunquam sis minus otiosus. *Ob.* (5) Pro ista ætate nimis acutus es. Etiam si tibi, ut ais, otiosus non eras; tamen qui te viderent, possent aliter judicare. *En.* At solus eram. *Ob.* Verum: sed (6) poterant aliqui intervenire. Denique, non fateris culpam. *En.* Si qua fuit culpa, in eo fuit, quòd primo aspectu videbar tibi esse in otio, quum revera non essem. *Ob.* (7) In eo nihil requiro: sed de irrisione quid respondes? *En.* Certè nihil dixi irridendi animo. *Ob.* Quo igitur? *En.* Jocabar, crede mihi. *Ob.* Quorium? *En.* Ut paucis verbis fabulando aliquid ex te addiscerem. *Ob.* (8) Non is sum à quo multa doceri

ceri queas. *En.* Immo tecum multum boni sæpe didici. *Ob.* Quid tandem vis concludere? *En.* Ut mihi ignoscas: quando, ut vides malo animo nihil peccavi, quod equidem sciam. *Ob.* Age, ignosco: quia videris mihi (9) candidus, & apertus, neque adhuc vidi te mendacem esse. *En.* Ago tibi gratias, Martine suavissime.

(1) Etiam rides?] *And do you jeer too?* (2) Non eram, pace tuâ dixerim.] *With your good Leave be it spoken, I was not.* (3) Tute.] *You yourself.* (4) Declara istud mihi.] *Explain that, (make that out) to me.* (5) Pro ista ætate.] *For these Years. Considering your Age.* (6) Poterant intervenire.] *Might have come in upon you in the mean time.* (7) In eo nihil requiro.] *I ask no more about that.* (8) Non is sum à quo multa doceri queas.] *I am not one that can teach you much.* (9) Candidus.] *Sincere.*

COLLOQUIUM LXIX.

ARGUMENTUM. Duo aut tres ex domesticis discipulis præceptorem manē salutatum veniunt, ut sciant an omnes surrexerint. Admonitio præceptoris. Exemplum diligentiae observatu dignum.

FRANCISCUS, unus discipulorum, PRÆCEPTOR.
S Alve, Præceptor. *P.* Salvus sis per Jesum Christum. An surrexerunt omnes? *F.* Omnes, præter parvulos. *P.* Num quis ægrotat? *F.* Nemo, gratia Deo. *P.* Quid agitur? *F.* Alii se induunt; alii jam student gnaviter. *P.* Adestne vobis Hypodidascalus? *F.* Jamdudum. *P.* Ite igitur precatum, vosque diligenter commendate Domino Deo per Jesum Christum deprecatorem nostrum, deinde pergite in stu-

diis vestris, usque ad horam jentaculi. *F.* Ita solemus, præceptor. *P.* Credo equidem: sed quia ferè somniculosi estis ac negligentes, idcirco ego admoneo vos sæpiùs. *F.* Gratiam habemus, præceptor humanissime. (1) Nunquid vis præterea? *P.* Dic famulo, ut mihi togam adferat.

(1) Nunquid vis præterea?] *Have you any further Commands?*

COLLOQUIUM LXX.

ARGUMENTUM. *Interrogatus quidam de concione sacra nihil scit respondere: objurgatur a præceptore. Parum abest quin vapulet: sed precibus exorat veniam.*

PRÆCEPTOR, GEORGIUS.

ADfuitne hodie concioni sacræ? *G.* Adfui. *P.* Qui sunt testes? *G.* Multi excondiscipulis, qui me viderunt, testari possunt. *P.* Sed (1) producendi erunt aliquot. *G.* Producam, quum jubebis. *P.* (2) Quis habuit concionem? *G.* Dominus N. *P.* (2) Quotâ horâ incepit? *G.* Septimâ. *P.* (3) Unde sumpsit thema? *G.* Ex epistola Pauli ad Romanos. *P.* Quoto capite? *G.* Octavo. *P.* Adhuc bene respondisti: nunc videamus quid sequatur. Ecquid memoriæ mandâsti? *G.* Nihil quod referre possim. *P.* Nihilne? cogita paulisper: & vide ne turberis: quin esto animo bono. *G.* Certè, præceptor, nihil possum reminisci. *P.* Ne verbum quidem? *G.* Nihil prorsus. *P.* Hem, verbero! quid igitur profecisti? *G.* Nescio,

scio, nisi quia fortasse interim à malis abstinui. *P.* Istud quidem est aliquid : si modò fieri potuit, ut malo omnino abstinueris. *G.* Abstini quoad potui. *P.* (4) Fac ita esse : non tamen satisfacisti Deo : quum scriptum sit, *Declina a malo, & fac bonum.* Sed dic mihi, quæso, quâ gratiâ illuc iveras potissimum? *G.* Ut aliquid addiscerem. *P.* Cur id non fecisti? *G.* Non potui. *P.* Non potuisti, nebulo! immo noluisti, aut certè non curâsti. *G.* Cogor fateri. *P.* Quæ res te cogit? *G.* Conscientia mea, quæ me accusat apud Deum. *P.* Rectè dicis; utinam ex animo. *G.* Equidem ex animo dico. *P.* Fieri potest: sed age, (5) quid fuit causæ, quamobrem nihil memoriæ mandaveris? *G.* Negligentia mea: non enim diligenter audiebam. *P.* Quid igitur faciebas? *G.* Identidem dormiebam. *P.* Ita soles: sed quid agebas reliquo tempore? *G.* Cogitabam mille ineptias, ut solent pueri. *P.* An tu adeò puer es, (6) ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum? *G.* Si attentus essem, possem aliquid proficere. *P.* Quid igitur meruisti? *G.* Verbera. *P.* Meruisti profectò, (7) idque largissimè. *G.* Ingenuè confiteor. *P.* (8) Verbo tenus, opinor. *G.* Immo certè ex animo. *P.* Fortasse: sed interim para te ad plagas accipiendas. *G.* Ah, præceptor, ignosce, obsecro; peccavi, fateor, sed nulla ex malitia. *P.* Atqui tam supina ista negligentia proximè ad malitiam accedit. *G.* Non equidem inficior: sed tuam imploro clementiam per Christum Jesum.
P. Quid

P. Quid igitur facies, si tibi ignovero? *G.* Faciam posthac officium meum, ut spero. *P.* Ad-dendum erat, Deo juvante: sed id parum curas. *G.* Immo, præceptor, adjuvante Deo, præsta-bō posthac officium. *P.* Age, (9) condono culpam tuis lacrymis: tibi que (10) eâ lege ig-nosco, ut promissi memineris. *G.* Gratias a-go, præceptor humanissime. *P.* Eris apud me in maxima gratia, si promissa servaveris. *G.* Faxit Deus optimus maximus, ut possim. *P.* Faxit, precor.

(1) Producenti erunt aliquot.] Tibi sc. *You must pro-duce some.* (2) Quis habuit concionem?] *Who preached?* (3) Unde sumpsit thema?] *Whence took he his Text?* (4) Fac ita esse.] *Put the Case it were so.* (5) Quid fuit causæ, quamobrem nihil memoriæ mandaveris?] *What was the Reason you remembred (retained) nothing?* (6) Ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum?] *That it is not your Duty to be attentive to the Word of God. That it should not be expected of you to,* &c. (7) Idque largissimè.] *And that most richly.* (8) Verbo tenus.] *From the Teeth outward.* (9) Condo-no culpam tuis lacrymis.] *I pardon the Fault upon the Account of your Tears. Your Tears have saved you.* (10) Da lege, ut promissi memineris.] *Upon this Condition, that you remember your Promise.*

COLLOQUIUM LXXI.

ARGUMENTUM. Duo fratres ituri domum, monentur a præceptore de testimonio adferendo, aut teste adducendo.

JODOCUS, PRÆCEPTOR.

Licetne mihi exire unà cum fratre? *P.* Quid causæ est? *J.* Ut mater emat nobis calceos; deinde, ut tonsorem adeamus. *P.* Quid

Quid eò? *J.* Refectum capillos. *P.* Quid nunc opus est? *J.* Ut cras (si Dominus permiserit) invisamus patrum. *P.* Ite, & maturè redite ad studium. Sed heus, pueri, adferre mihi à matre (1) testimonium in crastinum diem, aut testem adducite. *J.* Deo juvante, id curabo diligenter. (2) Nunquid aliud vis, Præceptor? *P.* (3) Ut meis verbis matrem officiosè salutetis.

(1) Testimonium.] *A Note. A Certificate.* (2) Nunquid aliud vis?] *Have you any further Commands?* (3) Ut meis verbis matrem officiosè salutetis.] *That you remember me kindly to your Mother.* Volo. sc.

COLLOQUIUM LXXII.

ARGUMENTUM. *Puer suam patri in scribendo novaturus operam, a præceptore petit veniam, & jubetur postero die afferre testimonium.*

LAMBERTUS, PRÆCEPTOR.

L Icetne abesse horâ secundâ. *P.* Quid habes negotii? *L.* Pater eget operâ meâ. *P.* Qua in re? *L.* Ut sibi aliquid scribam. *P.* Sed interim non reddes quæ prescripta sunt vobis? *L.* Jam edidici. *P.* Factum bene. *L.* Placetne tibi audire me? *P.* Cras audiam, quum licebit per otium. *L.* Permittisne igitur ut absim, præceptor? *P.* Age, permitto: sed (1) ita, ne crastino die scriptum à patre testimonium adferre negligas. *L.* Ego semper tibi adfero, aut à patre scriptum, aut à nostro famulo, patris nomine. *P.* Rectè facit pater. Sunt enim

enim multi qui me pascunt mendaciis. Nunc abi, & (2) patri dic salutem verbis meis. *L.* Faciam, præceptor.

(1) Ita, ne negligas.] *Upon this Condition that you neglect not, &c* (2) Patri dic salutem verbis meis.] *Give my service to your Father.*

COLLOQUIUM LXXIII.

ARGUMENTUM. *Orontius sartorem aditurus.*

ORONTIUS, PRÆCEPTOR.

L. Icetne exire? *P.* Quò? *O.* Ad sartorem. *P.* Quid eò? *O.* Ut mihi tunicam faciendam metiatur. *P.* Quæ tibi est materia? *O.* Niger pannus. *P.* Ubi est? *O.* In arca mea. *P.* Sartor autem quis tibi est? *O.* Petrus Sylvius. *P.* Estne peritus artifex? *O.* Sic audivi: & est notus patri meo, qui jussit ut illum adirem. *P.* Ubi habitat? *O.* In vico Xenodochii. *P.* (1) Non nimis longè est: cave discurras. *O.* Cavebo. *P.* Facile à me veniam impetrant qui nunquam fallunt. *O.* Avertat Deus ut unquam fallam.

(1) Non nimis longè est.] *'Tis not very far off.*

COLLOQUIUM LXXIV.

ARGUMENTUM. *Paulus ad sartorem iturus, & eadem opera ad tonsorem.*

PAULUS, MAGISTER.

L. Icetne prodire, præceptor? *M.* Quò? *P.* Primùm ad sartorem, deinde ad tonsorem. *M.* Cur,

M. Cur ad sartorem? *P.* Ut curem tibialia re-
ficienda. *M.* Suntne lacerata? *P.* Adeò lace-
rata ut vix induere possim. *M.* Cur ad tonso-
rem? *P.* Ut illi ostendam ulcus, quod mihi
(1) his diebus subortum est in femore. *M.* De-
tege, ut videam. *P.* Vide, quando ita placet.
M. Est furunculus. *P.* Ita conjiciebam. *M.*
Quum aperueris tonso-
ri, roga illum ut empla-
strum ulceri aptum adhibeat. *P.* Faciam quod
suades. *M.* Sed nunquis est, qui tecum pro-
dire velit? *P.* Immo Joannes Fluvianus. *M.*
Quod habet negotium? *P.* Tonso-
rem quoque
vult adire. *M.* Ite igitur unà, & redite fimi-
liter. *P.* Nunquid vis præterea? *M.* Ut ma-
turetis redditum, ne merendâ vestrâ mulctemini.

(1) His diebus.] *Lately. A few Days since.*

COLLOQUIUM LXXV.

ARGUMENTUM. *De suburbana deambulatione. Prætorius
& Quintinus veniam impetrant eundi ambulatum, ut,
cæteris ludentibus, liberius & jucundius colloquantur.
Dei laudandi argumentum cultoribus ejus nunquam
deest.*

PRÆTORIUS, PRÆCEPTOR, QUINTINUS.

PRæceptor, licetne pauca? *P.* Loquere. *Pr.*
Nos duo proponebamus, si tibi ita vide-
tur, ire, dum cæteri ludunt, foras ambulatum.
P. Quò vultis ire? *Pr.* In proxima suburbana.
P. Quid autem agetis ambulantes? *Q.* Tracta-
bimus colloquium aliquod. *Pr.* Sed de bonis &
ho-

honestis rebus. Q. Hæc temporis serenitas, & tam pulchra terræ facies (1) præbebunt nobis honestum aliquod argumentum. P. Nunquam deest Dei laudandi materia, (2) duntaxat veris ejus cultoribus. Pr. Nunquam profecto: sed ut ad propositum revertamur, permittis nobis, præceptor, extra urbem prodire? P. (3) Nisi mihi perspecta esset vestra perpetua fidelitas, & verus amor literarum, (4) nunquam permitterem: præsertim quum pravi adolescentes me sæpe in hoc genere fefellerint. Vos igitur prodite: deinde (5) maturè ad cœnam revertimini.

(1) Præbebunt nobis honestum aliquod argumentum.] *Will suggest to us (furnish us with) some commendable Subject.* (2) Duntaxat veris ejus cultoribus.] *To the true Worshipers of him at least* (3) Nisi mihi perspecta esset.] *Unless I were thoroughly satisfied of.* (4) Nunquam permittere.] *I'd never give you leave.* Nunquam for non or neutiquam. (5) Maturè.] *In good Time.*

COLLOQUIUM LXXVI.

ARGUMENTUM. *Iturus domum ob levem causam, non impetrat, adeoque objurgatur. Exemplum observatu dignum: ne pueris cursitare temere permittatur.*

RODOLPHUS, PRÆCEPTOR.

L Icetne prodire? P. Quò? R. Domum. P. Hem, tam sæpe itare domum? R. Mater jussierat, ut ego & frater se adiremus hodie. P. Cujus rei gratiâ? R. Ut ancilla vestimenta vobis excuteret. P. Quid istud? suntne vobis pediculi? R. Et multi quidem. P. Cur

Cur uxorem meam non admonuistis? *R.* Non ausi sumus. *P.* (1) Quasi verò illa sit usque adò difficilis. Ancillam habet eâ potissimùm gratiâ, ut vestrùm omnium curet munditiem; nec vos ignoratis illud, sed gaudetis matris inviscendæ occasionem vobis dari. Vos igitur manete: cras ego curabo ut vobis excutiantur vestes. *R.* Sed mater nos objurgabit. *P.* Egomet eam placabo: quiescite.

(1) Quasi verò illa sit usque adeo difficilis.] *As tho', I warrant, she were so very rugged, rough, sour, cross, peevish, ill-temper'd hard to please.*

COLLOQUIUM LXXVII.

ARGUMENTUM. *Quidam puer patris nomine præceptorem in hortos invitat. Præceptor obiter aliquid docet ad mores pertinens.*

ADOLPHUS, PRÆCEPTOR.

SALVUS sis, præceptor. *P.* Auspicatò advenis: quid nuncias? *A.* Orat te pater meus, ut (1) animi causâ eamus unà in hortos suos suburbanos. *P.* Ad eam rem nos invitat ferentitas: & nunc sumus feriat. Sed quid illie aspectu jucundum videbimus? *A.* Varias & pulchras arbores cum suis fructibus, item herbarum & florum miram varietatem. *P.* Nihil est illis rebus hoc tempore jucundius. *A.* (2) Ea est Dei erga nos beneficentia. *P.* Quam quidem assiduis laudibus prosequi debemus. *A.* Sed vereor (3) ne patri in mora simus. *P.* Tantisper exspecta dum togam muto, ut sim ad ambulandum expeditior. Jam paratus sum;
H hunc

nunc eamus. Sed estne domi pater? *A.* Præforibus nos expectat. *P.* Bene res habet: (4) vide ut eum decenter salutes. *A.* De hoc, te docente, sæpe admoniti fuimus.

(1) Animi causâ.] *For our Recreation.* (2) Ea.] *Such.* (3) Ne patri in mora simus.] *Lest we should make my Father tarry for us.* (4) Vide ut eum decenter salutes.] *See you make him an handsome Leg.*

COLLOQUIUM LXXVIII.

ARGUMENTUM. *Divinis rebus omnia postponenda sunt: sed fere contra fit. Homo semper homo est, nisi divino Spiritu renovatus. Exemplum hominis qui eadem facit quæ in aliis reprehendit. Turpe est doctori, &c.*

BAPTISTA, CLEMENS.

CUR non interfuisti hodiernæ concioni? *C.* Occupatus eram in scribendis literis. *B.* Non poteras differre negotium? *C.* Urgebat tabellarii festinatio. *B.* Atqui præceptor docet nos omnia postponenda esse Dei negotiis. *C.* Docet quidem, neque id mihi dubium est: sed nunquam sumus adeò perfecti, quin sæpe Deum terrenis istis postponamus. *B.* Istud malum. *C.* (1) Pessimum verò: sed semper homines sumus, nisi Deus nos Spiritu suo immutaverit. Sed, dic, quæso, (2) fuitne frequens auditorium? *B.* Non admodum: pro more solito. *C.* Unde fit istud? *B.* Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis? *C.* Non ignoro: sed non possunt homines divinis rebus unicam horam impendere? *B.* De hoc non est meum reddere

reddere tibi rationem: hoc tantum dico: *Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.* C. *Papæ!* Quantum colaphum impegisti mihi? Vale, verbum non amplius addam. B. *Esto igitur aliàs prudentior.*

(1) *Pessimum verò.] Very bad indeed. Verò is Emphatical.* (2) *Fuitne frequens auditorium?] Auditoribus sc. Was there a full Auditory?*

COLLOQUIUM LXXIX.

ARGUMENTUM. *Puer a patre commendatus præceptori. Verus amor patris in filium. Correctio necessaria puero. Pœna etiam injusta ferenda est, & quare: Christus pro nobis passus immeritò. Optatum pium & sanctum. Adhortatio ad diligentiam. Exemplum pueri studiosi & obedientis.*

BONIFACIUS, CLAUDIUS.

AUdivi patrem tuum venisse hodie in gymnasium. C. Verum audivisti. B. Quam venerat gratiam. C. (1) Ut pro meis alimentis præceptori numeraret pecuniam: simul ut me illi commendaret. B. Nunquamne te commendarat? C. Immo sæpissimè. B. (2) Quid sibi vult ista commendatione tam frequenti? C. Amore vero me prosequitur. B. Quid tum? C. Ideo cupit me diligenter erudiri. B. Quid si commendet ut sæpius vapules? C. Ea est fortasse causa, sed quid inde? non (3) propterea me diligit minùs. B. Unde istud colligis? C. Quia puero tam necessaria est correctio, quam alimentum. B. Verum quidem dicis: sed pauci ita judicant. Nemo enim est, (4)

quin panem quàm virgam malit. C. Illud est naturale omnibus: quis neget? sed tamen patienter ferenda est pœna, præsertim iusta. B. (5) Hæc habetur in libello morali sententia. *Quod meritò pateris, patienter ferre memento.* Sed quid si pœna sit iniusta? C. Ea quoque patienda est nihilominus. B. Cujus cauâ? C. Propter Jesum Christum, qui mortem injustissimam, eamque acerbissimam, tulit pro peccatis nostris. B. Utinam id nobis in mentem veniret, quoties aliquid patimur. C. Preceptor id nos sæpe admonet, quoties occurrit occasio, sed (6) surdis narratur fabula, ut est in proverbio. B. Ergo demus operam, ut simus posthac diligentiores. C. Ita faxit Deus.

(1) Ut pro, &c.] *To pay my Master for my Board.* (2) Quid sibi vult?] *What does he mean?* (3) Propterea.] *Therefore. For that reason.* (4) Quin panem quam virgam malit.] *Ferre sc. But had rather have a Bit than a Knock.* (5) Hæc habetur in libello morali sententia.] *There's this Sentence in our Book of moral Sayings.* (6) Surdis narratur fabula.] *He tells his Tale to them that don't hear him.*

COLLOQUIUM LXXX.

ARGUMENTUM. Quidam ultro vult venire habitatum in gymnasio, gaudet amicus ejus, eumque ad maturandum hortatur. Patris lenitas in filium. Consilium ex Deo profectum. Plerique pueri habitationem in schola tanquam carcerem refugium. Improbi adolescentes a studio probos absterrent. Aliquot genera exercitationis scholasticæ, præcipue in Latine loquendo. Hominum maledictis augetur opus Dei, tantum abest ut retardetur. Preceptor in schola severior quam inter dome-

domesticos : & quare Magistri gravitate schola in officio continentur. Disciplinæ scholasticæ bona. Quibus rebus inducantur adolescentes in amorem literarum. Præceptor bonus à studiosis diligitur. Disciplina severior quibus adhibenda. Mens bona & sincerum judicium à Deo. Exemplum rarissimum adolescentis qui ultro querit in schola habitare.

DOMINICUS, ERASMUS.

NEfcis quid mihi his diebus in mentem venerit. *E.* Quid istud, quæso? *D.* Cogito in gymnasium me recipere. *E.* Quid? in gymnasium? habitandi causâ? *D.* (1) Non ut inquilinus habitem, sed ut vobis convivam in mensa præceptoris. *E.* Utinam illud ex animo ac verè diceres! *D.* Ex nostra mutua (2) consuetudine atque amicitia (3) deberes satis intelligere, me nihil apud te neque simulare, neque dissimulare solitum. *E.* Planè istud jampridem intelligo: sed, audito ex te isto verbo, me rapuit affectus in eam exclamationem; ita prorsus oblitus eram mei. *D.* (4) Non aliter dictum tuum accipio: sed ad rem. Pater quidem non cogit me: sed ex vultu & verbis ejus satis video id illi placere maximè. *E.* (5) Nempe hoc illud est: novit pater tuus, vir prudentissimus, (6) liberalia ingenia cogi nolle, duci facile. Sed tamen non dubito id fieri Divini instinctu Numinis. Tu verò quid judicas? *D.* In eadem sum sententia: præsertim quum ego quoque in eam partem sponte propendeam. *E.* Magnum argumentum istud esse ex Deo (7) consilium. *D.* (8) Id ego crediderim. Nam qui

qui ad eam rem coguntur à parentibus, ferè quærunt subterfugia, quibus detrectent imperium. *E.* Ego (ut fatear ingenuè) aliquando id in me sum expertus, (9) antè scilicet quàm ingressus essem. Quid enim censeres? audiebam ex istis Satanæ mancipiis tot maledicta, tum de præceptore, tum de disciplina, ut mihi viderer carcerem aut pistrinum ingredi veriùs quàm gymnasium. (10) Quòd si tu quoque in aliquam ejusmodi pestem incidisses, non dubium est, quin ille manibus pedibusque obnixè conatus esset te abstertere ab isto tam sancto proposito. *D.* Nemini adhuc palam feceram. *E.* Quòd mihi dicis non est palam facere? *D.* Satis scio, sed mihi istud excidit ex Terentio. Nunc pergamus ad reliqua. *E.* Quid restat, nisi ut Deum preceris, (11) & pergas gnaviter in sententia? Audies de quotidiano victu in nostra mensa; de præceptoris & hypodidascale familiaritate in audienda prælectionum repetitione; de facilitate præceptoris in ipso convivio; de illo à cœna placido studiorum certamine; de libertate colloquendi per otium de honestis rebus; de libera (12) inter nos reprehensione. *D.* De his (inquam) omnibus fatis multa narrasti mihi aliàs: quæ quidem valde placent omnia: mihi tamen nihil videtur utilius, quàm illo perpetua Latinè loquendi exercitatio. Quis enim major est studiorum (13) fructus? quid honestius? quid jucundum magis? præsertim ubi alius alium sine odio aut invidia libere reprehendit? *E.* Quid, quòd victi in earum re-

rum

rum certamine, pudore tantum puniuntur, victores etiam præmio donantur? *D.* Omnes denique vestrae exercitationes, vel auditu ipso, me delectant mirifice. *E.* Quanto magis illud diceres, si videres ista; si dum geruntur interesses? *D.* Ego (Deo volente) interero. *E.* Utinam propediem. *D.* (14) Ita spero quidem: unus tamen mihi restat scrupulus, quo me facile (si voles) liberabis. *E.* Faciam (15) bonâ fide, si potero: sed interim vide ne nodum in scirpo quæras, ut antea videmus in Terentio. Age, qui tandem scrupulus iste est? *D.* Suspecta est mihi vestra disciplina scholastica: non quod velim ob id incepto desistere: sed ut alacrius veniam & jucundius, ubi de eo audiëro. *E.* (16) Nisi tu is esses, qui (ut ego novi) me nec vanum nec mendacem existimas, equidem mallem de hoc omnino tacere, quam ea tibi referre quæ sentio. *D.* Quid ita tandem? *E.* Quia difficile est ea verisimilia facere, quanquam aliqui verissima, quum de his vulgus hominum pessima quæque dicat & judicet. *D.* Quorsum istud quæso? *E.* Nam improborum mendaciis (17) adeo malè audit nostra disciplina inter istos idiotas, ut mirum sit unum aliquem habitare in schola nostra velle: tametsi (quod est opus Dei) quo pejùs audimus: eo plures ad nos conveniunt. *D.* Non opus est tam longâ insinuatione: dic mihi planè omnia: ne timeas: non me absterrebis. *Omnia* (18) *præcepi, atque animo mecum antè peregi.* *E.* Adverte igitur animum: dicam brevissimè quicquid alicujus esse

esse momenti videbitur. Inprimis illud velim tibi persuadeas, præceptorem esse nobis multò humaniorem quàm in schola appareat. Tam enim familiariter versatur inter nos, quàm prudens pater solet inter liberos. Cur igitur (in-
quies) est palam tam severus? Respondeo: quia sine tali severitate (ut ex ipso audiui, quum aliquando familiari cuidam narraret) tanta turba scholastica, tamque variis moribus prædita, nec coërceri, nec in officio contineri posset. Suo enim quisque more, suo quisque arbitrato vellet vivere. *D.* Quin etiam miror ego mecum sæpissimè tantam esse in tota schola reverentiam, tantum silentium, tantam denique modestiam. *E.* Multò magis mirarere, si unquam vidisses scholas (19) paganicas. *D.* Vidi aliquando, atque consideravi diligenter. Plus est silentii in gymnasio nostro sexcentenario, quàm quadraginta puerorum, immo triginta, in istis scholis trivialibus. Sed perge, quæso: vereor ne sis (20) orator Asianus. Jam enim incipit oratio tua quasi (21) longiùs aberrare. *E.* Atque etiam interpellas ipse. *D.* Nihil extra propositum dixi: sed nunc proferquere. *E.* Vis (22) in summa dicam tibi? disciplina hæc domestica, licet paucis improbis odiosa videatur, bonis tamen & studiosis propter utilitatem valde placet. Nam si (23) domi res esset dissoluta, quid nobis tutum foret contra lascivorum & petulantium insultus? quæ nobis quies? quæ studiorum tranquillitas? Itaque disciplina ipsa veris studiorum amatoribus est perfugium, & quasi
pro-

propugnaculum, non secus ac natus portus in tempestate. Denique, quisquis ex inter nos pacificus, & ad rectè semper agendum paratus, is est à disciplina tutissimus. (24) Nec verò id agit præceptor, ut nos plagis & verberibus trahat ad literarum studia, sed nos potiùs inducere nititur, his maximè rebus, honestâ & (25) liberali tractatione, benevolentia, humanitate, & (26) facilitate morum, beneficiis, denique virtutis & studiorum amore. Ex quo fit, ut major pars nostrum sic affecta sit, ut illi ex animo parere studeat: eum caveat offenderè, eum tanquam parentem diligit, observet, revereatur. *D.* Alioqui discipulorum officio non fungeremini. *E.* At sunt quidam verberones, qui nec Deum timent, nec parentes, nec verbera: qui et literarum studia oderunt cane pejus & angue, ut verbis utar Horatii: talibus (inquam) severa interdum adhibetur disciplina, quia videlicet necessitas cogit. *D.* (27) Sat habeo. Nunc enim video (28) quorsum spectet vestræ disciplinæ severitas. *E.* Nimirum ut mores bonos tueatur, malos autem ut corrigat aut expellat. *D.* (29) Ego disciplinam istam fanè deosculor, tantum abest ut reformidem. Te autem, mi Erasme, (30) amo equidem de ista loquendi libertate, quâ mihi stimulos acriores addidisti. *E.* Ego verò immortales gratias ago Patri cœlesti, qui tibi mentem bonam dederit, & sincerum judicium. *D.* Vale igitur, & me, si Dominus permiserit, expecta in proximam hebdomadem. Iterum vale, & ince-

ptum

ptum nostrum tuis precibus Christo commenda
etiam atque etiam. *E.* Precor tibi noctem quie-
tam, & somnium placidum.

- (1) Non ut inquilinus habitem, sed ut vobis convi-
vam.] *Not to reside as a Lodger, but to diet with you.* (2)
Consuetudine. Acquaintance. Familiarity. (3) Deberes
satis intelligere.] *You might have Reason to be satisfied.*
(4) Non aliter dictum tuum accipio: sed ad rem.] De-
veniamus sc. *I take your Meaning to be no otherwise; but*
to the Purpose. (5) Nempe hoc illud est.] *Look ye, this*
is the thing. (6) Liberalia ingenia.] *Ingenuous (genteel)*
Dispositions. Generous Tempers. (7) Consilium.] *Purpose.*
Resolution. (8) Id ego crediderim.] *I can't but think so.*
(9) Antè scilicet quàm ingressus essem.] *Before, I mean,*
I entered the College. (10) Quòd si tu quoque in ali-
quam ejusmodi pestem incidisses.] *Now had you likewise*
happened (alighted upon) some such vile Fellow. (11) Et
pergas gnaviter in sententia.] *And to go on steadily (stur-*
dily) in your Resolution. (12) Inter nos.] *One amongst*
another. (13) Fructus.] *Advantage. Benefit.* (14) Ita
spero quidem.] *I hope so at least.* (15) Bonâ fide.]
Faithfully. Honestly. Sincerely. (16) Nisi tu is esses.]
If you were not a Person. (17) Adco malè audit.] *Is so*
ill reported of. Suffers so much. (18) Præcepi.] *I have*
conceived in my Mind before-hand. (19) Scholas paga-
nicas.] *Country Schools.* (20) Orator Asianus.] *An A-*
sian (a tedious, impertinent) Haranguer. (21) Longius
aberrare.] *To ramble too far.* (22) In summa.] *In a*
Word. (23) Si domi res esset dissoluta.] *If our Govern-*
ment were loose at home. If there were no Order kept at
home. (24) Nec ~~vero~~ id agit præceptor, ut nos tra-
hat.] *Nor is this the Design of our Master, to hale us.* (25)
Liberali tractatione.] *By genteel Treatment.* (26)
Facilitate morum.] *By Gentleness of Behaviour.* (27)
Sat habeo.] *I am satisfied.* (28) Quorsum spectet?] *Whither (to what) tends.* (29) Ego sanè deosculor.] *I*
am perfectly in love with. (30) Amo te de ista lo-
quendi

quendi libertate.] *I am obliged to you for that Freedom of Talk.*

COLLOQUIUM LXXXI.

ARGUMENTUM. *Tres pueri pædagogum suum quasi de improvviso adeunt : suam quisque pronunciat sententiam, ut ipsos ducat deambulatum : ille concedit libenter. Sic studiosos pueros tractare decet, ut sint ad suum munus obeundum alacriores.*

DESIDERIUS, ERASMUS, FRANCISCUS, FONTANUS Pædagogus.

D. *Quod caret alternâ requie, durable non est. Hac reparat vires, fessaque membra novat. Ovid. E. Nec me offenderit lusus in pueris ; est & hoc alacritatis signum. Quintil. Fr. Nulla res est quæ perferre possit continuum laborem. Idem. F. Video (1) quorum spectant ista, nimirum ut vos ambulatum dūcam : sed eandem cantilenam semper ferè recantatis, ut solent vestræ aviculæ. D. Quid ergò vis dicamus, præceptor ? F. Dicite palthac suam quisque sententiam ex Novo Testamento. E. Euge, nihil erit nobis facilius, habemus enim in promptu (2) multam earum copiam. Vis ergo, præceptor, ut jam nunc incipiamus ? F. Sanè velim, quando (ut ais) tanta est vobis copia. Fr. Quis incipiet ? E. Tu, Desideri, vis honoris tui causâ hujus rei specimen edere. D. Id ego libenter faciam : sed Dei honoris causâ. F. Laudo istud verbum. Divinus enim honor & gloria omnibus in rebus est præferenda. Eja, incipe, si quid habes. D. Nisi abundaverit (3) justitia vestra*

vestra plus quàm Scribarum & Phariseorum, non potestis ingredi in regnum cælorum, Matth. quinto capite. E. Deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo: Ad Ephesios, capite quarto. Fr. Filii, obedite parentibus in omnibus, hoc enim placet Domino: Ad Coloss. tertio. F. Euge, bonum specimen: videte ut progressus respondeat, hoc est, ut pergatis in posterum diligenter. D. Qui nobis principium dedit, dabit idem successus prosperos. F. Ita sperandum est. Parate vos ut prodire maturemus. D. Mox aderimus paratissimi. F. Sumite suum quisque pallium, ut prodeatis (4) honestiùs. Sed heus pueri. E. Quid vis, præceptor? F. Videte ut Psalmos etiam adferatis: alicubi in umbra cantabimus. E. Ita fiet ambulatio nostra jucundior.

(1) Quorsum spectant ista.] *What these things drive at.* (2) Multam copiam.] *For magnam. Good Store.* (3) Justitia vestra.] *Your Righteousness.* (4) Honestius.] *More handsomely. Decently.*

COLLOQUIUM LXXXII.

ARGUMENTUM. De negligentia quidam admonetur. Admonitio ad somniculosos. Præceptorum moralium usus. Quotidie proficiendum. Vitia naturalia. Armis spiritualibus pugnandum cum vitiis.

FONTANUS, GERARDUS.

NON satis mirari possum, te non esse diligentiorē. G. Qua in re videor tibi negligens? F. Quò manè ferè nunquam ades in tempore, atque inde fit, ut penè quotidie

tidie noteris in catalogo. Cur tu es adeò somnulosus? *G.* (1) Mea sic fert natura. *F.* Corrige naturam istam, hoc est, naturæ vitium. Quid tibi profuit Catonis nostri dictum? *G.* Quodnam, quæso? *F.* *Plus vigila semper, nec somno deditus esto.* *G.* (2) Ne plura: ego probè memini. *F.* Nihil prodest meminisse, nisi ad usum tuum accommodes. *G.* Utinam & hoc & alia præcepta salubria tam facilè ad bene vivendi usum transferremus, quàm ea facilè ediscimus. *F.* Ut verum fatear, præcipere, quàm præstare multo est facilius. Sed tamen eniti debemus, ut vel monitis, vel precibus proficiamus aliquid, et indies evadamus meliores. *G.* Qui id non facit, ejus salus desperanda est. Sed nihil difficiliùs emendatur, quàm naturale vitium. *F.* Omnia ferè vitia nobis sunt naturalia: &, nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes sceleratissimi. *G.* Quid igitur faciendum? *F.* Fortiter cum vitiis nostris pugnandum est. *G.* Quo duce? *F.* Ipso Deo. *G.* Quibus armis? *F.* Divinis & spiritualibus. *G.* Ubi tandem inveniuntur? *F.* In Epistola Sancti Pauli ad Ephesios. *G.* Quoto capite? *F.* Sexto. *G.* Quid si locum per me non intellexero? *F.* Non omnino intelliges, satis scio: sed præceptor erit consulendus. *G.* Quid si mecum adfuersis? *F.* Adesse volo: certum est: verùm captanda erit opportunitas. *G.* (3) De hoc igitur alias consilium capiemus. *F.* Quando istud erit? *G.* Proximo die Mercurii, si tibi ita videtur. *F.* Quotâ horâ? *G.* Post meridiem primâ. *F.*

Placet sententia. G. Nunc igitur discedamus,

(1) *Mea sic fert natura.] My Nature is so. I am naturally so inclined.* (2) *Ne plura.] Verba facias, sc. Say no more. Ha' done* (3) *De hoc consilium capiemus.] We'll deliberate about (consider of) this.*

COLLOQUIUM LXXXIII.

ARGUMENTUM. *De studiorum tempore amisso. Ejus recuperandi spes, & quibus modis id fieri possit. Viva magistri vox. Hortatio ad animum bonum.*

GEORGIUS, HERMINIUS.

(1) **T**Antùm igitur hodie à villa revertisti?
H. Hodie tantùm, idque paulò ante prandium. G. Atqui dixeras te futurum illic modò biduum. H. Ita sperabam fore, & sic pater promittebat. G. Quid igitur obstitit, quo minùs rediêris citiùs? H. Mater me detinuit, tametsi etiam cum lacrymis eam obsecra- rem, (2) ut me missum faceret. G. Sed cur te tamdiu remorata est? H. Ut se comitarer in reditu. G. Quid verò agebas interea? H. Col- ligebam fructus cum rusticis nostris. G. Quos fructus? H. Quasi non sint tibi noti fructus autumnales & serotini, pyra, mala, juglandes, castaneæ. G. O jucunda exercitatio! H. Non est jucunda solùm, sed etiam frugifera. G. Sed hoc malum, quòd interim quinque aut sex præ- lectionum fructus tibi periit. H. Non omnino periit, spero: (3) curabo pro viribus at aliqua ex parte recuperem. G. Quid facies? H. De- scribam

scribam quàm potero diligentissimè. *G.* Quid tum postea? *H.* Ediscam ipsam auctoris orationem. *G.* Sed (4) sententiam non satis intelliges. *H.* Ipsa me juvabit præceptoris interpretatio, (5) ut sensum magna ex parte assequar. *G.* Nec tamen id satis erit. *H.* Tu, si placet, aderis mihi (6) per otium, ut conferamus unà. *G.* Libenter equidem faciam, sed ne id quidem sufficiet. *H.* (7) Non habeo quid possim amplius. *G.* Quanto præstitisset vivam audire magistri vocem? *H.* Multò sanè præstiterat: sed (8) quando id mihi non contigit, nec meâ culpâ factum est; (9) nihil habeo, quod me accussem in hac parte. *G.* Rectè dicis. Fac igitur habeas animum bonum. Nam (10) quòd ego tecum pluribus verbis de hac re disputavi, non id feci, ut vellem te adducere in desperationem: sed totum illud (11) profectum est ex meo in te amore singulari. *H.* Haud mihi dubium istud est: (12) quo fit ut majorem tibi habeam gratiam. *G.* Sed ecce nos vocat ad cœnam tinnabulum. *H.* Nuncius opportunus.

(1) Tantùm igitur hodie à villa revertisti? *Are you returned but to day then from your House in the Country?* (2) Ut me missum taceret. *To let me go. That she would discharge me.* (3) Curabo pro viribus. *I'll endeavour all I can.* (4) Sententiam. *His Sense. Meaning.* (5) Ut sensum assequar. *To reach (comprehend) his Sense.* (6) Per otium. *At your Leisure.* (7) Non habeo quid possim amplius. *I don't know what I can do more.* (8) Quando id mihi non contigit. *Since that was not my good Fortune.* (9) Nihil habeo quod (propter sc.) me accussem in hac parte. *I have no Reason to blame myself in this Particular.* (10) Quòd ego tecum pluribus verbis

de hac re disputavi, non id feci, ut vellem, &c.] *In that I talk'd with you at large about this Matter, I did it not that I had a mind, &c.* (11) *Profectum est.*] *Proceeded.* (12) *Quo fit, ut majorem tibi habeam gratiam.*] *Wherefore I am the more obliged to you.*

COLLOQUIUM LXXXIV.

ARGUMENT. *Præceptoris accusatio in vernacule loquentes. Ejusdem ad Latine loquendum exhortatio. Interpretatio editi de vetito vernaculo sermone. Malè acturi quæiunt latebras. Iniquiorum perversitas. Nitimur in vetitum. Doctrina Christi & timor Dei avocant à malo. Exhortatio ad rectè vivendi studium.*

GERALDUS, HONORIUS.

Adfuisti matutinæ precationi? *H.* Adfui: tu verò ubi eras? *G.* Iveram ad patrem in cauponam. *H.* Quid eò? *G.* Heri vesperi jussérat, (1) ut se convenirem bene mane. *H.* Quiaufes es tam mane prodire, idque inconsulto præceptore? *G.* (2) Jam heri veniam impetrâram, antequam iretur cubitum. Sed dic mihi, quid ille à precatione palàm admonuit. *H.* Audivi, inquit, (3) esse inter vos, qui sæpenu-merò vernaculè fabulentur: & nemo interea vestrùm mihi quicquam indicat: quod est argumentum consensionis omnium in eodem peccato. Hæc fuit accusationis summa. Deinde (4) in eam sententiam multa dixit, quæ meminisse non potui. *G.* Sed quæ tandem fuit conclusio? *H.* Quamobrem, inquit, admonco vos, ut alius
aliū

alium ad Latinè loquendum cohortemini diligenter, & eorum nomina, qui parere noluerint, ad me quàm primùm deferatis, ut huic malo remedium adhibeam. *G.* Nullum igitur verbum licebit efferre vernaculum? *H.* Quantum ex verbis ejus colligere potui, non ita rem intelligit. Non enim, ut scis, (5) usque adeo est severus exactor, ut statim puniat, si cui verbum aliquod inter colloquendum exciderit. *G.* Aliquoties, ut memini, palàm dixit, edictum suum (6) ad eos demum pertinere, qui (7) quum Latinè sci-ant, tamen semper latibula quærunt, ut vernaculè fabulentur, idquè de rebus ineptissimis. *H.* (8) Ea est quorundam pertinacia, ut malint sæpissimè vapulare, repugnando præceptis honestissimis, quàm laudari atque etiam diligi, obsequendo. *G.* (9) Meministi audire ex ipso præceptore, *Nitimur in vetitum?* *H.* (10) Memini: atque adeò est verissimum: tamen qui doctrinam Christi libenter amplectuntur, (11) non studio peccant, neque malitiâ. *G.* Istud præstat verus ille timor Domini. *H.* Tales igitur, (12) quoad licet per naturæ infirmitatem, sedulò cavere nituntur, ne quid (13) scientes faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus (14) vel minimum offendatur. *G.* Ergo studeamus & nos id ipsum cavere: studeamus rectè vivere, & Dei nostri parere voluntati: non modò ne vapulemus, sed magis ut illi optimo Patri nostro placeamus. *H.* Ita fiet, ut verè simus, non tenebrarum, sed lucis filii. *G.* Sed de his aliàs

(15) pluribus: nunc ad disputationes recipiamus nos. *H.* Ecce vocat signum.

(1) Ut se convenirem bene mane.] *To come to him early in the Morning.* (2) Jam veniam impetraram.] *I had just got Leave.* (3) Esse inter vos.] *Aliquos sc. That there are some among you.* (4) In eam sententiam.] *To the same Purpose. Effect.* (5) Usque adeò severus.] *So very strict.* (6) Ad eos demum.] *To these only.* (7) Quum Latine sciant.] *Tho' they know how to speak Latin.* (8) Ea.] *Such.* (9) Meministi audire?] *Do you remember to have heard?* (10) Memini: atque adeò verissimum est.] *I remember it; and it is very true too.* (11) Non studio peccant, neque malitià.] *Offend not on Purpose (with Intention) or of Malice.* (12) Quoad licet per naturæ infirmitatem.] *As far as natural Infirmary permits.* (13) Scientes.] *Knowingly. Wittingly.* (14) Vel minimum.] *Never so little.* (15) Pluribus.] *Verbis fabulabimur sc. More at large.*

COLLOQUIUM LXXXV.

ARGUMENTUM. *Discessurus quidam ante vacationem scholasticam, reprehenditur a condiscipulo. Consilia humana à Deo reguntur. Sua cuique tractanda scientia. Modeste sapiendum.*

HERMINIUS, JACOBUS.

TU igitur cras, ut audio, discessurus es. *J.* Cras, si Dominus permiserit. *H.* Eho, cur tam citò? *J.* Urget me pater. *H.* Immo tu urges patrem. *J.* Itane tibi videtur? quomodo patrem urgere possum? *H.* Assiduâmissione literarum. *J.* Tantum semel scripsi instare (1) vacationem scholasticam. *H.* Quando misisti literas? *J.* Hebdomade superiori. *H.* Quo die? *J.* Veneris. *H.* Quid facies domi? *J.*

Instat

Instat vindemia : interim colligendi sunt fructus arborum. *H.* Poteras (2) exspectare dimissionis diem. *J.* Nescio quando sit futurus. *H.* Spero fore ad finem proximæ hebdomadis. *J.* Sed istud non est in nostro situm arbitrio. *H.* Ne in præceptoris quidem. *J.* Cujus igitur? *H.* Solius Dei, qui hominum consilia suo nutu gubernat. *L.* Atqui Satanas videtur interdum gubernare. *H.* Quantum Deus ipse permittit. Sed ista sapientioribus relinquamus. *J.* Tutius est : monet enim proverbium ; *Ne sutor ultra crepidam.* *H.* Sæpe istud ex præceptore audivimus. *J.* Idem quoque nos (3) non semel docuit illam Pauli sententiam : *Noli altum sapere ; sed time.* *H.* Illud etiam frequenter habet in ore. *Altiora te ne quesieris.* *J.* Sed audin' tu ad cœnam signum dari? *H.* Ad huc pulsat aures meas tintinnabulum. *J.* Eamus in aulam, ne desimus precationi. Cras ante discessum te salutabo.

(1) Vacationem scholasticam.] *The breaking up.* (2) Poteras exspectare dimissionis diem.] *You might stay till the breaking up Day.* (3) Non semel. *More than once.*

COLLOQUIUM LXXXVI.

ARGUMENTUM. *In vacatione scholastica studiosi adolescentes libenter quidem relaxant animos, non tamen omnino cessant, nec otio per ignaviam abutuntur. Fides etiam inimico servanda. Agendi affectus addit celeritatem. Solus Deus suorum ductor. Exemplum studiosis observatu dignissimum.*

HONORIUS, JUSTUS.

Fuistine hodie in gymnasio? *J.* (1) Ubi ergo fuisses? tu verò quid agebas? *H.* Eram domi

domi occupatus. *J.* Id evenit (2) præter morem tuum: (3) soles enim abesse rariùs. *H.* Quàm possum rarissimè. Quid autem actum est? *J.* Nihil prorsus. *H.* Ergone remissionem habemus? *J.* Certò. *H.* Quamobrem? *J.* Propter mercatum hodiernum. *H.* Quis dedit? *J.* Iudi-magister, permissu tamen rectoris. *H.* Quid concessit? *J.* Vacationem ab omni munere scholastica. *H.* An in totum diem? *J.* A mane ad occasum usque Solis, tametsi diligenter & multis quidem verbis admonuit, ut in otio de negotio cogitarem, ne cras in ludum veniremus imparati. *H.* Quid igitur nos? Hocceine abutemur otio? *J.* Id verò ætatem nostram decet minimè. *H.* Tu ergo quid (4) paras facere? *J.* Me recipere in musæolum: nisi fortè tibi magis placet ut sesquihoram aliquò prodeamus ambulatum. *H.* Egone recusarem? immo nihil est quod nunc magis velim; nam et nos interea tractabimus aliquem sermonem literarium, & simul corpus exercebimus. *J.* Eamus igitur extra muros. *H.* Quónam? *J.* Usque ad ripam lacûs. *H.* (5) Valde istud mihi arridet: sed tu (si placet) me expectabis. *J.* Quamdiu? *H.* Tantisper dum crepidas eo mutatum calceis. *J.* Ubi vis expectari? *H.* Ad portam Franciscanam. *J.* At vide ne me fallas. *H.* An ego amicum fallerem, quum sciam etiam inimico servandam esse fidem? *J.* Abi, festina: ego, dum te opperior, aliquid interim legam. *H.* Salve, Iuste. *J.* Quis iste salutator? *H.* Ecce, redii. *J.* Eho tam citò? mihi videris volâsse. *H.* Ni-

H. Nimirum affectus ipse pedibus alas addidit.
J. Eamus nunc, ducente Deo. *H.* Solus Deus
 est qui suos ducit ac reducit. *J.* Maturemus :
 (6) satis longè hinc lacus abest. *H.* Tanto me-
 liùs prandebimus. Perge.

(1) Ubi ergo fuisset ?] *Why, where should I have
 been ?* (2) Præter morem tuum.] *Contrary to your Custom.*
 (3) Solus abesse rariùs, *You don't use to be absent often.*
 (4) Paras facere.] *Intend to do.* (5) Valde istud mihi
 arridet.] *I like that very well.* (6) Satis longè hinc.] *A
 pretty Way off from hence.*

COLLOQUIUM LXXXVII.

ARGUMENTUM. De exercitationibus post vacationem schola-
 sticam revocatis. De classium probatione ante promotio-
 nes. De spe præmii. De eadem in adversis rebus. De fru-
 ctibus autumnalibus. De maximo vini proventu. De abu-
 su vini in summa copia. De admonitionum contemptu.
 De iis qui se dociles præbent ad verbum Dei audiendum.

JACOBUS, LAMBERTUS.

S Alve, Lamberte optatissime. *L.* Salve & tu,
 vindemiator jucundissime. *J.* Quomodo
 se habet schola? *L.* Optimè. *J.* Jamne redi-
 èrunt multi? *L.* Vix quarta pars nunc abest.
J. Quid agitur? *L.* Docetur, legitur, scribitur,
 repetitur. *J.* Ista sunt generalia & quotidiana;
 sed quid fit in nostra classe? *L.* Idem quod fit
 in cæteris, & quod fiebat ante vacationem. *J.*
 Ergone jam seriò habentur prælectiones? *L.*
 (1) Jam abhinc octo dies. Nam quid aliud fie-
 ret? *J.* Solebamus per aliquot dies exerceri in
 iis repetendis, quæ antea didiceramus. *L.* Tri-
 bus

bus diebus to totis nihil aliud actum est. *J.* Quid (2) probatio jamne incepta est? *L.* Hui, incepta? propemodum finita est: cra sexta cassis interrogabitur. *J.* Me miserum! exclusus sum à præmio. *L.* Etiamne præmium sperabas? *J.* Quidni sperarem? unicuique sperare licet, præsertim studioso. *L.* Malim ego nihil sperare. *J.* Quid ita? *L.* Nam si nihil contigerit, nulla mihi erit frustratio, neque molestia: sin consequar aliquid, (3) id in lucro deputabo. *J.* Nunquamne legisti; *Vivere spe vidi, qui morturus erat?* *L.* Immo verò legi & memoriâ teneo: sed hoc nihil ad propositum. *J.* Cur non? *L.* Quia illic loquitur Ovidius de spe illa, quæ in rebus adversis retinenda est; quem sensum expressit Cato noster hoc disticho:

*Rebus in adversis animum submittere noli:
Spem retine: spes una hominem nec morte relinquit.*

J. Tu igitur nihil speras? *L.* Spero vitam æternam. *J.* Dicebas modò sperandum esse in adversis rebus: (4) quæ tibi sunt adversa? *L.* Ea quæ me oppugnant quotidie. *J.* Quæ tandem sunt illa? *L.* Propria caro, Satan, & improbi homines, qui me injuriis afficiunt. *J.* Ex quo tempore factus es Theologaster? *L.* Nec sum Theologus, nec Theologaster: sed quod dico, id ego didici ex sacris concionibus. *J.* Laudo equidem: sed age, dic mihi seriò: estne acta classis nostræ probatio? *L.* Jam tibi seriò dictum puta.

puta. *J.* Dolet mihi non interfuisse. *L.* Citiùs venisses : quid agebas ? *J.* Mater me coëgit vindemiæ exitum exspectare. *L.* Credo : sed tu tuâ voluntatē coactus es. *J.* Ut fatear ingenuè, libenter exspectavi : sed quid agas ? homines sumus, ut aiunt. *L.* Immo pueri. *J.* Sed vix credas, quàm sit jucundum rusticari : præsertim ubi tanta est omnium fructuum affluentia. *L.* Estne vobis magnus vini proventus ? *J.* Tantus profectò, ut majorem vidisse non meminerim. *L.* Quid aiunt rustici in hac tanta ubertate ? *J.* Nihil aliud quàm potationes & crapulas crepant : quin etiam vino jam perinde abutuntur quasi aqua fontana sit. *L.* Ea est dissolutæ plebis dementia, ut Dei beneficiis nunquam rectè uti sciat. *J.* (5) Scilicet illud est, quod dicitur : Nunquam sapiunt stulti nisi in angustiis. *L.* Ergo plectuntur meritò. *J.* (6) Quid quod admonitiones etiam irrident ? *L.* Sunt qui nullam omnino ferre possunt : quin bene & comiter etiam monentibus irascuntur. *J.* Audi aliquid gravius : fuerunt qui mihi verbera minarentur, quum eos humanissimè admonerem. *L.* Illud mihi novum non est. Nam & quidam mihi aliquando pugnum intentavit : (7) quòd nisi veritus esset patris mei auctoritatem, profectò vapulâssim acerrimè. *J.* Sed omittamus eos, quia cæci sunt, nec tamen se tales esse intelligunt : jactant (8) se probè callere quid sit Evangelium, quum revera Euangelio adversentur. *L.* Si verbi divini ministros & pastores suos non audiunt, quì putas fieri posse ut nos audiant ? *J.* Sequamur

quamur ergo quod præcepit Christus. *Nollite dare sanctum canibus.* L. At sunt quidam simplices & benevoli, qui auditione verbi Divini mirum in modum delectantur: ii sunt quos docere est jucundissimum. J. Quàm gaudeo, quoties in tales incido! ut ego illos complector libenter! L. Nec immerito: nam ubi eos docueris, tum demum frueris laboris tui fructu, non sine voluptate maxima. J. Sed nos quid cogitamus? nos vides (9) ut nox ferè, nos oppresserit? L. Discedamus igitur & cras (si Dominus permiserit) pluribus agemus unà de studiis alacriter repetendis.

(1) Jam abhinc octo dies.] Habebantur prælectiones sc. *Even eight Days ago.* (2) Probatio jamne incepta est?] *Is the Examination begun yet?* (3) Id in lucro deputabo.] *I shall put it amongst my Winnings. That I shall reckon to the Account of clear Gain.* (4) Quæ tibi sunt adversa?] *What things do you understand by Crosses?* (5) Scilicet illud est quod dicitur.] *Verily, (doubtless) that Saying is true. So true is that Saying.* (6) Quid quod?] *Besides.* (7) Quod nisi veritus esset.] *And but that he feared. And had he not stood in Awe of.* (8) Se probè callere.] *That they perfectly well understand.* (9) Ut nox ferè nos oppresserit.] *How the Night has almost overtaken us.*

COLLOQUIUM LXXXVIII.

ARGUMENTUM. De moribus adolescentis ingenui, tam absente patre, quam presente. De quinto Decalogi præcepto. Locus Pauli de honore liberorum erga parentes. Exemplum

emplum simulatæ repugnantix ad eliciendum colloquium.

LAMBERTUS, MARTINUS.

Pater tuus, (1) ut accepi, rediit ex Gallia?
M. Rediit sanè. *L.* Quando? *M.* Die Lunæ, vesperi. *L.* Adventus ejus non tibi molestus fuit? *M.* Quid molestus? immo verò jucundissimus; sed cur istud rogas? *L.* Quia forsitan, illo absente, liberiùs vivendi tibi est potestas. *M.* Nescio quam mihi libertatem narras. *L.* Potandi, ludendi, cursitandi. *M.* An igitur putas me nihil aliud agere, dum pater abest? *L.* Sic ferè solent omnes. *M.* Dissoluti quidem. Nam quod ad me attinet, absente patre, sic vivo, ut eo præsentem. Non poto, sed bibo quantum satis est; ludo quum tempus postulat; non discuro, sed cum bona matris venia in publicum prodeo, quum aliquid habeo negotii. *L.* Etiamne matri tantopere subditus es? *M.* Æquè ac patri. Quid enim putas? nonne de utroque æquale est præceptum Domini? *L.* *Honora, inquit, patrem tuum & matrem tuam.* *M.* Quid Ethnicus ille auctor distichorum moralium?

Dilige non agrâ charas pietate parentes:

Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Quid Paulus noster? *Filii, obedite, inquit, parentibus in Domino.* Nonne parentis nomine pater & mater continentur? *L.* Istud à Latinis observatur auctoribus. *M.* Quin etiam, si quod esset reverentiæ discrimen, videremur optimo jure plus debere matribus: (2) ut quæ dolores

tantos ac labores propter nos pertulerunt. *L.* Novi ego ista : & quæ dixisti placent mihi omnia. *M.* Cur ergo mihi repugnabas ? *L.* (3) Ut eâ quasi repugnantia nobis accerferem sermonis materiam. Nam (ut tute nosti) præceptor sæpe nos exhortatur, ut nostrum otium in ejusmodi sermonibus impendamus. *M.* Bonum fanè otium, quod in honesto negotio consumitur. *L.* Huc pertinet illud (4) Africani apophthegma, qui dicebat, *Se nunquam minus otiosum esse, quam cum otiosus esset*, ut ex Cicerone didicimus. *M.* Sed jam tempus monet ut huic sermoni finem imponamus. *L.* Rectè mones : fortasse enim tuâ causâ cœna tardatur domi. *M.* Plura, si Dominus permiserit, in proximo congressu. *L.* Precor tibi noctem prosperam. *M.* Et ego tibi *placidam per membra quietem*.

(1) Ut accepi.] Auditione sc. *As I have heard.* (2) Ut quæ dolores tantos pertulerunt.] *Since they have went through such Pains.* (3) Ut nobis accerferem sermonis materiam.] *That I might furnish Matter of Discourse for us.* (4) Africani.] *Of Scipio Africanus.*

COLLOQUIUM LXXXIX.

ARGUMENTUM. *Ab observatore monetur quidam adolescens, ut in admonendo fratre natu minore sit diligentior. Pergendum constanter in admonendis omnibus, præcipue qui nobis conjuncti sunt. Bonæ indolis signum quoddam in puero. Exemplum fraternæ admonitionis.*

MARCUS OBSERVATOR, NICASIUS.

FRater tuus semper in concione aut garrit, aut ineptit, aut aliquem incitat : ex quo fit,

fit, ut sæpe notandus sit, deinde vapulet. *N.* Quid vis faciam? *M.* Cur non sæpe mones? *N.* Nunquam desisto monere. *M.* Perge, præcor. *N.* Nihil est quod me preceris. Nunquam cessabo, donec, volente Deo, aliqua ex parte se correxerit. *M.* Sic usurpabis Catonis præceptum; *Quando mones aliquem: nōsti cætera.* *N.* Sed oro te, mi Marce, (1) ut quoties eum notaveris, id mihi renuncies. *M.* Nunquam finis esset: adeò frequens est nomen ejus in meis commentariolis. *N.* Saltem (2) fac me semel certiozem; quum primùm commiserit, quo sit accusandus: tum ego dicam patri, cujus verba magis timet quàm verbera. *M.* Istud non est parvum bonæ indolis argumentum. *N.* Ita spero quidem. Facies igitur quod rogo? *M.* Immo verò, atque libens.

(1) Ut id mihi renuncies.] *That you would tell me of it.* (2) Fac me certiozem quum primùm commiserit, quo sit accusandus.] *Make me acquainted with the first Fault he commits that deserves complaining of.*

COLLOQUIUM XC.

ARGUMENTUM. Nicolaus Oberto arcanum commissum extorquere frustra conatur. Amicus alter idem. Exemplum taciturnitatis in celandis amicorum consiliis. Item in curiosos arcanorum scrutatores.

NICOLAUS, OBERTUS.

(1) **Q**UID consilii tractabas modò cum præceptore? *O.* Si scire cupis, illum percontare? *N.* Cur me celas? *O.* Ut ne palam facias. *N.* Non ideo, crede mi-

hi, te rogo, ut id proferam. Quid enim proficerem? *O.* (2) Quamobrem igitur tam cupidè rogas? *N.* Nimirum, ut mecum tacitus gaudeam, si quid boni audiêris. *O.* Itane paratus advenis, ut à me extorqueas, quod mihi uni, idque à præceptore, creditum est? *N.* Quod mihi dixeris, surdo & muto dictum puta. *O.* (3) Egone tergum meum in fidem tuam committam? *N.* Id profectò potes, et quidem sine periculo. *O.* Nunquam dices (4) tam commodè, ut istud mihi persuadeas. *N.* Dabo fidem me taciturnum. *O.* Etiam si per quater sanctissimè juraveris, non prodam. Proinde tu desine percontari. *N.* Hem, ubi est illa nostra amicitia? *O.* Nescis dictum illud sapientis? *Quod tacitum esse vis, nemini dixeris.* *N.* Audivi aliquoties: sed quod amico dictum sit, nemini dictum videtur. Est enim amicus quasi alter idem. *O.* Eadem tibi dicet, qui scire ex te volet, & item alius qui ex illo: atque ita ad aures omnium perveniet. Itaque si me tibi posthac vis amicum esse, me missum facito. *N.* (5) Non sum imperator, ut te missum faciam. *O.* Pergin' molestus esse? *N.* Abire malim quàm tibi molestiam exhibere.

(1) Quid consilii tractabas?] *What Secret was you talking of? what secret Matter was you discoursing?* (2) Quamobrem igitur tam cupidè rogas?] *Why are you so importunate then?* (3) Egone tergum meum in fidem tuam committam?] *Shall I trust you with my Back-side? Shall I venture a Whipping upon your Ability of keeping a Secret!* (4) Tam commodè.] *So cunningly.* (5) Non sum imperator, ut te missum faciam.] *I am no General, to give you a Discharge.*

COLLOQUIUM XCI.

ARGUMENTUM. *Non est mentiendum, ne in rebus quidem levioribus. Apud Deum nullum est leve peccatum. Peccata nostra Deus in Christo condonat. Christus deprecator noster & advocatus. Nemo non peccat sapissime, etiam in bonis operibus. Quid agendum sit ut peccata remittantur. Paulus veniam consecutus: & quare. Divini verbi studium inter exercitationes scholasticas annumerandum. Quorsum in literis humanis instituendi sint pueri.*

NICOLAUS, OLIVARIUS.

(1) **E** Cquid hodie precatus es domi? O. Cur quæris istud? N. Quia non interfuisti matutinæ precationi. O. Quî scis? N. Observavi. O. Atqui tu non es observator. N. Non sum. O. Quamobrem igitur observabas? N. Quia mihi es charissimus. O. Quid tum? N. Dolebit mihi si vapulabis. O. Quid? an ego notatus fui? N. (2) Etiam dubitas? O. Quum recitaretur catalogus, nemo me excusavit? N. Nemo, quòd sciam. O. Si tantopere me amas, ut dicis, cur tute non excusasti me? N. (3) Quid causæ dixissem? O. Commentus esses aliquid. N. Ego mentitus essem? O. Quid inde? N. Sed ex verbo Dei mentiri vetitum est. O. Fateor, sed erat leve mendacium. N. Nihil leve judicandum est, quo Deus offenditur. O. Negare istud non possum: sed levia ista facile remittit nobis propter Jesum Christum, qui est deprecator noster & advocatus. Nam (4) quotusquisque non peccat quotidie sæpissimè? N.

Profectò nullus : quinetiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non insit aliqua peccati species. *O.* (5) Quid ergo futurum esset nobis, nisi Deus facile ignosceret ? unde & quotidie precantes dicimus, Remitte nobis debita nostra. *N.* Nihil dubitare debemus, quin remittat, si errata nostra seriò & verè agnoscamus, si ex animo petamus veniam, si fidem habeamus nobis ignosci. *O.* Quid igitur restat ? *N.* (6) Illud restat, ut neque delectemur peccatis, neque in his persistamus : neque malitiosè, scienter, & de industria peccatum committamus. Niuis enim multa sunt (7) quæ per carnis infirmitatem peccamus, aut etiam per ignorantiam. *O.* Nihil dubito de peccatis illis quæ ex carnis imbecillitate perpetramus, qualis fuit Petri abnegatio : sed quæ sit ut peccemus per ignorantiam : *N.* De hoc, Pauli exemplum habes, qui scribens, ad Timotheum, in priore epistola palam profitebatur se, quamvis Ecclesiam Dei persecutus fuerit, tamen veniam esse consecutum : quia ignorans id fecerit. *O.* Isto exemplo mihi abunde satisfecisti : nam et ego (8) id legere memini : sed scin' tu quoto epistolæ capite id scriptum sit ? *N.* Equidem non soleo vexare memoriam in retinendis capitum numeris : mihi hoc tempore satis esse videtur aliquot sententias quasi raptim annotare, quas memoriæ mandare liceat, si quid interdum otii suffurari possim ex quotidiana studiorum præsentium occupatione. *O.* Utinam ego quoque id facere possem. *N.* Quid impedit ? *O.* Vix ego queo (9) satis præceptori face-

re in exercitationibus scholasticis: tantum abest ut aliis studiis aliquid temporis impertiri concedatur. *N.* Satis profectò quotidie sumus occupati: sed hæc tamen ferenda sunt, quamdiu nobis opus esse, ipsi Deo & parentibus nostris visum fuerit. *O.* Ego propterea libenter fero ac tolero omnes ejusmodi labores. *N.* Quâ spe toleras? *O.* Quia futurum spero, ut primi sint gradus quibus ad majora (10) aliquando perveniam. *N.* Sed de his aliâs pluribus: nunc agamus quod instat. *O.* Quid istud est? *N.* Audin' tu ad cœnam signum dari? *O.* Bonum signum nuncias: jam sentiebam esuriem. *N.* Nimirum quia merendam prætermisisti. *O.* (11) Utinam eâ tam faciliè semper abstinere possem, quàm hodie carni libenter. *N.* Ego verò non libenter careo, nisi occupatus necessario negotio.

(1) *Ecquid hodie precatus es domi?*] *Have you said any Prayers at home to-day?* (2) *Etiam dubitas?*] *Can you make any doubt of that?* *As if that were a strange thing.* Thus, *Etiam rogas?* &c. *How can you ask such a Question?* &c. (3) *Quid causæ dixissem?*] *What Excuse should I have made?* (4) *Quotusquisque non peccat?* *Where's the Person that does not sin?* (5) *Quid ergo futurum esset nobis?*] *De se* *What would become of us then?* (6) *Illud restat.*] *This remains.* (7) *Quæ peccamus.*] *That we offend in.* (8) *Id legere memini.*] *I remember to have read it.* (9) *Satis præceptori facere.*] *A Tmesis* *For* *satisfacere præceptori.* (10) *Aliquando.*] *At last.* (11) *Utinam eâ tam faciliè semper abstinere possem, quàm hodie carni libenter.*] *I wish I could always forbear it as easily as I have been without it to-day.*

COLLOQUIUM XCII.

ARGUMENTUM. *Obertus Patricio commodatum reddit cum gratiarum actione. Beneficia ultro citroque oblata. Exemplum aulicæ civilitati propemodum simile.*

OBERTUS, PATRICIUS.

ECce reddo tibi commodatum, & gratias ago maximas. *P.* Non est quod agas: sed tu satissime usus eras? *O.* Satis diu usum concessisti, (1) quæ tua est humanitas. *P.* Quoties opus erit, quæso, ne parcas rebus meis. *O.* Non parcam, quando ita jubes. *P.* Pergratum mihi feceris. *O.* Gratiam habeo maximam: tu verò nostris (2) vicissim utere, si quid opus fuerit. *P.* Non est quòd moneas: satis meâ sponte sum impudens. *O.* Immo verecundus nimis. *P.* Esto: aliquando tamen senties. *O.* Ita velim. Bene vale. *P.* Te servet Dominus Deus.

(1) Quæ tua est humanitas.] *Such is your Courtesy.* (2) Vicissim.] *In your Turn.*

COLLOQUIUM XCIII.

ARGUMENTUM. *Non est malum malo, sed malum bono compensandum.*

ESAIAS, DATHENUS.

(1) **L**icetne malum malo rependere? *D.* Cur istud quæris? *E.* Ut iis respondere possim, qui hac in re mihi contradicunt. *D.* Bre-

Breviter interrogasti: respondeo brevissimè:
 Non licet. *E.* Cur non? *D.* Quia vetuit Christus, & post eum Apostoli. *E.* Quid igitur faciendum est? *D.* (2) Malum bono compensandum. *E.* Annon satis est bonum bono rependere? *D.* Non satis Christiano maximè. *E.* Quare? *D.* Nam Christianum oportet Christum præceptorem imitari. *E.* Quid fecit Christus in eo genere? *D.* Sanavit eum, qui ipsi colaphum impegerat: precatus est pro iis qui ipsum in crucem sustulerant: alia item multa fecit ejusmodi. *E.* Nihilne igitur facit qui gratiam pro gratia rependit? *D.* Tantum facit quantum faciunt Ethnici. *E.* Quid illi faciunt? *D.* Amicos diligunt, & referunt gratiam à quibus acceperunt. *E.* Nihilne amplius? *D.* Nihil: nam quid amplius expectes ab iis qui verum Deum non noverunt? *E.* Quid faciunt inimicis? *D.* Quibuscunque modis possunt eos persequuntur. *E.* Estne Christiano peccatum? *D.* Si non licet, ut jam tibi probavi, conclude id peccatum esse. *E.* Atqui, ut vulgò dicitur, *vim vi repellere licet*: Quam sententiam (3) novus quidam Poëta etiam latius interpretatus est his verbis:

Pellere vim vi jura sinunt, & vulnere vulnus.

Quid ad hoc respondes? *D.* Istud quidem permittunt Ethnicorum leges: sed lex divina longè aliter loquitur. *E.* Quid divina lex? *D.* Idem quod Dei verbum. *E.* Quicquid ergo fit contra Dei verbum, estne peccatum? *D.* Procul

cul dubio peccatum est. *E.* Potesne ista probare ex divinis literis? *D.* Quidni possim? nihil facilius. *E.* Adfer mihi, quæso, sententias. *D.* Non credis (4) id, quod est omnibus in confesso? *E.* Immo verò indubitanter credo. *D.* Quid igitur opus est testimoniis? *E.* Ut contradicentibus certò respondere possim. *D.* Rectè intelligis; sed quia non posses extempore memoriæ mandare expecta dum tibi describam in chartula: in qua etiam sit locorum annotatio, ut possis quibus voles etiam digito demonstrare. *E.* Optimum ex tempore consilium: quanto istud mihi commodius fuerit? sic enim per otiam ediscam: ut ad manum habeam quoties erit opus. Sed quando mihi dabis? *D.* Cras, si libet, huc ad me revertere. *E.* Quotâ horâ? *D.* A meridie primâ. *E.* Sat habeo: interea vale. *D.* Te servet Dominus Deus.

(1) Licetne malum malo rependere? [*Is it lawful to render Evil for Evil?*] (2) Malum bono compensandum. [*We must return Good for Evil.*] (3) Novus quidam Poëta. [*A (certain) modern Poet.*] (4) Quod est omnibus in confesso. [*Which all the World allow.*]

COLLOQUIUM XCIV.

ARGUMENTUM. *Simulatione quadam hic quæsitum est colloquendi argumentum. Lex scholastica, ne pueri res suas alienare audeant. Christi exemplo adversa ferenda propter ipsum. Sine Divini Spiritûs auxilio nihil fieri potest boni: precibus autem illud est impetrandum.*

HIP.

HIPPOLYTUS, JASON.

VIS emere hoc cingulum? *J.* Cur emerem?
unum mihi satis est: tu verò cur vis vendere? *H.* Quia sunt mihi duo. *J.* Nec tamen licet ut vendas, nisi vis in pœnam incurrere. *H.* Quid vetat me vendere res meas? *J.* Nihil adhuc tuum habes. *H.* Eho! nihil? unde probas istud? *J.* Quia nondum es (1) tui juris: sed sub patria potestate. Denique vis audire breviter tibi istud non licere? *H.* Maximè velim. *J.* De hoc lex est scholastica, cujus hæc est sententia: *Pueri injussu parentum, nec vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent quovis alio modo: Qui contra fecerit verberibus mulsetur.* *H.* Istud ego non ignorabam: sed volebam periculum facere, an constans esses in observandis legibus. *J.* Tu igitur es simulator. *H.* In hac simulatione nihil video esse mali: num tu interpretaris malè? *J.* Minimè verò: nihil enim nocuisti mihi. *H.* Quid si nocuissem? *J.* Tulissem æquo animo, ut Christianum decet. *H.* Utinam adversa omnia sic feramus propter Christum, qui (2) nihil non tulit salutis nostræ causâ. *J.* Feremus certè, si exemplum ejus semper nobis proponamus (3) ob oculos. *H.* Difficile (4) id quidem est. *J.* Immo impossibile, nisi illius Spiritu semper adjuvemur: quod quidem assiduis precibus est impetrandum. *H.* O quàm suavi sermone tantillum otii consumpsimus!

(1) Tu

(1) Tui juris.] *At your own Disposal. Your own Master.* (2) Nihil non.] *Everything.* (3) Ob.] *Before.* (4) Id quidem.] *That (with an Emphasis; which expresses the Force of the Particle.) That I'm sure.*

COLLOQUIUM XCV.

ARGUMENTUM. De quodam convivio. Qui convivæ: quæ ferculorum varietas & copia, quis ordo fuerit, &c. Notatur obiter conviviorum luxus. Gratiarum actio. Objurgatur ipse convivator de luxu.

REGIMIUS, SAMUEL.

Quid est quòd hodie tam citò (1) à patruo rediëris, præsertim quum fuerit convivium? *S.* Quid illic fecissem diutius? *R.* Cœnam expectâssem, ut ederes de prandii reliquiis. *S.* Satis ederam in prandio. Præterea jussit patruus, ut domum reducerem præceptorum, (2) quem ego ad convivium deduxeram. *R.* Quid frater tuus patruelis, cur in ludum vobiscum non rediit? *S.* A matre retentus est in unum aut alterum diem. *R.* Quamobrem? *S.* Ut illi refarciantur vestimenta. *R.* Illa est mulierum cura. Sed age, quoniam nunc otiosi sumus, narra mihi, quæso, aliquid de convivio. *S.* Quid de illo scire cupis? *R.* Primum qui convivæ fuerint: deinde quàm lautum & opiparum convivium. *S.* Convivæ fuerunt hi (3) præcipui, (4) quatuor Syndici, (5) Subpræfectus urbis, & alli duo primæ notæ è (6) Senatorum numero. *R.* Nostine? *S.* De facie quidem sed eorum non (7) teneo nomina. *R.* Nulline præterea? *S.* Duo item ex patruï mei familiaribus.

R. (8)

R. (8) Quotus accumbebat præceptor? *S.* Quotus esset, non observavi: sed erat in media ferè mensa, è contraria parte mei patrui. *R.* Tu verò? *S.* Hui, inepte, quî istud rogas! Egone homunculus cum tantis viris epularer? Satis hoc mihi honorificum fuit, (9) quòd ministrarem. *R.* Nullæne erant mulieres? *S.* Nullæ præter uxorem patrui: quæ quidem sedebat (10) in mensa extrema. *R.* Quid illa tam remota? *S.* Sic voluit ipsa, ut identidem commodiùs surgeret propter ordinem ministerii. *R.* Quid filius? *S.* Juxta matrem assidebat. *R.* (11) Habeo de convivis: nunc exspecto de convivio. *S.* Onus mihi valde magnum imponis ac difficile, maximè propter memoriam: sed quando, ut dixisti, (12) plusculum otii nacti sumus hoc pomeridiano tempore, dabo equidem operam ut aliqua ex parte expleam desiderium tuum. *R.* Pergratum mihi feceris. *S.* (13) Eâ tamen lege, ut par pari referas, si quando dabitur occasio. *R.* De hoc nihil est quod dubites. Incipe. *S.* Audi nunc jam. *R.* Quia, ut ais, longa est narratio, dic mihi primum, quotâ horâ (14) accubitus est? *S.* Ferè decimâ. *R.* Quotâ surrectum? *S.* Paulò ante meridiem. *R.* Sedebantne omnes (15) commodè? *S.* Commodissimè. *R.* Nunc ad rem aggredere. *S.* Accipe igitur mensæ præludia. *R.* (16) Appone quum voles. *S.* In primis, apposita sunt tenella crustula mellita (17) operis pistorii cum aromatite. *R.* Optimum fanè exordium, & ad

conciliandos animos aptissimum. *S.* (18) Omitte, quæso, istas interpellationes, ne mihi perturbetur memoria. *R.* Posthac non interpellabo, (19) nisi si quid opus erit requirere. *S.* Sequutæ sunt pernæ salitæ, hilla infumata, lucanicæ, linguæ bubulæ, sale quoque & fumo indurata. Atque hæc ad excitandam appetentiam, & sitim acuendam. *R.* Quasi vero non satis acrueretur Solis æstu & fervore. *S.* Sic docti facere solent convivatores. *R.* Isthæc audio libenter, præsertim quum exprimas omnia propriis & significantibus verbis. Perge porro. *S.* Eodem ordine interposita sunt acetaria è lactucis capitatis, avium intestina frixa, minutalia ex vitulina, cum ovorum vitellis integris. Et hæc hætenus de præludiis; qui primus missus fuit. *R.* Nihil interim bibitum est? *S.* Indigna homine quæstio. Quis enim vino hic parceret? vix tres, & quidem strenuissimi fundendis potibus sufficiebamus: sed de potibus agam posterius, sine me cibos expedire. *R.* Age, *smo.* *S.* In secundo missu hæc ferè fuerunt; artocrex, pulli gallinacei elixi cum lactucis, bubula, vervecina, vitulina, suilla recens & falsa, jus carniū ovorum vitellis, croco & omphacio suavissimè conditum: aliquot item juscula ex oleribus. *R.* Hic plus opinor fabulatum quàm esum fuisse, quia scilicet assa exspectabantur. *S.* Vix mensam attigerant, quum illa tollere jussi sumus. Venio igitur ad tertium missum, in quo assa hæc fuerunt exposita: pulli gallinacei,
pulli

pulli columbini, anserculi fartiles, & fuculi, item cuniculi, armi vervecini, postremo ferina duorum generum, opere pistorio incrustata.

R. Quid præterea? *S.* Quid? hem! (penè prætermini) duæ perdices interjectæ cum lepusculo, fabæ virides frixæ, & pisa cocta cum filiquis.

R. Nihilne piscium? *S.* In tempore admones. Erat trutta ingens, quæ divisa fuerat in partes quatuor, præter caudam: prægrandis item lucius, ad eundem modum quadripartitus. (2) Taceo minutos pisces & mediocres, partim elixos, partim assos aut frixos, item caneros fluviatiles, magno omnia numero:

sed hæc magis ad ostentationem, quàm ad necessitatem. De his enim ferè nihil gustatum est. *R.* Unum mihi videris præterminis. *S.* Quid istud est? *R.* Nulline erant intinctus?

S. Immo singulis propemodum ferculis addita erant scitissimi saporis embammata, quæ coquus ipse miro artificio concinnaverat. Nec verò defuerunt capparides ex oleo & aceto, mala citrea, olivæ conditivæ cum sua muria, acetum rosaceum, & succus oxalidis.

R. O quot & quanta gulæ irritamenta! *S.* Adde etiam, corporis & animi impedimenta. *R.* Sed quis, quæso, fuit ultimus actus fabulæ? *S.* Tandem

quum jam nec carnes, nec pisces ullus ederet, jubet patruus apponi bellaria: in quibus hæc fuerunt præcipua: caseus recens pinguißimus, itemque vetus multiplex. Scriblitæ, placentulæ, oryza in lacte cocta & bene saccharata,

persica præcocia, ficus, cerasa, uvæ passæ, cariotæ,

otæ, tragemata ferotina, falgama multorum generum, & alia quæ nunc mihi non occurrunt. Tanta denique fuit omnium esculentorum affluentia, ut mensa ipsa vix sustineret. (21) Quid quæris? quater aut quinquies mutati sunt orbes & quadrulæ. Cibos crassos & duriores magna ex parte integros in culinam referebamus: adeò pauci attingebat propter delicatiorum copiam. *R.* Quid confert tanta cibarium abundantia & diversitas? *S.* Ad gravandum stomachum, & morbos complures generandos. Sed quid agas? sic ferè hoc tempore vivitur. *R.* Qui talibus viris convivia faciant, certare videntur de copia, de apparatu, de splendore & lautitiis. *S.* Et tamen exstant inter hujus civitatis leges quædam, ut audiui, sumptuariæ. *R.* Silent leges inter convivia, ut obiter è Cicerone detorqueamus aliquid. *S.* An putas omnes convivas (22) illâ sumptuum immanitate delectari? *R.* Non puto, nisi fortè sint Iurcones, aut Asoti, aut Apiciani (ut ita dicam) ventricolæ. Cæterùm quid est in causa? *S.* Rogas? convivatorum non modò stultitia sed etiam insania. *R.* *Maxima pars hominum morbo jactatur eodem*, ut ait Horatius. *S.* Sed nos hanc censuram omittamus, juxta proverbium, *Ne futor*, &c. *R.* Redeamus igitur ad propositum. Quale vinum appositum est? *S.* Si de colore quæris, album, nigrum, fulvum, sanguineum, deque singulis coloribus vina multiplicia: si de bonitate, omnia ferè generosissima: sed in primis commendabant illud

illud vini genus ex Burgundia, quod vulgò vocatur *Arbosum*. *R.* Unde hoc petebatur. *S.* E patruì cella vinaria. *R.* Habetne multum ejusmodi? *S.* Duos cados vini helvelli: duos item albi limpidissimi. *R.* Quis fuit prandii excitus? *S.* Ubi videt patruus convivas omnes penè defessos edendo, bibendo, colloquendo, tunc vinum jubet fundi singulis: omnes ad extremum potum invitat. Hinc ordine tolluntur omnia: insternuntur mensis latiora mantilia ex lino tenuissimo, datur aqua odorifera manibus leviter abluendis: ego & patruelis de more Deo gratias agimus: ipse verò patruus clarâ voce agit universo cœtui: tandem primus Syndicus, convivorum nomine, satis accurato fermone publicas agit convivatori: simul objurgat eum quòd tam magnifico & sumptuoso apparatu convivatus fuerit. Immò (inquit patruus) mihi, quæso, ignoscite quod vos pro dignitate non satis ampliter tractaverim. His dictis surgunt è mensa universi: magna pars, vale dicto, statim discedit: cæteri manent, stantes & colloquentes in aula. *R.* Quid vos interea, qui ministraveratis ad mensam? *S.* In culinam ad prandium nos recepimus: (23) corpus illie otiosè & ex animi sententia curavimus. *R.* Ubi erat interim præceptor? *S.* Patruus illum seorsum vocaverat ad colloquium. *R.* Credo ut te & filium suum de meliore nota commendaret. *S.* Istud est verisimile. *R.* Nescis quæ fuerit causa tanti convivi? *S.* Quid mea seire refert? *R.* Tanto minus igitur

tur mea. S. Rectè colligis, & sic expectabam. R. Atqui non sum dialecticus. S. Tibi est naturalis dialectica. R. Eandem habent & rustici. S. Sed age, die mihi serio: non ego te tractavi magnificè? R. Tali convivio nunquam interfueram. S. Gaudeo stomacho tuo satis esse factum. R. Est Deo gratia, qui dedit nobis otium tam jucundum. S. Surgamus tandem: nam audio pueros à lusu discedere.

(1) A patrùo.] *From your Uncle's.* (2) Quem ego deduxeram.] *Whom I had waited upon.* (3) Præcipui.] *Principal.* (4) Quatuor syndici.] *The four city Commissioners, Consuls, Attorneys, Persons deputed by a State to transact foreign affairs.* (5) Subpræfectus.] *The Deputy-Governor.* (6) Senatorum.] *Of the Aldermen.* (7) Teneo.] *Memoria sc.* (8) Quotus accumbebat?] *In what Place (Order) sat?* (9) Quod ministrarem.] *That I waited (at Table.)* (10) In mensa extrema.] *At the lower End of the Table.* (11) Habeo de convivis.] *So much for the Guests. I am satisfied as to the Company.* (12) Plusculum otii.] *A pretty deal of Leisure.* (13) Et tamen lege.] *But upon this Condition.* (14) Accubiturum est.] *A convivis.* (15) Commodè.] *Conveniently.* (16) Appone.] *Mensæ sc. Set 'em on.* (17) Operis pistorii.] *Made by the Baker.* (18) Omitte quæso istas interpellationes.] *Forbear I pray those Interruptions. (Interlusions.)* (19) Nisi si quid opus erit requirere.] *Unless perchance there be occasion to ask you something.* (20) Taceo.] *I forbear to mention.* (21) Quid quæris?] *In short.* (22) Illa immanitate.] *With that prodigious Excess.* (23) Corpus curavimus.] *We made much of ourselves.*

COLLOQUIUM XCVI.

ARGUMENTUM. *Aliquot nomina carnis generum. Reprehenditur imperite locutus. Vivarium ferarum. Hortatis ad agnoscenda beneficia Dei. Eleemosyna secreta. Locutus Evangelio.*

STEPHANUS, TREBATIUS.

(1) **N**UNC demum redis à foro? *T.* Quid demum? tanta est ad lanienam turba, ut vix accedere potuerim. *S.* Quas attulisti nobis carnes in diem crastinum? *T.* Bubulam & vervecinam. *S.* Estne in foro carnum magna copia? *T.* Tanta profectò, ut mirer adeò caras esse. *S.* Nihil mirum. Ut multæ sunt carnes, ita multi qui carnes edunt quotidie. Sed quæ potissimum vidisti carnis genera? *T.* Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, suillam, hædinam, agninam. *S.* Nihilne amplius? *T.* Quid velles præterea? *S.* Nihil igitur erat ferinæ? *T.* Non queo referre simul omnia: immo etiam ferinam vidi. *S.* Qualem? *T.* Cervinam & aprugnam. O quàm pinguis est aprugna! *S.* O quàm ineptus es! *T.* Quid ita? *S.* Quia falleris in rerum nominibus. Nam quod in sue domestico dicitur arvina, id in sue fero (id est apro) callum vocatur, & est in eo genere durissimum. *T.* Istud quidem audire non memini. *S.* Nunc audisti: manda, si vis, memoriæ. *T.* Tu verò, doctor, unde istud didicisti? *S.* Domi nostræ
ferina

tur mea. *S.* Rectè colligis, & sic expectabam. *R.* Atqui non sum dialecticus. *S.* Tibi est naturalis dialectica. *R.* Eandem habent & rustici. *S.* Sed age, dic mihi seriò: non ego te tractavi magnificè? *R.* Tali convivio nunquam interfueram. *S.* Gaudeo stomacho tuo satis esse factum. *R.* Est Deo gratia, qui dedit nobis otium tam jucundum. *S.* Surgamus tandem: nam audio pueros à lusu discedere.

(1) A patrùo.] *From your Uncle's.* (2) Quem ego deduxeram.] *Whom I had waited upon.* (3) Præcipui.] *Principal.* (4) Quatuor syndici.] *The four city Commissioners, Consuls, Attorneys, Persons deputed by a State to transact foreign affairs.* (5) Subpræfectus.] *The Deputy-Governor.* (6) Senatorum.] *Of the Aldermen.* (7) Teneo.] *Memoria sc.* (8) Quòtus accumbebat?] *In what Place (Order) sate?* (9) Quod ministrarem.] *That I waited (at Table.)* (10) In mensa extrema.] *At the lower End of the Table.* (11) Habeo de convivis.] *So much for the Guests. I am satisfied as to the Company.* (12) Plusculum otii.] *A pretty deal of Leisure.* (13) Et tamen lege.] *But upon this Condition.* (14) Accubiturum est.] *A convivis.* (15) Commodè.] *Conveniently.* (16) Appone.] *Mensæ sc. Set 'em on.* (17) Operis pistorii.] *Made by the Baker.* (18) Omitte quæso istas interpellationes.] *Forbear I pray those Interruptions. (Interlocutions.)* (19) Nisi si quid opus erit requirere.] *Unless perchance there be occasion to ask you something.* (20) Taceo.] *I forbear to mention.* (21) Quid quæris?] *In short.* (22) Illa immanitate.] *With that prodigious Excess.* (23) Corpus curavimus.] *We made much of ourselves.*

COLLOQUIUM XCVI.

ARGUMENTUM. *Aliquot nomina carnis generum. Reprehenditur imperite locutus. Vivarium ferarum. Hortatis ad agnoscenda beneficia Dei. Eleemosyna secreta. Locutus in Evangelio.*

STEPHANUS, TREBATIUS.

(1) **N**UNC demum redis à foro? *T.*
Quid demum? tanta est ad lanienam turba, ut vix accedere potuerim. *S.*
Quas attulisti nobis carnes in diem crastinum?
T. Bubulam & vervecinam. *S.* Estne in foro carnum magna copia? *T.* Tanta profectò, ut mirer adeò caras esse. *S.* Nihil mirum. Ut multæ sunt carnes, ita multi qui carnes edunt quotidie. Sed quæ potissimum vidisti carnis genera? *T.* Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, suillam, hædinam, agninam. *S.* Nihilne amplius? *T.* Quid velles præterea? *S.* Nihil igitu erat ferinæ? *T.* Non queo referre simul omnia: immo etiam ferinam vidi. *S.* Qualem? *T.* Cervinam & aprugnam. O quàm pinguis est aprugna! *S.* O quàm ineptus es! *T.* Quid ita? *S.* Quia falleris in rerum nominibus. Nam quod in sue domestico dicitur arvina, id in sue fero (id est apro) callum vocatur, & est in eo genere durissimum. *T.* Istud quidem audire non memini. *S.* Nunc audisti: manda, si vis, memoriæ. *T.* Tu verò, doctor, unde istud didicisti? *S.* Domi nostræ ferina

ferina caro res est frequentissima. *T.* Unde vobis tanta est copia? *S.* Pater habet ruri ferarum multarum vivarium, ex quo interdum solidi apri in urbem adferuntur. *T.* Quale est vivarium istud? *S.* Locus est ferè quadrangulâ formâ, amplissimus, muris altissimis septus undique, confitus multis & proceris arboribus: inter quas sunt dumeta maximè densa. *T.* Quales sunt illic arbores: utrùm urbanæ an silvestres? *S.* Silvestres ferè omnes: sed in his sunt potissimùm quercus & fagi: quarum glânde pascuntur cervi, apri, damæ. *T.* O quantas meritò gratias Deo debetis, qui vobis largitus est tantam rerum omnium abundantiam. *S.* Non sumus immemores beneficiorum ejus. Pater enim plurima bona in pauperes erogat; quod tamen tibi uni dictum esse velim. *T.* Cur ita? *S.* Quia talia non vult prædicari. *T.* Tanto magis laudandus, quòd Christi præceptum verè sequitur: cujus verbo apud Matthæum scripta sunt; *Quum facis*, inquit, *elemosynam*, & quæ sequuntur. *S.* Quoto capite? *T.* Sexto, nisi me fallit memoria. *S.* Sed hæc hætenus: satis enim sumus collocuti: & jam ad disputandum convenitur. *T.* Eamus igitur. *S.* Sequere me: aut (si mavis) præcede. *T.* Ego neutrum faciam, sed unâ ibimus.

(1) Nunc demum?] *But now at last.*

C O L.

COLLOQUIUM XCVII.

ARGUMENTUM. Olerum quorundam nomina enumerantur: Moretum Virgilianum. Latitia ob rem culinariam. A puero fructus & olera carnibus præferuntur. Studiosis satis est modicum alimentum. Parentes agre ferunt nisi filios in schola bene curatos videant. Matrum indulgentia. Parentum amor in liberos non facile immutatur.

TREBATIUS, VIVES.

UBI fuisti hodie post prandium? *V.* In horto præceptoris. *T.* Quid illuc iveras? *V.* Ille me miserat petittum olera. *T.* Quæ tandem olera collegisti? *V.* Vix enumerare possum omnia. *T.* (1) Saltem quæ occurrunt memoriæ. *V.* Sed cur istud quæris? *T.* Ut interim recordemur aliqua rerum nomina quæ parvuli didicimus. *V.* Pulchra est exercitatio; præsertim quum aliquid nobis suppetat otii. Audi igitur: collegi allia, serpyllum, porros, cepas, nasturtium, cuminum, fœniculum, thymum, amaracum, hyssopum, apium, salviam, fatureiam. *T.* Herbæ sunt olentes, quas adhuc numerasti. *V.* (2) Sic institueram memoriæ gratiâ. *T.* Perge porro. *V.* Paucae quidem restant, ut beta, cichorium, lactuca, oxalis, eruca, brassica, portulaco; plures non occurrunt. *T.* Qui potuisti tot meminisse? *V.* Præceptor mihi dederat scriptum catalogum. *T.* Et noveras omnes? *V.* Nôram: alioqui eum interrogassem. *T.* At ego non novi omnes, quamvis nomina didicerim. *V.* Ego tibi plures etiam demonstrabo, quum licebit nobis in hortum ire. *T.* Multumne attulisti?

listi? *V.* Plenum calathum. *T.* Sed de singulis quantum? *V.* Nimis es curiosus; quid vis? de singulis attuli quantum opus fuit. *T.* Tametsi curiosus tibi videor, tamen hoc mihi velim respondeas. Scin' tu, in quem usum præceptor tot olerum genera curavit apparanda? *V.* Partim ut jus bene condiretur, partim ut minutal ex oleribus fieret. *T.* Quam bene consulebat nobis! *V.* Optimè: sed tamen ea non erat causa præcipua. *T.* Quænam igitur? *V.* Legistine unquam Moretum Virgilii? *T.* Carmen quidem legi: sed moretum nunquam edi nec vidi, quòd sciam. *V.* At videbis, spero, nam præceptor uxorem docuit conficere, & illa confecit ex illius præscripto. *T.* An apponetur nobis aliquid in cœnam boni. *V.* Saltem jus carniū pingue, bene conditum, carnes optimæ, & minutal ex oleribus. *T.* Unde scis ista? *V.* Omnia vidi in culina, quum jussus essem adjuvare, præcipuè in meis oleribus repurgandis. *T.* Quid moretum? non saltem gustabimus? *V.* Immo dabitur nobis: nam confectum est quod satis sit omnibus. *T.* Ista mihi sapiunt magis, præsertim æstate, quàm carnes ipsæ, aut pisciculi. *V.* Optarem profectò servari carnes in hyemem, ut totâ æstate olera & fructus esitaremus. *T.* Atqui (ut accepi) ista minùs alunt. *V.* Id ego audi vi quoque aliquoties: sed quid opus est tanto studiosis alimento? *T.* Non tanto, fateor: si tamen parentes nos viderent pallidos & macilentos, statim ejus rei culpam assignarent præceptori:

ceptor: nonne sic est? *V.* Non est dubium: sed quid agas? serè parentes (præcipuè matres) nobis indulgent nimium. *T.* Vera quidem dicis; sed tu interim matris indulgentiâ libenter frueris. *V.* Quasi verò tu minus. *T.* Ne mentiar, quod tui adscribo; in me quoque frequenter experior. *V.* Non possumus parentum erga nos affectum nisi nostris vitiis immutare; tantùm caveamus eorum abuti benevolentia: sed in primis laudemus illum Patrem nostrum benignissimum, qui nobis tales progenitores dedit. *T.* Ista libens audio: sed nos hora vocat. *V.* Age, finem imponamus.

(1) Saltem.] Enumera sc. (2) Sic institueram.] *I took that Method.*

COLLOQUIUM XCVIII.

ARGUMENTUM. De iis quæ in oculis incidunt. *Amicus amico nulla spe mercedis adductus opitulatur. Oculus membrum inter exteriora nobis charissimum. Zacharia locus de pupilla oculi Experientia. FOCUS oblique notatus. Jocandum interdum modo cum fructu. Studia nostra ad gloriam Dei referenda.*

VARRO, ÆGIDIUS.

Obscuro te, Ægidi, (1) da mihi operam paulisper. *Æ.* Quid istud est? *V.* Nescio quid incidit mihi in oculum, (2) quod me habet valde malè. *Æ.* In utrum oculum incidit? *V.* In dextrum. *Æ.* Vis inspiciam? *V.* Inspice, amabo te. *Æ.* Aperi quantum potes,

tes, ac tene immobilem. *V.* Non queo à nictu continere. *Æ.* Mane, egomet tenebo finistrâ manu. *V.* Ecquid vides? *Æ.* Video aliquid minutum. *V.* Exime, quæso, si potes. *Æ.* Quin jam exime. *V.* O factum bene! quid est? *Æ.* Cerne tu ipse. *V.* Est mica pulveris? *Æ.* Et quidem usque adeò pusilla ut vix cerni possit. *V.* Vide quantum doloris adferat oculis res tam exigua. *Æ.* Haud mirum quidem. Nullum enim è membris exterioribus oculo tenerius esse dicitur; inde fit, ut experiamur nihil nobis esse charius. *V.* Hoc Deus approbat, quum de sua in nos charitate loquens apud Zachariam, 2 cap. sic ait: *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* *Æ.* O immensam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet! *V.* Non mihi rubet oculus? *Æ.* Aliquantulum, nempe quia fricuiisti. *V.* Credin' tu adhuc mihi dolere? *Æ.* Quidni credam, qui toties talem molestiam sum expertus? *V.* *Experientia est rerum magistra.* *Æ.* Ita vulgò dicitur. *V.* Quid pretii dabo isti medico pro labore? *Æ.* Quantum pacti sumus. *V.* Brevis est conclusio: ergo nihil: sed tamen habeo tibi gratiam: atque utinam detur (3) referendæ locus. *Æ.* Quin potius avertat Deus. *V.* Bene correxisti? dixeram imprudenter, at sine dolo. *Æ.* Sic accepi, sed interimolari licet, præsertim ut in Latina lingua nos exerceamus. *V.* Faxit Dominus Deus ut omnia studia nostra ad gloriam ipsius referantur. *Æ.* Faxit pŕecor.

(1) Da mihi operam paulisper.] *Lend me your Help a little.* (2) Quod me habet valde malè.] *Which makes me very uneasy.* (3) Referendæ locus.] *An Opportunity to requite it.* (The Obligation.)

COLLOQUIUM XCIX.

ARGUMENTUM. *Reprehenditur negligentia in cultu corporis. Excusatur a penuria rei nummaria. Verecundia in petendo. Mediocritas & modus. Verecundia ubi sit utendum. Hominum societas. Abusus in rebus. Heritatio ad petendi fiduciam. Exemplum admonitionis liberæ inter familiares.*

VIVES, ALEXANDER.

DEmiror tuam negligentiam. *A.* Qua in re tandem? *V.* Quod te non curas diligentius. *A.* Ego verò me curo fortasse nimis. Satis edo, bibo, dormio, quæ est Dei erga me benignitas: præterea pecto capillum, lavo manus, faciem, dentes, oculos, & hæc manè præcipuè; quin etiam quum tempus postulat, corpus exerceo, relaxo animum, & ludo cum cæteris: quid vis amplius? *V.* (1) Mittamus ista: non ea sunt quæ in te reprehendo. *A.* Quid igitur? *V.* Circumspice vestimenta tua à calce ad verticem: nihil integrum invenies; omnia sunt lacera & obsoleta. Ista profectò nequaquam vestrum genus decent: si saltem curares vestitum tuum sarcientum, aut quoquo modo instaurandum. *A.* Loqueris tu quidem quæ libet: quod si parentes haberes tam procul remotos, fortasse non esses elegantior. Si mihi pecunia suppeteret,

M

non

non paterer me usque adeò pannosum esse. *V.* (2) Nec ideò tamen cares negligentia. Cur enim non petis aliunde mutuo? *A.* (3) Unde peterem? *V.* Si non aliunde; (4) certè à præceptore posses. *A.* Quid si dare nolle? *V.* Nemini denegat ex discipulis domesticis, (5) si quidem videt opus esse. *A.* Id ego non ignoro: sed sum verecundior, quàm ut audeam ex eo petere. *V.* Ah, rusticus est iste pudor. *A.* Malo tamen verecundus esse quàm impudens. *V.* *Verecundia*, ut dixit quidam, *est bonum in adolescente signum: sed ubique adhibenda est mediocritas.* *A.* At eo sum ingenio, ut semper verear offendere quempiam. *V.* Ingenium laudo: sed *est modus in rebus.* Nam ille offendendi metus habere locum debet in rebus turpibus, aut certè indecoris: hîc verò nihil tale video. Est enim usitatum, in hominum societate, ut alii aliorum operâ indigeant. Quis igitur mihi vitio dabit, si quid ab amicis aut commodato petam, aut mutuo? *A.* Nemo reprehendet, nisi fortè rebus ejusmodi abuti velis. *V.* Tu verò, (quantum ego te novi) abuti nolles. *A.* Apage istum abusum! *V.* Quid ergo jam obstat quo minùs petas, præsertim ab homine facillimo, tuique (ut apparet) amantissimo? *A.* Age, petam: sed per epistolum, (6) quod, ut reddas, tibi dabo. *V.* Reddam profecto libentissimè, teque illi commendabo diligenter. *A.* Equidem non parvam tibi habeo gratiam, quòd me tanti feceris, ut ad hanc fiduciam hortarere. *V.* Nunc restat ut scribas, quod dicis, epistolum: reliquæ

reliqua mihi committas. *A.* Bene vertat Deus quod cœpimus. *V.* Ne dubites : res prospere succedet.

(1) Mittamus ista.] *Let us wave those things.* (2) Non ided tamen cares negligentia.] *And yet for all that you are not free from Negligence.* (3) Unde?] *Of whom?* (4) Certè.] *At least.* (5) Si quidem.] *If so be.* *At least* if. (6) Quod, ut reddas, tibi dabo.] *Which I will give you to deliver.*

COLLOQUIUM C.

ARGUMENTUM. *Confabulatio de profectionis in Italiam causa. Locorum fama rerum novarum cupiditas nos inducunt ad peregrinandum. Laus Italia: vini Italici præstantia. Dei laudandi materia ex ejus beneficiis. Amavit nos Deus usque ad deliciâs. Humanae cogitationes nos a divinis rebus avocant. Humana inconstantia. Roma olim caput mundi dicta est.*

ALEXANDER, BENIGNUS.

S Alve, ambulator optatissime. *B.* Et tu salvus sis, cessator occupatissime. *A.* Satisne rectè vales, mi Benigne? *B.* Immo rectissimè, quæ est Dei optimi maximi benignitas. *A.* Equidem ex animo gaudeo : tibi que vehementer gratulor reditum istum incolumem. Ubi fuisti hoc toto anno? *B.* In Italia. *A.* (1) Quam ob causam animum induxeras illuc proficisci? *B.* Ob famam regionis, de qua tam multa ubique prædicantur. Nec ignoras, quàm finus rerum novarum cupidi. *A.* (2) Sic est naturâ comparatum : sed quid illic invenisti? *B.* Certe multo plura, quam ex fama audiveram. *A.* Sed multa, credo, vidisti, quæ minime velles. *B.* (3) Nempe

scelera : sed, quod ad regionem attinet, terra est longè fertilissima, omni optimorum fructuum genere (4) valdè abundans, præcipuè vino præstantissimo. *A.* (5) Scilicet ea potissimum res tibi arridebat. *B.* Ut verum fatear, mirè (6) afficiebat palatum. Nam quale dicas hoc nostrum vinum esse? villum verè dicas, si cum illo compares. *A.* Inde ergo tibi se offerebat pulchrum Dei laudandi argumentum. *B.* Pulcherrimum : sic enim sæpe cogitabam, Quàm bonus es, Domine Deus, qui nos amavisti (7) usque ad delicias ! non enim solùm ea creâsti nobis ad victum, quæ terra sponte suâ producit : sed etiam tot genera rerum delicatissimarum : quæ, (8) si moderatè sumamus & cum gratiarum actione, & corpus suavissimè nutriunt, & ipsum animum mirificè exhilarant. O quibus verbis, quibus operibus, fatis dignè glorificemus nomen tuum, Domine ! Denique sic afficiebar animo, ut nihil magis cuperem, quàm divinas laudes semper in ore habere ; sed proh dolor ! (9) aliis atque aliis subinde conceptis cogitationibus ignis ille paulatim exstinguebatur. *A.* (10) Istud apud me non est novum : nam sæpe tale quid mihi solet accidere. *B.* (11) Ea est naturæ nostræ inconstantia. *A.* Horis ferè omnibus istud experimur : sed quid tandem egisti (12) in tua Italia ? *B.* (13) Invisi animi gratiâ aliquot urbes (14) celebriores : alicubi etiam studui aliquamdiu. *A.* Quas urbes invisisti potissimum ? *B.* Multas quidem

quidem vidi in transitu, sed (15) paucas contemplatus sum otiosus, nimirum Genuam, Florentiam, Venetias, denique Romam illam quæ olim *Mundi caput* dicebatur, nunc autem est omnium abominationum fons & origo. *A.* Vidistine magnam illam bestiam? *B.* Vidie obiter, quum per vicos, (16) opinor, spectaculi gratiâ, portaretur. *A.* At (ut ad rem) in quibus tandem oppidis commoratus es studiorum gratiâ? *B.* Româ rediens transivi Bononiam, Patavium, Mediolanum. In eorum oppidorum singulis menses circiter tres versatus sum in vario literarum genere. Volui enim è singulis paucula quasi degustare. *A.* Quid autem vidisti novi in tot celeberrimis oppidis? *B.* Rogas? ferè omnia mihi nova videbantur: sed (17) longum foret omnia tibi narrare, præsertim nunc, quum mihi est aliquo properandum. *A.* Quò tandem? *B.* (18) Ad patrum, qui me ad cœnam invitavit. *A.* Nolo igitur te remorari diutius: sed quando licebit nobis magis otiosè confabulari? *B.* Cras à prandio, si volueris. *A.* (19) Ego verò id percupio. *B.* Ad horam igitur primam exspecta me in cubiculo. *A.* Fiet: hora est ad merendam opportuna.

(1) Quam ob causam animum induxeras illuc proficisci? *What persuaded you (gave you a Fancy) to go thither? By what Reason was you persuaded, &c.* (2) Sic est naturâ comparatum. *This is our Nature. Our Natures are of that Make. So 'tis ordained by Nature.* (3) Nempe scelera. *Wickedness you mean, I suppose.* (4)

Abundans.] *Rich. A participial Adjective.* (5) Scilicet ea potissimum res tibi arridebat.] *That, no doubt, pleased your Fancy most.* (6) Afficiebat.] *Voluptate sc.* (7) Usque ad delicias.] *Even so as to furnish us with things singularly delightful.* (8) Si moderatè sumamus.] *If we use them moderately.* (9) Aliis atque aliis cogitationibus.] *By divers and sundry Thoughts.* (10) Istud apud me non est novum.] *That's no new thing to me.* (11) Ea.] *Such.* (12) In tua Italia.] *In your beloved Italy.* (13) Invisi animi gratiâ aliquot urbes celebriores.] *I went to see, for my Dispersion, several of the most noted Cities. I visited to entertain my Mind, &c.* (14) Celebriores.] *Cæteris sc.* (15) Paucas contemplatus sum otiosus.] *I took a leisurely View (Survey) of but few.* (16) Opinor, spectaculi gratiâ.] *For a Sight, I suppose.* Ut sc. (17) Longum foret.] *'Twould be tedious.* (18) Ad patrum.] *To my Uncle's.* (19) Ego verò id percipio.] *I am very desirous of it to be sure. Said upon, Si volueris.*

MATURINI CORDERII

Ad Pueros Parænesis.

QUoniam omnis proficiendi ratio atque adeo omne bonum à Dōmino Deo proficiscitur, ab hoc sit vestræ eruditionis principium, ad hunc vestri omnes conatus referantur. Hoc est, Certò creditè, nullo studio, nullo labore, nullis quamlibet eruditis præceptoribus, vos consequi posse, ut faciatis aliquem profectum, vobis ad animæ salutem (sine qua vana sunt omnia) profuturum.

Proinde, si in moribus, si in ipsis literis avete ex animi sententia proficere, Deum unicè amate;

amate; Deum piè colite, in Deo spem vestram reponite: ad Deum, veluti ad scopum studia vestra omnia dirigite; huic uni acceptum referte, si quid vobis inerit boni: denique vos illi piâ precatione, & sæpe & ex animo commendate.

Libenter & legite & audite verbum Domini: nec solùm per occasionem audite; sed etiam de industria quærite. Hujus enim vel unica sententia plus confert ad vitiosas animi affectiones emendandas & malos mores corrigendos, quàm omnes omnium ethnicorum præceptiones atque monumenta.

Prima igitur sit vobis cura rerum divinarum; morum deinde honestorum: postremò doctrinæ politioris ac eruditionis bonæ.

Ab omni turpitudine & corpus & animum abstinete, ut mundi sitis in conspectu Dei, siquidem pretio empti estis carissimo, nempe, sacratissimo Domini nostri JESU CHRISTI sanguine, quo nihil fuit in rerum natura pretiosius: immo cujus unicæ guttulæ ne totus quidem mundus comparandus sit. Nolite ergo tantum vestræ redemptionis pretium vilissimè proculcare.

Diligite vos invicem, exemplo CHRISTI, qui vos & gratis, & ultro ita dilexit, ut semetipsum pro vobis & vestris noxis ad mortem acerbissimam dederit.

Alter alterius onera portate; sic adimplebitis legem CHRISTI, ait divus Paulus. Portabitis autem alter alterius onera, si mutuis officiis vos
ad.

adjuvabitis: si vicissim offensas remittetis, nullâ ultione quæsitâ, si pravos & corruptos mores dissuadere, si optimam quæque suadere, & quicquid boni didiceritis, benigne cum omnibus communicare gaudebitis.

Exercete vos honestissimis disputationibus, citra ullum odium aut malevolentiam. Nec tantum id faciendum erit tempore ad eam rem in gymnasiis præfinito, sed quoties oblata fuerit alicunde occasio: acuit enim ingenium frequens disputatio, memoriamque confirmat.

Nec parum profuerit de studiis sæpissimè conferre, prælectiones simul repetere, & de dubiis modò peritiores condiscipulos, modò ipsum doctorem, consulere.

Certate inter vos, non de ineptiis, non de scurrilitate, non de mendaciis, non de coloribus (quod est dæmonum inventum ad turbandam scholarum concordiam, & inimicitias perpetuò fovendas) sed de Latino sermone, de verborum proprietate & elegantiâ, de conscribendis epistolis, de moribus & officiis in omni vita servandis. Solebat Cicero (ut Macrobius refert) cum Roscio nobilissimo histrione contendere, utrum ille sæpius eandem sententiam variis gestibus efficeret, an ipse, per eloquentiæ copiam, sermone diverso pronuntiaret. Talis esse debet scholasticorum æmulationis, talis contentio. Nihil enim pulchrius, nullum honestius certamen inter adolescentes ingenuos esse potest, quàm virtutis amore contendere;

tendere; quis probitate & morum honestate præstabit; quis eleganter scribendo, quis Latine loquendo eminebit; quis copiâ tum verborum, tum rerum antecedit.

Quàm pulchrum est dici, Hic est hujus scholæ probissimus adolescens; hic studiosissimus; hic doctissimus classis; hic innocentissimus; hic Divini cultus observantissimus. Semper aliquid aut legit, aut scribit, aut ediscit, aut commentatur; semper à præceptore quicquam percontatur. Nunquam jurat, mentitur nunquam, vernaculè nunquam loquitur, nemini unquam maledicit, de virtute, aut literis, aut rebus divinis nusquam non verba facit. Cum pravis sodalibus versatur nunquam: sed aut cum studiosis semper, aut cum libris suis fabulatur. Nunquam neque vapulavit, neque delatus est, nec in maleficio deprehensus. Quid plura? Continens in mensa, attentus in auditorio, in cubiculo quietus, modestus in lusu, venerabundus in templo. Quis unquam de illo questus est? Quem pulsavit? Quem frustratus est? Quem irrisit? Quem irritavit? Cui retulit injuriam? Cui officium denegavit? Ecquis ingratum sensit eum? Ecquis tenacem? Nunquis pertinacem aut improbum? Cui unquam iratus est? Cui imprecatus? Cui comminatus? Cum quo visus est rixari? Cui fidem, cui promissa non servavit? Ille est mansuetus, & comis, & affabilis, & verecundus: nusquam morosus, nemini molestus, ubique gratissimus. Omnium mores faciliè patitur; adversatur nemi-

ni : nunquam se aliis anteponit. Odit neminem ; amari verò studet ab omnibus, deque omnibus, bene mereri. Charus est præceptori, condiscipulis jucundus, omnibus acceptus. Quis illum superbum novit ? Quis invidum ? Quis contumacem ? An quisquam est præceptori obedientior, aut majorum reverentior, aut cum bonis omnibus magis conveniens ? Etenim minores non despicit, majoribus non invidet, ab æqualibus non dissentit. Denique nihil hoc adolescente gratiosius, nihil humanius, nihil amabilius, nihil exactius : adeo ut omnis honestatis specimen & exemplum verè & meritò dici possit. Sed quò tandem rapior, studiosi adolescentes, velut instituti mei penè immemor ? Hæc ferè sunt & liberalis & probi adolescentis officia : quibus dotibus, aut certè aliquâ earum parte, si quis invenitur præditus, non extollat sese, non efferatur, non gloriatur, quasi hæc aut à seipso habeat, aut ab hominibus acceperit : sed cum omni gratiarum actione ejusmodi omnia ad Dei conditoris ac beneficentissimi largitoris gloriam referre meminerit.

Sed ut ad propositum redeamus, sit illa inter vos, optimi adolescentes, honesta de rebus honestis concertatio. Quòd si tale certamen vobis proponetis, certè brevissimo tempore profectum vestrum non modò sentietis animo, sed ipsis quoque oculis perspicuè cernetis.

Cavete, pueri, cavete, inquam, ab istis nebulonibus pravis, improbis, dissolutis, qui videntur inter se certamen instituisse de omni nequitia

& moribus perditissimis. In iis enim ut quisque est corruptissimus, ita laudatissimus habetur. Hæ sunt gymnasiorum pestes, hæc venena, hæc progenies viperarum. Hi sunt qui optimi cujusque mores corrumpunt: aut, si id nequeant, irident, odio infectantur, sæpe etiam verberant. Si Latinè & honestè loqui pro viribus niteris, statim audies hæc aut similia verba, IPSE FACIT ELEGANTIAS; ET QUASI DICAT, EGO SUM DOCTUS. Si graviter incumbes in bonas literas, continuò ab istis diceris, Patria, Chimæra, Hypocrita. O surdos gymnasiarchas, si hæc non audiunt! O supinos, si audientes dissimulant! Cur enim pestes illas pestilentissimas non curant? aut, si curari nequeant, cur non maturè abigunt, ne grex totus miserè pereat?

Tu verò adolescentule, alumne virtutis, noli obsecro irrisores hujusmodi formidare: quin disce potiùs eos omnino contemnere. Tu ô stultissime, dum istis nebulonibus mavis obsequi, quàm tuis servire commodis, tandem in tua ignorantia & barbarie consenescis. Audire times eorum voces ineptissimas, pudet te coram illis eleganter & Latinè loqui: at quanto magis olim tibi erubescendum erit, cum inter doctos ignarus, elinguis mutus versabere: cum inter eloquentissimos planè obmutescas: aut si conaberis hiscere, tertio quoque verbo laberis fœdissimè? Quid igitur, inquis, faciam? Uno verbo dicam tibi, atque ita finem, faciam tui adhortandi. In primis ab istorum congressu te ipsum

teipsum, quantum potes, subtrahe : deinde, si quando cogeris eorum audire ineptias, surdis auribus accipito, nihil eis respondens, ne forte crabrones, quod aiunt, irrites. Facile contemnet omnia huiusmodi puerilia deliramenta, qui sui profectus, & rei & honoris semper studiosus erit atque memor. De cæteris vos præceptores admonebunt : immo Deus ipse abundè suppeditabit omnia, si vosmetipsos ejus arbitrio permittetis. Valete, pueri adolescentesque honestorum studiorum amantissimi. Gratia Dei & Domini nostri JESU CHRISTI cum omnibus vobis. *Amen.*

F I N I S.

fi
s
è
-
t,
-
e-
è
o
o-
ei
i-